

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
НДІ ПЗІР НАПрН УКРАЇНИ
№ 2

**СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО
І СЕРЕДНЬОГО ІННОВАЦІЙНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Електронне видання

Харків
2020

*Рекомендовано до публікації Вченою радою
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України
(протокол № 7 від 19 листопада 2020 р.)*

Редакційна колегія:

С. В. Глібо – канд. юрид. наук, директор НДІ ПЗІР НАПрН України;
А. М. Любич – канд. юрид. наук, учений секретар НДІ ПЗІР НАПрН України;
К. В. Єфремова – канд. юрид. наук, старший науковий співробітник НДІ ПЗІР НАПрН України;
А. В. Стрижкова – канд. юрид. наук, старший науковий співробітник НДІ ПЗІР НАПрН України.

Рецензенти:

О. С. Маковоз – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та оподаткування Харківського національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;

О. А. Зусва – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права Університету митної справи та фінансів

Стратегії підприємницької діяльності в інтересах сталого розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва : зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 2 за матеріалами II круглого столу (м. Харків, 16 листопада 2020 року) / за ред. А. В. Стрижкової. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. 229 с.

ISBN 978-617-7806-26-3

У збірнику наукових праць представлені тези доповідей, проєкт нормативно-правового акту, розроблений науковцями інституту НДІ ПЗІР НАПрН України, а також наукові повідомлення студентів, викладачів, практичних працівників, науковців та членів Наукового товариства молодих вчених та студентів НДІ ПЗІР НАПрН України, що взяли участь у II круглому столі «Стратегії підприємницької діяльності в інтересах сталого розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва». Захід було проведено Національною академією правових наук України, Науково-дослідним інститутом правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, Каразінською школою бізнесу 16 листопада 2020 року у м. Харкові.

Круглий стіл організовано з метою обміну практичними і теоретичними напрацюваннями й підготовки рекомендацій учасників щодо проблем розвитку інноваційного підприємництва, регулювання цифрової економіки, залучення іноземних інвесторів, ведення бізнесу в країнах ЄС, підтримка малого і середнього підприємництва.

Збірник наукових праць є продовжуваним науковим виданням. Збірник буде цікавим для науковців, аспірантів, студентів та всім, хто цікавиться проблемами сталого розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва в сучасних умовах.

Друкуються в авторській редакції

Відповідальна за випуск: О. О. Гречко

Адреса редакційної колегії: 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Тел.: (057) 700-06-64

E-mail: ndipzir@gmail.com

Сайт: ndipzir.org.ua

ЗМІСТ

Тези та доповіді за матеріалами II круглого столу «Стратегії підприємницької діяльності в інтересах сталого розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва»

Бойчук Роман Петрович Інституційні засади державного регулювання господарської діяльності в Україні	5
Вапнярчук Наталія Миколаївна Професійний розвиток працівників у контексті інноваційного розвитку держави	13
Глібко Сергій Васильович Системність інноваційних структур та їх взаємодія в Донецькому регіоні	17
Гомон Марина Володимирівна Перспективи розвитку венчурного фінансування в Україні	24
Гречко Ольга Олександрівна Державно-приватне партнерство як засіб стимулювання інноваційного розвитку	29
Жорнокуй Юрій Михайлович Венчурний капітал як основне джерело інвестицій малих та середніх інноваційних підприємств	34
Канівець Кристина Олегівна, Семенова Марина Володимирівна Значення санації підприємств у сучасних умовах господарювання	41
Колісник Анна Сергіївна Принципи державного фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання	47
Кудрявцева Вікторія Вікторівна Господарсько-правове забезпечення інвестиційної безпеки держави	53
Любич Анна Миколаївна Інноваційність як один із факторів успішної діяльності малих та середніх будівельних підприємств	58
Матвєєва Ольга Ігорівна Проблемні аспекти впровадження інноваційної діяльності підприємств малого та середнього бізнесу та шляхи їх вирішення	62
Матящук Діана Сергіївна Форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання	65
Наливайко Вікторія Віталіївна Дослідження фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19 як нового інструменту у складі державного бюджету	70
Нетребченко Юлія Віталіївна, Глібко Сергій Васильович Деякі способи підтримки малого та середнього підприємництва при кредитуванні банками	74
Пасмор Юлія Вікторівна Трансфер технологій відкритої науки та розвиток інноваційного підприємництва	82
Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна Щодо договірних засад здійснення господарської діяльності з постачання природного газу	90

Прус Юлія Ігорівна, Сосніна Катерина Дмитрівна Відкриті дані як чинник розвитку бізнесу	97
Сісецька Аліна Владиславівна Нетворкінг. Проблеми, з якими стикається український бізнес	104
Сігченко Ганна Миколаївна До питання цивільно-правового регулювання венчурного інвестування інноваційної діяльності	108
Сльота Марія Ігорівна Впровадження BIM-технологій на підприємствах будівельної галузі	116
Солодуха Євгенія Олегівна, Водорезова Сусанна Робертівна Загальні положення щодо здійснення публічних закупівель в Україні	125
Токарєва Катерина Олегівна Моніторинг державної допомоги суб'єктам господарювання: правові аспекти	130
Філь Ірина Олексіївна, Шовкопляс Ганна Миколаївна Проблеми малого бізнесу в Україні	136
Чепис Уляна Андріївна Процес розвитку та становлення ринку ЄС	140
Чистякова Олена Олегівна, Шовкопляс Ганна Миколаївна Основні засади інтеграції малого підприємництва України до ринку ЄС	146
Чуприна Юлія Анатоліївна Підвищення кваліфікації як форма професійного розвитку науково-педагогічних працівників	150
Шаповалова Ольга Вікторівна Вплив на інноваційну активність показників забезпечення сталого розвитку	154
Шевченко Людмила Степанівна Концепція «цифрових робочих місць» та її вплив на сферу людських ресурсів	159
Бринцев Олексій Васильович, Тетерятник Богдан Сергійович Компаративний аналіз змісту діджиталізованих та віртуалізованих господарських правовідносин	164
Кириченко Ігор Олегович Особливості застосування в Україні іноземного досвіду укладання договорів на надання інжинірингових послуг у будівництві	169
Кролевецький Кирило Ігорович До питання необхідності врегулювання діяльності торговельних мереж	174
Sergii Bilousov Some issues of insolvency of non-profit entities (problem statement)	179
Яковлев Андрій Анатолійович Принципи правової держави та їх забезпечення у розвитку конституційного процесу	183
Кохан Вероніка Павлівна До питання про методологію досліджень корупції у трудових відносинах	189
Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі, а також організації та діяльності центрів надання адміністративних послуг», розроблений науковцями інституту НДІ ПЗІР НАПрН України в рамках теми наукового дослідження «Правове забезпечення розвитку технологій цифрової економіки та суспільства» РК № 0119U103826	197

**Тези та доповіді за матеріалами II круглого столу
«Стратегії підприємницької діяльності
в інтересах сталого розвитку малого і середнього
інноваційного підприємництва»**

Бойчук Роман Петрович

кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

**ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ**

Дана робота присвячена інституційним засадам державного регулювання господарської діяльності в Україні.

Ключові слова: державне регулювання, господарська діяльність, методи державного регулювання.

Boichuk Roman

*PhD, Leading Researcher of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

**INSTITUTIONAL PRINCIPLES OF STATE REGULATION
OF ECONOMIC ACTIVITY IN UKRAINE**

This work is devoted to the institutional principles of state regulation of economic activity in Ukraine.

Keywords: state regulation, economic activity, methods of state regulation.

В період економічних криз особливо загострюється питання необхідності і ступеня державного регулювання господарської

діяльності. Поглиблюється конкуренція різних теорій і підходів до вирішення цього питання. Вони, впершу чергу, обґрунтовуються домінуючим визначенням двох основних моделей ринкової економіки: ліберальної і соціально-орієнтованої.

Загальноприйнята в економічній літературі позиція, що ліберальна модель передбачає незначне втручання держави в господарські процеси, наявності невеликого державного сектору економіки, домінування принципу свободи господарюючих суб'єктів, що призводить до мінімізації участі держави у вирішенні соціальних завдань (США, Англія, Франція). Соціально-орієнтована модель економіки передбачає значну участь держави у вирішенні соціальних завдань, що в свою чергу призводить до зростання державного регулювання, наявності значної частки державного сектору економіки (Німеччина, Норвегія, Швеція, Австрія, Японія).

Але треба зауважити, що жодна з цих моделей не заперечує державне регулювання економіки взагалі. Згідно сучасної теорії вважається, держава повинна регулювати господарську діяльність, оскільки тільки ринкові механізми не можуть забезпечити правомірний, ефективний, справедливий розподіл ресурсів.

Незважаючи на закріплення статтею 1 Конституції про те, що Україна суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, треба констатувати, що на даний момент склалася змішана модель ринкових відноси, яка поєднує елементи вище зазначених основних моделей (ліберальної і соціально-орієнтованої) [1].

Дієвість та ефективність регуляторної діяльності держави, впершу чергу, забезпечується термінологічною єдністю, яка й досі відсутня як в економічній, так і юридичній літературі. Як закріплює частина 1 статті 12 Господарського кодексу України [2], держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності. Крім зазначених термінів «засоби і механізми регулювання», в нормативно-правових актах, економічній та правовій літературі використовуються терміни «методи», «форми», «способи», «інструменти» і т.п.

З огляду припису частини 2 статті 19 Конституції України, згідно якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, стосовно державного регулювання господарської діяльності необхідно чітко розмежовувати методи, форми, засоби та механізми державного регулювання господарської діяльності.

Виникає суперечність між категоріями «метод правового регулювання» і «метод державного регулювання господарської діяльності». Більшість дослідників-правників єдині в неспівпадінні за змістом цих понять, але вони є тісно поєднані та взаємозалежні. Методи державного регулювання господарської діяльності реалізуються в процесі їх правового забезпечення.

Метод (від грец. *μέθοδος* – «шлях крізь») – систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити, щоб виконати певну задачу чи досягти певної мети; поняття тотожне алгоритму дій і технологічному процесу [3]. Сьогодні під методом розуміють особливий спосіб або систему способів, які застосовні до будь-якої науково-практичної діяльності. Жоден спосіб не є повноцінним і завжди реалізується в сукупності, проте саме за особливостями окремого способу відрізняють і систематизують методи.

Під методом в праві розуміють особливий спосіб (прийом) або систему способів (прийомів) впливу на суспільні відносини. В.В. Лаптев зазначав, що в комплексних галузях права, в тому числі в підприємницькому праві, використовується декілька методів правового регулювання [4]. Так, в господарському праві ми виділяємо три основних методи: метод автономних рішень, імперативний метод (метод обов'язкових приписів); метод рекомендаційний.

Методи державного регулювання економіки – це способи впливу держави на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення умов їхнього ефективного функціонування відповідно до напрямків державної економічної політики. Кожен метод ґрунтується на використанні сукупності інструментів (регуляторів, важелів) [5].

Державне регулювання економіки потребує системного підходу до вибору методів та притаманних їм засобів впливу держави на суб'єктів економічних відносин. Регулюванню підлягають складні процеси життєдіяльності суспільства, на які нездатні ефективно впливати окремі важелі або будь-які вибіркові, незбалансовані їх комбінації. Результативність державного регулювання зростає, якщо ці важелі застосовуються не випадково чи під тиском груп спеціальних інтересів і кон'юнктури, а системно, виходячи з довгострокових цілей і поточних завдань соціально-економічного розвитку.

Системний підхід передбачає інтеграцію в цілісну систему, по-перше, елементів, що формують стратегію соціально-економічного розвитку, по-друге, елементів, що утворюють підсистему регуляторів.

В економічній теорії усталеною є класифікація методів державного регулювання економіки за двома самостійними критеріями: за формами впливу та засобами впливу. За формами впливу методи державного регулювання економіки поділяють на дві групи: методи прямого та непрямого впливу.

Методи прямого впливу безпосередньо діють на функціонування суб'єктів ринку. Такий безпосередній вплив здійснюється за допомогою інструментів (засобів) адміністративно-правового характеру, які регламентують діяльність суб'єктів господарювання, та економічних інструментів прямого впливу.

Методи непрямого впливу – це методи, які регламентують поведінку суб'єктів ринку не прямо, а опосередковано, через створення певного економічного середовища, яке змушує їх діяти в потрібному державі напрямку. До методів непрямого впливу належать інструменти фіскальної, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, амортизаційної, інноваційної та інших напрямків економічної політики, соціальної політики, а також методи морального переконування [6].

Основні засоби прямого та непрямого державного регулювання господарської діяльності визначені статтею 12 Господарського кодексу України та іншими законодавчими актами.

Залежно від засобів впливу виділяють правові, адміністративні, економічні, соціальні та пропагандистські методи державного регулювання економіки.

Взаємодія держави і господарюючих суб'єктів в сфері господарювання полягає в комплексному застосуванні правових, адміністративних, економічних, соціальних та пропагандистських методів для створення умов ефективної діяльності останніх і досягнення оптимального рівня економічного і соціального розвитку суспільства. В контексті загального розуміння терміну «метод державного регулювання економіки» можна визначити метод державного регулювання господарської діяльності як сукупність прийомів, способів, прямих і непрямих, за допомогою яких держава впливає на учасників господарських відносин.

Комплекс правових, адміністративних, економічних, соціальних та пропагандистських методів повинен розглядатися, на наш погляд, в якості єдиного економіко-правового механізму державного регулювання господарської діяльності. Тим не менше, у даний час відсутні як чітко сформульована методологічна основа систематизації засобів, які притаманні відповідним методам управлінського впливу на господарську діяльність, так і методика їх ефективного застосування в цілях розвитку соціально-економічної системи країни на основі принципу державного регулювання господарської діяльності.

Основоположним принципом державного регулювання господарської діяльності повинна бути законодавчо забезпечена стійка рівновага між імперативним впливом держави на господарську діяльність і свободою її здійснення. Надлишкове втручання держави підвищує корупційні ризики і викликає погіршення інвестиційного клімату, стагнацію і відтік інвестицій в більш економічно привабливі юрисдикції.

Форми державного регулювання господарської діяльності забезпечують досягнення його цілей. Тому цілі державного регулювання повинні визначати, зумовлювати форми такого регулювання. Форма – зовнішній вигляд, обрис речі, дії тощо або зовнішній вираз певного змісту. Тому, враховуючи вимоги ст. 19, 42, 92 Конституції України під формами державного регулювання господарської діяльності необхідно розуміти визначені законодавчими актами конкретні *засоби економічного, правового, організаційного впливу, соціального на господарську діяльність.*

Безперечно, за умов ринкової економіки економічні форми державного регулювання повинні посідати основне місце.

Формування довгострокової (стратегічної) і поточної (тактичної) економічної і соціальної політики спрямованої на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому є запорукою реалізація державою економічної політики (ст. 9 ГК України).

Особливим засобом економічної форми регулювання господарської діяльності є державний сектор економіки, та правові засоби приватизації, націоналізації, державно-приватного партнерства.

До економічних форм регулювання економіки також відносяться податкове, митне, валютне регулювання, які застосовуються в нерозривному зв'язку з правовими та організаційними формами.

Організаційні форми державного регулювання реалізуються через засоби управлінського характеру, які застосовуються в порядку, у спосіб та межах визначених законами України компетентними органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами по відношенню до учасників господарських відносин економічних процесів, галузей чи економіки в цілому.

До організаційних форм державного регулювання відносяться процедури легітимації суб'єктів господарювання, функціонування дозвільної системи, застосування нормативів, визначення квот, державного нагляду (контролю) в сфері господарювання.

Особливе місце посідає така форма державного регулювання господарської діяльності як захист суб'єктів господарювання. Вона полягає в застосуванні конкретних засобів по відновленню або визнанню порушених чи оспорюваних прав учасників господарських відносин.

Необхідно виокремити таку форму регулювання господарської діяльності як підтримка суб'єктів господарювання, яка полягає в застосуванні засобів економічного, організаційного та правового характеру.

В правовій державі засоби правового впливу на економічні відносини виокремлюють форму правового регулювання економічних відносин, яка за своїм змістом є багатоаспектною. Форми державно-

го регулювання господарської діяльності повинні мати нормативне закріплення.

Втручання держави в сферу господарювання обмежується основами регуляторної політики. Абз. 5 статті 8 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» закріплений принцип, який передбачає при підготовці аналізу регуляторного впливу проекту регуляторного акта обов'язковість обґрунтувати, чому визначена проблема не може бути розв'язана за допомогою ринкових механізмів і потребує державного регулювання [7].

Законодавець повинен приймати регуляторний акт тільки після обґрунтування того, що механізми саморегулювання економічних процесів в ринкових умовах є неефективними, визначення причин такої неефективності, і тільки після цього визначати форми, способи та межі необхідного втручання держави. Економічний та нормативний аналіз повинен визначати дієвість регуляторної діяльності держави з метою забезпечення її ефективності та запобіганню надмірного втручання в економічні процеси.

Окремими специфічними правовими засобами регулювання господарської діяльності є техніко юридичні норми.

Необхідно також зазначити таку форму державного регулювання, як запровадження правових засад саморегулювання, яке відбувається шляхом делегування окремих повноважень регулювання економічних процесів саморегулювним організаціям.

Необхідно зазначити на такій формі державного регулювання, як застосування заходів примусового характеру до правопорушників у сфері господарювання.

І наостаннє, на чому хотілося зупинитися - це на соціальних формах державного регулювання господарської діяльності, як системі заходів впливу на формування кваліфікованого працівника, його соціально-психологічний клімату. Методи соціального регулювання господарської діяльності направлені на задоволення соціальних потреб працівників, розвитку особистості, соціального захисту та ін. Соціальні норми відображають певного роду інтереси - суспільні, класові, колективні та групові. Головне і безпосереднє завдання цих

норм – погодити всі види інтересів. Оскільки інтереси визначають спрямованість поведінки окремих людей і їхніх груп, то взаємне узгодження суспільних та особистих інтересів має вирішальне значення для функціонування механізму регулювання господарських відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
2. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
3. Поняття «Метод». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4>.
4. Лаптев В. В. Предпринимательское (хозяйственное) право. Избранные труды. Екатеринбург, 2008. С. 186.
5. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. Київ : КНЕУ, 2000. 316 с.
6. Бойчук Р. П. Форми, методи та інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності. *Право та інноваційне суспільство*. 2016. № 2. С. 9-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2016_2_3.
7. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. ст. 79.

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 30, art. 141 [in Ukrainian].
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 18, 19–20, 21–22, art. 144 [in Ukrainian].
3. Poniattia «Metod». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4> [in Ukrainian].
4. Laptev, V. V. (2008). *Predprinimatelskoye (khozyaystvennoye) pravo. Izbrannyye trudy*. Ekaterinburg. P. 186 [in Russian].
5. *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky*. (2000). S. M. Chystov, A. Ye. Nykyforov, T. F. Kutsenko ta in. (Eds.). Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
6. Boichuk R. P. (2016). *Formy, metody ta instrumenty derzhavnoho rehuliuвання investytsiinoi diialnosti. Pravo ta innovatsiine suspilstvo - Law and innovation society*, 2, 9-17 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2016_2_3 [in Ukrainian].

7. Pro zasady derzhavnoi rehuliatornoï polityky u sferi hospodarskoi diïalnosti: Zakon Ukrainy vid 11 veresnia 2003 roku № 1160-IV. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 9, art. 79 [in Ukrainian].

Вапнярчук Наталія Миколаївна

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0003-2764-3826

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

У роботі акцентовано увагу на проблемах професійного розвитку працівників у нашій державі. Зазначено, що професійний розвиток працівників продукує свій безпосередній вплив як на окремі підприємства, так і на державу в цілому у сфері інноваційних трансформацій. Зроблено висновок, що поступове впровадження європейських стандартів та вимог, адаптація закордонного правового регулювання до вітчизняних реалій та особливостей правової системи надасть змогу підвищити економічний потенціал, інноваційну складову та конкурентоспроможність України на світовому ринку, а також наблизити перспективи поступового входження нашої держави до складу Європейського Союзу.

Ключові слова: працівник, професійний розвиток, держава, інновації, економіка.

Vapniarchuk Nataliia

PhD, Senior Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0003-2764-3826

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF EMPLOYEES IN THE CONTEXT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE STATE

The paper focuses on the problems of professional development of employees in our country. It is noted that the professional development of employees produces its direct impact on both individual enterprises and the state as a whole in the field of innovative transformations. It is concluded that the gradual introduction of European standards and requirements, adaptation of foreign legal regulation to domestic realities and features of the legal system will increase Ukraine's economic potential, innovative component and competitiveness on the world market, as well as bring the prospects of our country's gradual accession to the European Union.

Keywords: employee, professional development, state, innovations, economy.

Сьогодні професійний розвиток працівників в Україні, в період політичних та економічних змін, набуває особливої значущості. Упровадження на підприємствах автоматизації, комп'ютерних і комунікаційних технологій веде до витіснення з процесу виробництва низькокваліфікованих працівників і носіїв застарілих вузьких професій, викликає появу нових інтегрованих професій. За таких умов економіка вимагає підготовки висококваліфікованих працівників професій широкого профілю.

Економіка України потребує реалізації інноваційних методів професійного навчання економічно активного населення. Як справедливо наголошує О. І. Процевський, праця людини споконвіку об'єктивно є інноваційною. Саме цей факт вимагає від роботодавців, керівників і організаторів трудового процесу бути у стані постійного пошуку векторів модернізації праці, пріоритетів діяльності людини, нових технологій. Якщо інновація означає нововведення, новоутворення, нове явище, то потрібні нові підходи до стимулювання й розвитку трудової діяльності. Завжди було, є й у доступному майбутньому головною рушійною, а тому й інноваційною силою розвитку виробництва, буде людський потенціал, який об'єктивно й природно потребує стимулювання творчої активності [1, с. 10–11]. Так, у сучасних умовах формальна освіта втрачає свою монополію, оскільки не дає стовідсоткової гарантії інтеграції на ринку праці. Суспільні зміни, науково-технічний прогрес, економічна та політична динаміка в світі і в Україні спонукають до пошуку нових підходів та моделей

освіти, які створюють умови для безперервного процесу навчання. Все частіше актуальним стає неформальне навчання, яке пропонує більш гнучкий підхід до освітнього процесу, забезпечуючи активну участь тих, хто навчається, у формуванні навчальних програм.

Відтак, звертаючись до інноваційного розвитку нашої держави та впливу професійного розвитку працівників на вказані процеси, відзначимо, що інноваційний потенціал держави – це сукупність не тільки науково-технологічних і фінансово-економічних, а й виробничих, соціальних і культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки. Загальновизнаним світовою практикою критерієм визначення пріоритетів інноваційного розвитку та їх державної підтримки є належність до певного технологічного укладу, який є сукупністю технологій, характерних для певного рівня розвитку виробництва.

У Національній тристоронній угоді про зайнятість та робочі місця від 01 червня 2012 р., закріплено, що підвищення рівня зайнятості та компетентності – ключ до посилення соціального захисту населення шляхом зростання економіки [2]. В умовах розвитку інтеграційних процесів української економіки на основі реалізації стратегії «інноваційний прорив», спрямованої на запровадження інноваційних технологій, відбуватимуться структурні зміни в економіці держави, отже, якісні зрушення на національному ринку праці. Нові робочі місця покликані не лише забезпечити нову якість економічного зростання, а й підвищити продуктивність праці і сприяти збільшенню надходжень до фондів соціального страхування. Структурні зміни у сфері зайнятості населення супроводжуватимуться професійно-кваліфікаційним перерозподілом робочої сили на цьому ринку. Цей процес пов'язують зі здійсненням заходів, спрямованих, зокрема, на (а) зменшення кількісно-якісних диспропорцій між попитом на робочу силу та її пропозицією, (б) підвищення якості робочої сили, яка відповідала б потребам розвитку економіки й соціальної сфери, (в) зменшення дефіциту кваліфікованих робітників, (г) стимулювання створення робочих місць в інноваційно-орієнтованих видах діяльності й підвищення мобільності робочої сили.

Проблеми професійного розвитку працівників у контексті інноваційного розвитку держави містять аналогічні позиції із європейськими, однак, все ж таки, мають певну специфіку. Однією з найгостріших проблем, пов'язаних із реалізацією переходу України на інноваційний шлях розвитку, може стати кадрова проблема. Ефективність використання людського капіталу, в особливості його інтелектуальної складової, є важливим завданням управління науково-технічною сферою. Проведення ефективної інноваційної стратегії передбачає підвищення вимог до управлінських кадрів, введення жорстких механізмів відповідальності за досягнення цільових показників і ясних критеріїв мотивації. Слід визнати, що неефективність сформованої на теренах нашої держави системи управління господарством й корумпованість бюрократії несумісні з вимогами інноваційної економіки. Переходу на інноваційний шлях розвитку перешкоджає, в першу чергу, безпосереднє внутрішньодержавне реформаційне середовище, а також економічна система, що включає до себе непереборні адміністративні бар'єри на шляху поширення нових технологій, засновані на непрофесійному застосуванні й довільному тлумаченні норм чинного правового регулювання.

Враховуючи вищевикладене, обґрунтовано доведеним видасться те, що професійний розвиток працівників продукує свій безпосередній вплив як на окремі підприємства, так і на державу в цілому у сфері інноваційних трансформацій. Поза всіляким сумнівом, поступове впровадження європейських стандартів та вимог, адаптація закордонного правового регулювання до вітчизняних реалій та особливостей правової системи надасть змогу підвищити економічний потенціал, інноваційну складову та конкурентоспроможність України на світовому ринку, а також наблизити перспективи поступового входження нашої держави до складу Європейського Союзу.

До основних проблем професійного розвитку працівників України слід віднести такі, як 1) недостатня конкурентоспроможність економіки країни; 2) необхідність підвищення мобільності людських ресурсів; 3) швидке старіння населення; 4) наявність воєнізованого конфлікту на території країни; 5) загострення кон-

куренції на світовому рівні; 6) неефективність сформованої на теренах нашої держави системи управління господарством; 7) корумпованість бюрократії; 8) внутрішньодержавне реформаційне середовище та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Процевський О. І. Методологічні засади трудового права: моногр. Харків: ХНАДУ, 2014. 259 с.
2. Національна тристороння угода про зайнятість та робочі місця «Підвищення рівня зайнятості – ключ до посилення соціального захисту населення шляхом зростання економіки» від 01.06.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001739-12>

REFERENCES

1. Protsevskiy O. I. (2014). Metodolohichni zasady trudovoho prava. Kharkiv: KhNADU [in Ukrainian].
2. Natsionalna trystoronnia uhoda pro zainiatist ta robochi mistsia «Pidvyshchennia rivnia zainiatosti – kliuch do posylennia sotsialnoho zakhystu naselennia shliakhom zrostannia ekonomiky» vid 01.06.2012 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001739-12> [in Ukrainian].

Глібко Сергій Васильович

*директор НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПРН України, доцент кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

СИСТЕМНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ СТРУКТУР ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЯ В ДОНЕЦЬКОМУ РЕГІОНІ

У роботі розглянуті питання формування регіональної інноваційної системи про відсутність більшості елементів та засобів господарсько-правового регулювання економіки Донецького регіону.

Ключові слова: регіональна інноваційна система, інноваційні організації, наукові установи, бізнес-інкубатори.

Hlibko Serhii

*Associate Professor of Yaroslav Mudryi National Law University,
Head of the Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

SYSTEMICITY OF INNOVATIVE STRUCTURES AND THEIR INTERACTION IN THE DONETSK REGION

The paper considers the formation of a regional innovation system on the absence of most elements and means of economic and legal regulation of the economy of the Donetsk region.

Keywords: regional innovation system, innovation organizations, scientific institutions, business incubators.

Робота спрямована на визначення елементів інноваційної інфраструктури та системи, потенціал яких може бути використаний для відновлення інноваційної економіки регіону та встановлення напрямів господарсько-правового регулювання поставленого завдання.

Специфіка регіональної економіки в Донецькій області потребує особливої уваги та застосування окремих підходу системного аналізу. Згідно з законом, необхідний та достатній для забезпечення автоспроможної системи набір спеціальних елементів, що запускає систему повинен включати робочий орган, передавальний орган або трансмісію, перетворювач, джерело потоків, систему управління, інформаційну систему [1].

Нами зверталася увага на необхідність встановлення господарських зв'язків з такими елементами національної та регіональних інноваційних систем (далі - НІС та РІС) наукові парки [2], учасниками мережі трансферу технологій [3].

Що стосується мети регіональної інноваційної системи, то кожен з її учасників планує одержати від інших певні послуги, кошти, адміністративні послуги, інше. Як відмічається, суб'єкт покладає на систему управління задачу досягнення мети з належною якістю процесів, які існують в цій системі. В політичних і державних системах роль управління здійснюють: зміна структури організа-

ції, правові норми, можливість варіювання потоками інформації, особистісні властивості керівників. У фінансових системах спектр впливів визначається податками і відрахуваннями, митними правилами, механізмами ліцензування, правилами поведінки з банками [4, с. 110].

Аналізуючи нормативно-правові акти слід звернути увагу на Державну стратегію регіонального розвитку України на період до 2020 року, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 (далі – Стратегія), яка визначає основний вектор розвитку регіонів та встановлює інтегрований підхід до формування і реалізації державної регіональної політики, що передбачатиме поєднання таких складових частин: 1) підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів шляхом оптимізації і диверсифікації структури економіки, забезпечення ефективної спеціалізації регіонів з пріоритетним використанням власного ресурсного потенціалу; 2) досягнення рівномірного та збалансованого розвитку територій, розвиток міжрегіонального співробітництва, запобігання поглибленню соціально-економічних диспропорцій; 3) застосування єдиних підходів до формування і реалізації політики регіонального розвитку, створення єдиної системи стратегічного планування та прогнозування розвитку держави і регіонів, оптимізація системи територіальної організації влади [5].

Сучасний стан соціально-економічного розвитку Донецького регіону характеризується недостатнім рівнем ефективності використання інноваційного ресурсного потенціалу, наслідком чого є створення факторів [6], які негативно характеризують розвиток регіональної інноваційної системи та конкурентоспроможності національної економіки, в той час як реальні економічні умови вимагають динаміки інноваційної діяльності та ефективної організації функціонування інноваційної інфраструктури [7].

Формування конкурентоспроможного потенціалу [8] Донецького регіону є одним з найважливіших напрямів держави, реалізація цього завдання пов'язана із створенням та розвитком конкурентних переваг, у тому числі на основі інноваційного розвитку та забезпеченням інвестиційної привабливості регіону.

При цьому, Донецький регіон, шляхом реалізації відповідних повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розробив відповідну стратегію інноваційного розвитку, заходи її реалізації, враховуючи ресурсні можливості наявного інноваційного потенціалу [9]. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року [10] (далі – Стратегія) розроблена на виконання Закону України «Про засади державної регіональної політики», відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2015 року № 932 (із змінами).

Розглянемо функції деяких учасників регіональної інноваційної системи, які декларують свою діяльність в сфері інноваційних відносин. Департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин Донецької обласної державної адміністрації основною функцією якого є розробка та реалізація проектів за фінансової підтримки міжнародних організацій на території області. ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» - ДВНЗ «ПДТУ», який має бізнес-інкубатор як структурний підрозділ. Головним завданням якого є практичне навчання студентів ПДТУ основам підприємництва, менеджменту і маркетингу в малому бізнесі. Основоположною функцією є проведення маркетингових досліджень. В ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» також відкрито Маріупольський Центр інноваційного підприємництва, який створений за підтримки USAID для залучення викладацької та студентської громади Маріуполя до сучасних форм підприємництва.

Наведені приклади свідчать про започаткування передових ініціатив з формуванням компетенції окремих елементів регіональної інноваційної системи, але такі точечні зміни без державної підтримки формування зв'язків в регіональній інноваційній системі та зможуть досягти відповідного ефекту. В цьому випадку необхідно врахування таких поглядів та відображення їх в нормативно-правових актах: розуміння того, що регіональна інноваційна система є обов'язковою

підсистемою НІС [11]. Також необхідно враховувати на структурування РІС, що також відмічається автором [12].

Також необхідно звернути увагу на регіональні наукові установи, які можуть впливати на економіку, хоча на сайті Донецької обласної державної адміністрації їх відмічено тільки 8 інституцій [13].

Викладені обмежені елементи регіональної інноваційної системи в Донецькому регіоні свідчать про необхідність стратегічного планування в нормативно-правових актах розвитку інноваційних структур, інфраструктури та реформування підприємства, яке стосується компетенції місцевих органів влади в цій сфері. У зв'язку з цим, слід наголосити, що з позицій системного підходу, регіональне стратегічне управління як цілеспрямована діяльність місцевих органів державної влади, по своєму змісту повинна включати наступні види стратегій:

- соціально-економічну, орієнтовану на збільшення валового регіонального продукту, стійкий розвиток економічного потенціалу регіону, забезпечення його безпеки і збалансованості ринку праці, згладжування різниць у рівні і якості життя між різними регіонами і групами населення, створення умов для ефективної праці й розвитку особистості у всіх соціальних групах;

- демографічну, пов'язану з раціоналізацією природного ресурсу населення і його міграції, як на міжрегіональному, так і на внутрішньорегіональному рівні;

- науково-технічну й освітню, спрямовану на формування й розвиток регіональних центрів створення і поширення критично важливих технологій;

- конкурентну, спрямовану на розвиток конкурентних переваг регіону, що забезпечують додатковий притік висококваліфікованих людей на дану територію, а також капіталів, що сприяють її розвитку [10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Основы теории систем и системного анализа: учеб. пособ. / Ю. И. Бурименко, Л. В. Галан, И. Ю. Лебедева, А. Ю. Щуровская. Одесса: ОНАС им. А. С. Попова, 2015. 136 с.

2. Glibko, S. Legal Regulation of Scientific Park Activity as a National Innovation System Subject. In *Jurysprudencja II. Mind the Gaps. Economical Aspects in the Legal Thinking* (pp. 33-51). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

3. Novikov, Y., & Glibko, S. (2018). Legal Relations between Participants in a Technology Transfer Network. *Mind the Gaps. Economical Aspects in the Legal Thinking*, 151-166.

4. Основы теории систем и системного анализа: учеб. пособ. / Ю. И. Бурименко, Л. В. Галан, И. Ю. Лебедева, А. Ю. Щуровская. Одесса: ОНАС им. А.С. Попова, 2015. 136 с.

5. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.

6. Подрез-Ряполова І. В. До питання реалізації економічної політики держави в сфері формування регіональної інноваційної системи. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (20 березня 2020 року). Велико-Тирново, Болгарія: ACCESS PRESS, 2020. С. 160-165.

7. Подрез-Ряполова І. В. Регіональний інноваційний потенціал: шляхи стимулювання та перспективи розвитку. *Регіональні інноваційні ініціативи : завдання та шляхи вирішення*: зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (5 квітня 2019 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 92-96.

8. Шутенко В. О., Городиський Т. І. Інноваційний потенціал регіону: теоретичний аспект. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/9773/1/82.pdf>.

9. Макаренко М. В. Оцінка інноваційного потенціалу як інструмент управління інноваційним розвитком регіону. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3. С. 62–71.

10. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року, затверджена Розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації 17.02.2020 № 147/5-20. URL: <https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/strategy/strategy2027/2020/20.03.2020/Strategy-2027.pdf>

11. Hlibko, S. (2019). Legal issues of the formation and functioning of the national innovation system in Ukraine. *Acta Innovations*.

12. Глібко С. В., Подрез-Ряполова І. В. Формування регіональної інноваційної системи в сучасних умовах. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: матеріали інтернет-конференції, Харків, 2019. С. 36-39.

REFERENCES

1. Osnovy teorii sistem i sistemnogo analiza. (2015). Yu. I. Burimenko. L. V. Galan. I. Yu. Lebedeva. A. Yu. Shchurovskaya (Eds.). Odessa: ONAS im. A. S. Popova [in Russian].
2. Glibko, S. Legal Regulation of Scientific Park Activity as a National Innovation System Subject. In Jurysprudencja 11. *Mind the Gaps. Economical Aspects in the Legal Thinking*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 33-51 [in English]
3. Novikov, Y., Glibko, S. (2018). Legal Relations between Participants in a Technology Transfer Network. *Mind the Gaps. Economical Aspects in the Legal Thinking*, 151-166 [in English]
4. Osnovy teorii sistem i sistemnogo analiza. (2015). Yu. I. Burimenko. L. V. Galan. I. Yu. Lebedeva. A. Yu. Shchurovskaya (Eds.). Odessa: ONAS im. A. S. Popova [in Russian].
5. Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 serpnia 2014 r. № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].
6. Podrez-Riapolova I. V. (2020). Do pytannia realizatsii ekonomichnoi polityky derzhavy v sferi formuvannia rehionalnoi innovatsiinoi systemy. *Suchasni problemy rozvytku prava ta ekonomiky v innovatsiinomu suspilstvi: zb. nauk. prats za materialamy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (20 bereznia 2020 roku) - Modern problems of law and economics development in an innovative society: a collection of scientific papers based on the materials of the International scientific-practical conference*, Velyko-Tyrnovo, Bolhariia: ACCESS PRESS, 160-165 [in Ukrainian].
7. Podrez-Riapolova, I. V. (2019). Rehionalnyi innovatsiinyi potentsial: shliakhy stymuliuвання ta perspektyvy rozvytku. *Rehionalni innovatsiini initsiatyvy: zavdannia ta shliakhy vyrishennia: zb. nauk. pr. za materialamy kruhloho stolu (5 kvitnia 2019 roku) - Regional innovation initiatives: tasks and solutions: a collection of scientific papers on the materials of the second round table*, Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 92-96 [in Ukrainian].
8. Shutenko V. O., Horodyskyi T. I. Innovatsiinyi potentsial rehionu: teoretychnyi aspekt. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/9773/1/82.pdf> [in Ukrainian].
9. Makarenko M. V. (2011). Otsinka innovatsiinoho potentsialu yak instrument upravlinnia innovatsiynym rozvytkom rehionu. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and innovation management*, 3, 62–71 [in Ukrainian].

10. Stratehiia rozvytku Donetskoi oblasti na period do 2027 roku, zatverdzhena Rozporiadzhenniam holovy oblderzhadministratsii, kerivnyka oblasnoi viiskovotsyvilnoi administratsii 17.02.2020 № 147/5-20. URL: <https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/strategy/strategiy2027/2020/20.03.2020/Strategy-2027.pdf> [in Ukrainian].

11. Hlibko, S. (2019). Legal issues of the formation and functioning of the national innovation system in Ukraine. *Acta Innovations* [in English].

12. Hlibko S. V., Podrez-Riapolova I. V. (2019). Formuvannia rehionalnoi innovatsiinoi systemy v suchasnykh umovakh. *Suchasni problemy rozvytku prava ta ekonomiky v innovatsiinomu suspilstvi: materialy internet-konferentsii - Modern problems of development of law and economy in the innovative society: materials of the Internet conference*, Kharkiv, 36-39 [in Ukrainian].

Гомон Марина Володимирівна

*молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-1075-408X*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наукова робота присвячена аналізу венчурного фінансування в країнах світу та Україні. Обґрунтована необхідність державного стимулювання венчурного бізнесу.

Ключові слова: венчурне фінансування, венчурний бізнес, інноваційні підприємства, інноваційні проекти.

Homon Maryna

*Junior Researcher of the Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovate Development of NALS of Ukraine*

PROSPECTS OF VENTURE FINANCING DEVELOPMENT IN UKRAINE

The scientific work is devoted to the analysis of venture financing in the countries of the world and Ukraine. The necessity of state stimulation of venture business is substantiated.

Keywords: venture financing, venture business, innovative enterprises, innovative projects.

Інноваційний розвиток потребує залучення значних ресурсів, особливо для малих та середніх підприємств, які, маючи інноваційні ідеї, у своїй більшості не спроможні її реалізовувати. Важливим питанням розвитку інноваційної діяльності підприємств є визначення джерел фінансування інноваційних проектів. Далеко не всі вітчизняні підприємства мають можливість здійснювати впровадження інновацій у достатньому розмірі за власні кошти. Обсяг фінансування за рахунок бюджетних коштів держави також є обмеженим, а підтримка від іноземних інвесторів та міжнародні гранти зараз надходять у недостатній кількості [1].

У світовій практиці державного регулювання інновацій одним із видів джерел фінансування інноваційних проектів є венчурне фінансування, що здійснюється для довгострокових проектів з високим рівнем ризику за рахунок коштів великих міжнародних фінансових структур, фондів та приватних інвесторів [2]. Варто зазначити, що венчурне інвестування, яке успішно виконує функцію підтримки малих інноваційних компаній у країнах з розвинутою економікою.

Венчурний бізнес – це вид бізнесу характерний для комерціалізації результатів наукових досліджень у наукомістких високотехнологічних галузях, де отримання ефекту не гарантовано та ступінь ризику є доволі високим. Венчурний бізнес має низку переваг перед іншими формами інноваційного підприємництва: високу гнучкість, динамізм тощо [3, 4].

Венчурна діяльність сприяє не тільки підвищенню науково-технічного рівня виробництва, а має позитивний вплив на динамічність усього господарського комплексу. Венчурні фірми є генераторами нових ідей, на основі яких відбувається великі науково-технічні прориви. Ці ідеї та відповідні інновації тягнуть за собою модернізацію і структурну перебудову всієї економіки [4].

Світова практика показує, що найбільш ефективно, як правило, завдання фінансування інноваційної діяльності вирішують венчурні організації.

Так у США безліч венчурних організацій фінансують інноваційні проекти, які зазнали світового успіху. Такі проекти, як Microsoft, Google, та Apple на початкових етапах були профінансовані саме венчурними організаціями.

Венчурне фінансування у розвинених країнах – потужний важіль розвитку інноваційних проектів. У Фінляндії найважливіший внесок у створення ефективної моделі інноваційної економіки внесла зусилля організація Tekes (Національне технологічне агентство), що фінансує прикладні дослідження і розробки всіх успішних фінських хайтек-компаній (включаючи компанію Nokia).

Досвід Європи засвідчує, що участь держава гарантує більш сприятливі умови ведення бізнесу для отримувачів венчурного капіталу. Так, фонд VaekstFonden, що фінансується урядом Данії, не вимагає відшкодування наданих їм кредитів у випадку провалу інноваційних проектів малого бізнесу, розрахованих на створення нових технологій.

Діюча в Нідерландах схема Technical Development Credits передбачає надання малому бізнесу позик, що також можуть не повертатися у випадку технічної чи комерційної невдачі.

Шведський інвестиційний фонд ALMI Foretagspartner AB, основним акціонером якого є уряд, звільняє фірми, що одержали на 6-10 років кредити з метою забезпечення стартового капіталу, від сплати відсотків у перші два роки і виплати самого боргу по позиці протягом перших чотирьох років.

В Україні діють такі фонди, як «Україна», «BlackSeaFund», «WesternNISEnterpriseFund». Їх фінансування здійснюється за рахунок коштів Європейського банку реконструкції та розвитку, а також уряду США. Разом із цим, відсутні вітчизняні банки та фонди, які фінансують інноваційні підприємства. Це пов'язано з тим, що українські бізнесмени не мають необхідних для цього коштів. З іншого – ризиковий бізнес передбачає наявність ефективного законодавства, а в Україні відсутні законодавчо закріплені можливості венчурного фінансування [5]

В Україні в цілому створена відповідна нормативно-правова база, що визначає правовий статус суб'єктів інноваційної системи, і яка дозволяє їм функціонувати в межах рамкового законодавства. Водночас ефективність такого функціонування не є високою, чому сприяють недосконалі правові механізми та неузгодженість між актами законодавства різних галузей. Крім того, допоки в Україні відсутній або є недостатнім відповідний правовий інструментарій, який би сприяв розвитку венчурних фондів [6]. Венчурні фонди не виконують тих функцій, які притаманні для них у міжнародній практиці. Для повноцінного функціонування в Україні венчурних фондів необхідно запровадити такі організаційно-правові заходи:

створити систему відповідних гарантій як з боку держави, так і з боку органів місцевої влади та запровадити заохочувальні механізми податкових пільг, які нині чітко не прописані у Податковому кодексі України;

створити економіко-правові та організаційно-правові умови залучення до інвестування пенсійних фондів, страхових компаній;

доцільно створити Українську асоціацію біржових дилерів із системою автоматичного котирування, що дозволить укладати угоди через систему телекомунікації по всій території країни;

створити дієвий механізм стимулювання венчурного інвестування коштами місцевих бюджетів із перспективою організації мережі регіональних венчурних фондів, які надавали б новим компаніям не тільки фінансову допомогу, але й здійснювали би висококваліфіковане всебічне кураторство їхньої діяльності;

створити механізм надання державних гарантій під інвестиції венчурними фондами малого бізнесу в малі технологічні фірми тощо [6].

Таким чином, венчурний капітал може бути дуже корисним та допомагати малим та середнім інноваційним підприємствам у реалізації проектів. Світова практика показує, що найбільш ефективно завдання фінансування інноваційної діяльності вирішують венчурні організації. Залучення венчурного фінансування є особливо актуальним для малих і середніх підприємств, а також підприємств на початку своєї діяльності, оскільки це найефективніший засіб подолання

недостатності фінансових ресурсів. В Україні відсутні законодавчо закріплені норми щодо венчурного фінансування. Для повноцінного функціонування в Україні венчурних фондів необхідно запровадити низку організаційно-правових заходів, в тому числі - запровадити заохочувальні механізми у вигляді надання податкових пільг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яковлев А. І. Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні та шляхи його поліпшення. *Наука та наукознавство*. 2018. № 2 (100). С. 29–44.
2. Гусятинський М. В. Про державне регулювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Економіка АПК*. 2012. № 9. С. 89–94.
3. Кристенсен К. М. Решение проблемы инноваций в бизнесе. Как создать растущий бизнес и успешно поддерживать его рост. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2004. 290 с.
4. Шипуліна Ю. С. Сучасні особливості розвитку венчурного інвестування на промислових підприємствах. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 5 (21). С. 221–214.
5. Ястремська О. М. Технологічне оновлення суб'єктів господарювання на основі інноваційного розвитку. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2014. № 1 (25). С. 4–14.
6. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». Київ: Фенікс, 2011. 214 с.

REFERENCES

1. Yakovlev A. I. (2018). Analiz stanu innovatsiinoi diialnosti v Ukraini ta shliakhy yoho polipshennia. *Nauka ta naukoznavstvo - Science and science, 2 (100), 29–44* [in Ukrainian].
2. Husiatynskyi M. V. (2012). Pro derzhavne rehuliuвання rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini. *Ekonomika APK - Economics of agro-industrial complex, 9, 89–94* [in Ukrainian].
3. Kristensen K. M. (2004). Resheniye problemy innovatsiy v biznese. Kak sozdat rastushchiy biznes i uspeshno podderzhivat ego rost. Moskva: Alpina Biznes Buks [in Russian].
4. Shypulina Yu. S. (2015). Suchasni osoblyvosti rozvytku venchurnoho investuvannia na promyslovykh pidpriemstvakh. *Ekonomika: realii chasu - Economics: the realities of time, 5 (21), 221–214* [in Ukrainian].

5. Yastremska O. M. (2014). Tekhnolohichne onovlennia subiektiv hospodariuvannia na osnovi innovatsiinoho rozvytku. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky - Economics and management of machine-building enterprises: problems of theory and practice, 1 (25), 4–14* [in Ukrainian].

6. Innovatsiina polityka: Yevropeyskyi dosvid ta rekomendatsii dlia Ukrainy. Proekt YeS «Vdoskonalennia stratehii, polityky ta rehuliuвання innovatsii v Ukraini». (2011). Kyiv: Feniks [in Ukrainian].

Гречко Ольга Олександрівна

*кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України*

**ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО
ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

У роботі висвітленні засади функціонування державно-приватного партнерства в Україні, переваги його реалізації. Розглядається досвід зарубіжних країн щодо використання програм державно-приватного партнерства як засобу стимулювання інновацій.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, стимулювання, інноваційний розвиток.

Hrechko Olha

PhD, Junior Researcher of the Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovate Development of NALS of Ukraine

**PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MEANS
OF STIMULATING INNOVATIVE DEVELOPMENT**

The work highlights the principles of public-private partnership in Ukraine, the benefits of its implementation. The experience of foreign countries in using

public-private partnership programs as a means of stimulating innovation is considered.

Keywords: public-private partnership, stimulation, innovative development.

Дієва інноваційна політика держави здатна прискорити її економічний розвиток та забезпечити гарантований вихід із кризового стану, оскільки, як свідчить досвід зарубіжних країн, соціально-економічний розвиток на інноваційній основі є головним чинником успіху держав та бізнесу у світі сьогодні. Отже, сучасна національна інноваційна система України потребує комплексного застосування усіх можливих засобів стимулювання [1, с. 23, 25].

Слід зазначити, що багато країн світу реалізують програми державно-приватного партнерства, щоб стимулювати комерціалізацію нових ідей на ринку [1, с. 23]. Серед найкращих у запровадженні ідеології партнерства у практичне життя – Індія, Бразилія, Російська Федерація, Мексика, Китай. Безумовним лідером у цих процесах стали Індія і Китай – країни що швидко і потужно розвиваються. У 2007 році у даних країнах було розпочато 45 % усіх нових проєктів у формі публічно-приватного партнерства. Зауважимо, що саме зазначені країни найменше у світі постраждали від кризи [2].

З огляду на досвід США використання програм державно-приватного партнерства як засобу стимулювання інноваційних розробок та виробництва може бути корисним і для України. Вдалим прикладом може слугувати Small Business Innovation Research Program (SBIR) – програма підтримки малих інноваційних підприємств урядом США. З моменту свого створення в 1982 році, програма досягла значення у 2 млрд. дол. на рік прибутку, включає в себе одинадцять федеральних агентств, які відраховують 2,5 відсотка свого бюджету на наукові дослідження до бюджету SBIR. Особливості та переваги SBIR: програма спрямовується на надання допомоги малим компаніям у суспільно корисних сферах та, як правило, економічно не вигідних, як то, охорона здоров'я, екологія тощо; програма не має бюджету, не потребує додаткових фінансових вкладень, і тому незалежна від проблем бюджетного дефіциту; програма є децентралізованою щодо уряду, вона є власністю абсо-

лютно різних за розмірами і завданнями установ, а саме: Міністерства оборони, Міністерства охорони здоров'я і соціальних служб, Міністерства енергетики та ін. [3].

На відміну від США в Україні державна підтримка державно-приватного партнерства забезпечується бюджетним фінансуванням. Оскільки у цій сфері існують проблемні питання, а саме, відсутність гарантій продовження терміну реалізації бюджетних програм на строк реалізації державно-приватного партнерського проекту, невизначеність методології надання бюджетної підтримки, обмежені можливості отримання державних гарантій (особливо на місцевому рівні), на нашу думку, для вирішення цих проблем слід впроваджувати нові форми партнерських відносин та їх фінансування.

В Україні державно-приватне партнерство здійснюється на основі договору між приватним партнером та державним партнером (державні органи влади або органи місцевого самоврядування). Тоді як, в європейських країнах переважно створюється спеціальна структура у формі юридичної особи за участю публічного і приватного партнера, у ряді випадків – ще за участю фінансових інститутів [4]. Ознаками державно-приватного партнерства (далі – ДПП) в Україні є: створення (нове будівництво, реконструкція тощо) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом; довготривалість відносин (від 5 до 50 років); передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкт державно-приватного партнерства (ст. 1 п. 3 Закону України «Про державно-приватне партнерство») [5]. Реалізація проектів ДПП майже завжди є співробітництвом держави і бізнесу щодо впровадження високих технологій, що формує відповідний ринок для інновацій та наукових досліджень [2].

Голова правління Українського центру сприяння розвитку публічно-приватного партнерства Запатріна І. В. вбачає низку переваг державно-приватного партнерства, які обумовлюють доцільність реалізації цієї форми відносин. Для державного партнера це: 1. скорочення витрат на надання послуг; 2. активізація інвестиційної діяльності; 3. ефективне управління майном; 4. економія фінансових

ресурсів держави; 5. використання досвіду приватних компаній; 6. оптимізація розподілу ризиків; 7. підвищення ефективності інфраструктури; 8. розвиток форм проектного фінансування; 9. стимулювання підприємницького мислення; 10. рівний діалог між владою та бізнесом; 11. збереження та створення робочих місць. Для приватного партнера перевагами є: 1. залучення бюджетних коштів до проекту; 2. доступ до раніше закритих сфер економіки (ЖКТ, інфраструктура тощо); 3. розширення можливостей отримання пільгових кредитів під державні гарантії від міжнародних та вітчизняних фінансових установ на строк довгий термін; 4. поліпшення роботи з державними дозвільними органами; 5. підвищення статусу проекту через участь у проектах державного партнера; 6. позитивний імідж у суспільстві; 7. оптимізація розподілів ризиків проекту [4]. Таким чином, у приватного партнера за рахунок статусу проекту з'являється більше можливостей доступу до об'єктів інфраструктури, до джерел фінансування та інвестування, більше можливостей контактування з різними державними органами, а також розподіляються витрати та ризики проекту. Державний партнер за рахунок активної участі та досвіду приватного партнера (виконавця проекту) – економить, розвиває певну інфраструктуру, активізує інноваційну, інвестиційну, підприємницьку діяльність, оптимізує управління об'єктом, витрати та ризики. Отже, відносини при державно-приватному партнерстві є взаємовигідними, стимулюючими та забезпечуючими розвиток учасників проекту, і головне, діалог між владою та бізнесом сприяє повноцінному розвитку держави та суспільства в цілому.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що з огляду на позитивний досвід зарубіжних країн щодо реалізації проектів державно-приватного партнерства, які досягли успіху у цій сфері та стимулюють інноваційний розвиток, а також, беручи до уваги низку переваг державно-приватного партнерства як для учасників проекту, так і для сталого розвитку держави і суспільства в цілому, можна стверджувати про доцільність застосування цього інституту як нової форми правовідносин між державою та підприємництвом – на засадах партнерства, а не на засадах підпорядкування як це традиційно склалося.

ЛІТЕРАТУРА

1. Любчич А. М. Стимулювання інновацій в державному секторі: зарубіжний досвід. *Право та інновації*. 2020. № 1 (29). С. 22-27.
2. Запатріна І. В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проєктів і надання публічних послуг. URL: [...irbis-nbuv.gov.ua 'cgiirbis_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64)
3. Лебедева Л. В. Сучасна інноваційна політика держави в Україні: проблеми та перспективи реформування. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_11
4. Державно-приватне партнерство в Україні. Обзорна інформація. URL: https://www.ukrppp.com/present/Day_1_Panel_4_Ministry_of_Economy.pdf
5. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. Дата оновлення 25.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17?find=1&text=%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2#Text>

REFERENCES

1. Liubchych A. M. (2020). Stymuliuvannia innovatsii v derzhavnomu sektori: zarubizhnyi dosvid. *Pravo ta innovatsii - Law and innovation, 1 (29)*, 22-27 [in Ukrainian].
2. Zapatrina I. V. Publichno-pryvatne partnerstvo v Ukraini: perspektyvy zastosuvannia dlia realizatsii infrastrukturykh proiektiv i nadannia publichnykh posluh. URL: [irbis-nbuv.gov.ua 'cgiirbis_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64) [in Ukrainian].
3. Lebedeva L. V. (2014). Suchasna innovatsiina polityka derzhavy v Ukraini: problemy ta perspektyvy reformuvannia. *Efektivna ekonomika - Efficient economy, 1*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_11 [in Ukrainian].
4. Derzhavno-pryvatne partnerstvo v Ukraini. Obzorna informatsiia. URL: https://www.ukrppp.com/present/Day_1_Panel_4_Ministry_of_Economy.pdf [in Ukrainian].
5. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo: Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r. № 2404-VI. Data onovlennia 25.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17?find=1&text=%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2#Text> [in Ukrainian].

Жорнокуй Юрій Михайлович

*доктор юридичних наук, професор НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0001-9669-6062*

ВЕНЧУРНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВЕ ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем залучення венчурних інвестицій в діяльність малих та середніх інноваційних підприємств. Аналіз сучасного стану розвитку венчурного інвестування малих та середніх підприємств в Україні та країнах ЄС дозволив зазначити, що в Україні венчурні фонди не характеризуються як ризикові, оскільки вкладають свої кошти у «перевірені» об'єкти (активи). Фактично, їх діяльність не відповідає сутності, яка вкладається у зміст розуміння ризикової інноваційної діяльності, пов'язаної з розробкою та впровадженням нових технологій. Тобто переважна частина венчурних фондів в Україні зовсім не пов'язана із фінансуванням інноваційної діяльності, а зосереджує активність у секторі будівництва й операцій з нерухомістю.

Ключові слова: венчурний капітал, венчурне інвестування, інвестор, венчурний фонд, стартап.

Zhornokui Yurii Mykhailovych

*Doctor of Law, Professor Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development
of National Academy of Law Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0001-9669-6062*

VENTURE CAPITAL AS THE MAIN SOURCE FOR INVESTING SMALL AND MEDIUM-SIZED INNOVATIVE ENTERPRISES

The scientific paper is focused on studying the problems of attracting venture investments into the activities of small and medium-sized innovative enterprises. Analysis of the current state of the development of venture investment of small and medium-sized enterprises in Ukraine and the EU countries allowed

us to note that venture funds in Ukraine are not characterized as risky, since they invest in «tried and tested» objects (assets). In fact, their activities do not correspond to the essence that is embedded in the content for understanding the risky innovation activities associated with the development and implementation of new technologies. Thus, the vast majority of venture funds in Ukraine is not related to the financing of innovations, but focus the activities on the construction sector and real estate operations.

Keywords: venture capital, venture investment, an investor, venture fund, start-up.

Одним з елементів інвестиційних ресурсів, що може використовуватися під час інвестування малих та середніх підприємств (далі – МСП) у сфері інноваційної діяльності є венчурний капітал, під яким розуміють фінансове капіталовкладення у компанії з високим потенціалом росту, цінні папери яких не допущені до котирування на біржі, з метою отримання істотного доходу від приросту капіталу наряду з додатковим ризиком і неліквідністю інвестицій, які не можуть вільно продаватися у зв'язку із зобов'язаннями інвестора щодо фірми [1, с. 161–162]. І хоча венчурне підприємництво характеризується підвищеним рівнем підприємницького ризику, проте є однією з важливих форм фінансування інноваційних проектів, що не лише стимулює інноваційні процеси в окремих товариствах, але й загалом позитивно впливає на ринок інновацій [2; 3, с. 805].

Венчурний капітал, навіть використання якого обмежено країнами ЄС, є важливим джерелом інвестування МСП, особливо для компаній, що впроваджують інноваційні проекти з великим ступенем ризику. Беручи до уваги розмір інвестиційного ринку, для венчурних інвестицій існує місце у системі джерел фінансування, порівняно з традиційними джерелами, що залучаються МСП. Хоча з урахуванням великої потреби стартапів та венчурних підприємств, венчурний капітал складає незначну частку приватного капіталу і є найбільше затребуваним у Швеції, Фінляндії, Ірландії та Великій Британії. Одними з ключових інституціональних інвесторів у венчурному бізнесі є страхові компанії і пенсійні фонди як фонди капіталізації інвестицій.

Метою розміщення венчурного капіталу є досягнення значного доходу від капіталовкладень у формі приросту капіталу і продажу

акцій за більшою ціною, ніж від отримання доходу з процентів або дивідендів. Продаж акцій як правило здійснюється шляхом первинного публічного розміщення, включаючи емісію акцій компанії на вільному ринку або галузевий продаж, в якому фонд венчурного капіталу, як правило на рівні з іншими акціонерами товариства, продає такі акції іншій компанії [4, с. 15].

Загалом виділяють різні види венчурного капіталу, найбільш обґрунтованими з яких є: 1) інституціональний венчурний капітал; 2) неформальний венчурний капітал; 3) державний венчурний капітал; 4) корпоративний венчурний капітал. При цьому, не зважаючи на зростання венчурних інвестицій у корпоративному та державному секторах, вказані види венчурного капіталу становлять відносно незначну частину вкладень в акціонерний капітал. Основну масу інвестиційної активності становлять інституційні венчурні капіталісти і неформальні інвестори [1, с. 164].

Незважаючи на потенційно негативний зв'язок між активністю венчурного капіталу і бар'єрами до здійснення підприємницької діяльності, роль венчурних капіталістів зводиться до посередництва. У цій моделі венчурні капіталісти використовують знання з оцінки, сприяння і контролю компаній з високим ризиком отримання негативних результатів інноваційної діяльності. Підприємці потребують капіталу, а інвестори – досвіду і знань. Компанії венчурного капіталу підтримують перших і представляють інтереси других. Венчурні капіталісти оперують в умовах, де їх відносна ефективність у виборі та контролі інвестицій дає їм певну перевагу перед іншими інвесторами. Венчурні капіталісти мають більше брати участь у галузях, де має місце важлива інформація про біотехнології, програмне забезпечення тощо, ніж у звичайних стартапах (наприклад, ресторани, роздрібні підприємства тощо) [5, с. 441].

У економіці, що ґрунтується на фондовій біржі (наприклад, США і Велика Британія), великі компанії розглядають такі біржові майданчики як основне джерело інвестицій. Відповідно, банки відіграють обмежену роль у наданні ризикового капіталу, оскільки їх позики скоріше є транзакційними, ніж відносними [6, с. 262]. Кожна позика вважається одноразовою, забезпеченою заставою або

ліквідаційною вартістю активів компанії. У такого роду економіці венчурний капітал розглядається як альтернативне джерело ризикового капіталу для тих компаній, які не мають коштів для виходу на біржу (з допуском їх цінних паперів до лістингу). І навпаки, в економіці, що ґрунтується на банках (Німеччина, Японія), досить незначна кількість компаній, які емітували цінні папери, допущена до лістингу на фондовій біржі, і ринок не є основним джерелом інвестування. Скоріше, компанії, у цьому разі, розраховують на приватні (іноді на державні) банки як на основне джерело зовнішнього інвестування.

Розв'язання існуючих проблем у сфері венчурного фінансування передбачає й розуміння того, що до її суб'єктний склад має містити не лише венчурні фонди, але й банки, страхові компанії, інвестиційні компанії, приватних інвесторів та державні інститути. Так, у країнах Західної Європи список учасників венчурних фондів доповнюють державні установи, комерційні і клірингові банки, університети тощо. При цьому основними суб'єктами цього ринку залишаються банківські структури та великі промислові компанії.

В Україні потенційними джерелами венчурного капіталу є вільні фінансові ресурси великих компаній, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній, інститутів спільного інвестування та інших суб'єктів підприємництва. Отже, порівняно з країнами Західної Європи спектр значно вужчий, що спричиняє дефіцит фінансування для розвитку венчурних фондів. На сьогодні в Україні склалася не проста економічна ситуація, а тому значні кошти з бюджетних фондів, зокрема у складі бюджетів розвитку, виділяють на інноваційні розробки не завжди. Банки та страхові компанії у своїх активах мають обмежений відсоток венчурних інвестицій. За цих обставин, як показує світовий досвід, одним із найефективніших заходів для поживлення інвестиційного процесу в умовах дефіциту власних коштів і низької кредитної активності комерційних банків є сприяння розбудові системи інститутів спільного інвестування, зокрема венчурних фондів [7, с. 355].

Використання венчурного капіталу для інвестування інноваційної діяльності в Україні недостатньо розвинуто. Цьому не сприяє су-

часний стан вітчизняного законодавства, яке не приділяє достатньої уваги венчурному підприємництву, його організаційним формам, джерел походження капіталу, державній підтримці тощо. Зауважимо, що навіть відсутній системний підхід до розуміння побудови законодавства щодо основних засад формування та регулювання ринку венчурного капіталу в Україні¹.

Яким є основне джерело венчурного капіталу? Основна частка такого капіталу залучається від великих інституційних інвесторів – в основному пенсійних фондів, банків і страхових компаній. Типово, венчурний капітал становить лише незначну частину загальних інвестицій, якими володіють ці фонди, і є результатом вторинної (похідної) діяльності.

Державні венчурні фонди інвестують безпосередньо у компанії зареєстровані у більшості країн-членів ЄС. Вони концентрують свої інвестиції в основному в інформаційно-комунікативні технології, біотехнології та передові технології виробництва. Хоча деякі з них прямо зосереджені на компаніях на стадії розширення, роблять спроби сприяти їх швидкому зростанню (наприклад, ранні стартапи становлять найбільшу частку державного венчурного капіталу у портфелі фондів). Такі схеми є як правило ефективним способом стимулювання МСП до зростання та конкурентоздатності. Тим не менше, як і більшість схем до цих пір є відносно новими, не так багато відомостей є доступними. В деяких членах ЄС (наприклад, Німеччина і Фінляндія) державні фонди, що інвестують у приватні венчурні фонди отримують значні об'єми фінансування, ніж прямий державний венчурний капітал. Цей тип інвестиційного інструменту дозволяє збільшити портфель диверсифікації і, відповідно, можливість використовувати галузевий досвід менеджерів приватних фондів у декількох секторах. Тим не менше, не існує точних доказів економічного впливу фондів венчурного інвестування на фірми-бе-

¹ Потрібно враховувати й те, що у багатьох розвинених країнах світу венчурні інвестори спрямовують кошти вкладників в інноваційну сферу. В Україні тенденції абсолютно інші – кошти венчурних фондів інвестують у будівництво і нерухомість і поки що мало орієнтовані на «хай-тек» технології. Негативним є те, що венчурне фінансування в Україні зародилося не з метою розвитку ініціативних інноваційних проєктів, а з метою виходу з кризи і підвищення ефективності роботи приватизованих підприємств [7, с. 353–354].

нефіціари порівняно зі схемами прямого державного венчурного капіталу [8].

Слід звернути увагу, що від залучення венчурного капіталу обопільну вигоду отримують і інвестор, і підприємець-інноватор. Для інвестора вона виявляється у можливості отримання належної йому частки доходу шляхом відчуження належних цінних паперів (часток у статутному капіталі) після значного збільшення їх вартості у випадку успішної реалізації інноваційного проекту. У свою чергу, підприємець-інноватор отримує переваги через фінансову підтримку інвестора, який зацікавлений у швидкому розвитку інноваційного проекту, оскільки витрачає на нього власні кошти.

Рівень використання венчурного капіталу у сегменті МСП є досить низьким (у дослідженнях зазначається близько 2–4% від їх загальної кількості). Звідси незначна, навіть мала, кількість таких компаній мають значне зростання, а лише невелика кількість з них є досить привабливими для інвестування венчурних капіталістів. Реалії сьогодення свідчать про те, що в Україні венчурні фонди не характеризуються як ризикові, оскільки вкладають свої кошти у «перевірені» об'єкти (активи). Фактично, їх діяльність не відповідає сутності, яка вкладається у зміст розуміння ризикової інноваційної діяльності, пов'язаної з розробкою та впровадженням нових технологій [2]. Тобто переважна частина венчурних фондів в Україні зовсім не пов'язана із фінансуванням інноваційної діяльності, а зосереджує активність у секторі будівництва й операцій з нерухомістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дикинс Д., Фрил М. Предпринимательство и малые фирмы / Пер. с англ. Харьков : Изд-во Гуманитарный Центр / Раппопорт А. Б., 2014. 448 с.
2. Жорнокуй Ю. М. Правове регулювання венчурного підприємництва (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003. 20 с.
3. Шотік Т. М. Венчурне підприємництво як складова інноваційної інфраструктури. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 633. С. 805–814.
4. Mason C., Harrison R. Venture Capital: Rationale, Aims and Scope. *Venture Capital*. 1999. vol. 1, no. 1. p. 1–46.

5. Amir R., Brander J., Zott C. Why do Venture Capital Firms Exist? *Theory and Canadian Evidence of Business Venturing*. 1998. vol. 13. pp. 441–466.
6. Dodgson M., Rothwell R. *The Handbook of Industrial Innovation*. 1995. 480 p.
7. Демчишак Н. Б. Фінансове регулювання інноваційної діяльності в Україні: дис. ... д-ра екон. наук. Львів, 2017. 460 с.
8. Small and medium-sized enterprises' access to finance. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_small-medium-enterprises-access-finance_en.pdf (дата звернення: 01.08.2019 р.).

REFERENCES

1. Dikins D., Fril M. (2014). Predprinimatelstvo i malyye firmy. Kharkov : Izd-vo Gumanitarnyy Tsentr / Rappoport A. B. [in Russian].
2. Zhornokui Yu. M. (2003). Pravove rehuliuвання venchurnoho pidpriemnytstva (tsyvilno-pravovyi aspekt). *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
3. Shotik T. M. (2008). Venchurne pidpriemnytstvo yak skladova innovatsiinoi infrastruktury. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnik» - Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»*, 633, 805–814 [in Ukrainian].
4. Mason C., Harrison R. (1999). Venture Capital: Rationale, Aims and Scope. *Venture Capital*, vol. 1, 1, 1–46 [in English].
5. Amir R., Brander J., Zott C. (1998). Why do Venture Capital Firms Exist? *Theory and Canadian Evidence of Business Venturing*, vol. 13, 441–466 [in English].
6. Dodgson M., Rothwell R. (1995). *The Handbook of Industrial Innovation*. [in English].
7. Demchyshak N. B. (2017). Finansove rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti v Ukraini. *Doctors thesis*. Lviv [in Ukrainian].
8. Small and medium-sized enterprises' access to finance. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_small-medium-enterprises-access-finance_en.pdf [in English].

Канівець Кристина Олегівна

*студенка 4 курсу 1 групи фінансово-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Семенова Марина Володимирівна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку*

НАПрН України

ORCID: 0000-0002-2216-4343

ЗНАЧЕННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Під час нестандартній політичній та економічній ситуації в країні, в умовах нестабільності та фінансової кризи, яка викликана зокрема світовою пандемією COVID-19 створюється загроза банкруства деяких підприємств. Тому доволі актуальним питанням стає вихід із нестабільного положення таких суб'єктів господарювання завдяки процедурі санації. У дослідженні розглянуто значення санації підприємств у контексті забезпечення їхньої фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності у сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: санація підприємства; банкрутство; неплатоспроможність; боржник; арбітражний керуючий.

Kanivets Krystyna

*student 1st group of Faculty of Finance and Law
of the Yaroslav Mudryi National Law University*

Maryna Semenova

*PhD, researcher of the Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-2216-4343

THE IMPORTANCE OF REHABILITATION OF ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS OF MANAGEMENT

During the unusual political and economic situation in the country, in the conditions of instability and financial crisis, which is caused in particular by the global pandemic COVID-19, there is a threat of bankruptcy of some enterprises. Therefore, the way out of the unstable situation of such economic entities due to the reorganization procedure becomes quite an urgent issue. The study considers the importance of rehabilitation of enterprises in the context of ensuring their financial stability, liquidity and solvency in modern economic conditions.

Keywords: enterprise rehabilitation; bankruptcy; insolvency; debtor; arbitration manager.

Відсутність належного фінансування, несвоєчасне виявлення проблем призводить до того, що потенційно платоспроможні підприємства стають на шляху банкрутства. Щоб запобігти банкрутству, необхідно виявити ознаки фінансової неспроможності підприємства, розробити оздоровчі заходи, а також подолати кризові явища.

Питання правового забезпечення санації та банкрутства суб'єктів господарювання, а також деякі проблемні питання діяльності суб'єктів господарювання у сучасних кризових умовах розглянуті такими вченими: С. В. Глібко [1, с. 309-337]; І. В. Булижин [2, с. 33-40], Георгієвський Ю. В. [3 с. 7-12], Т. М. Білоконь [4] та ін. Разом з цим ці питання потребують подальших досліджень.

У 2020 році за даними дослідження проєкту Світового банку «Doing Business» за напрямом «Врегулювання неплатоспроможності» Україна посідає 146-е місце в рейтингу, зміцнивши свою позицію на -1 сходинку порівняно із 2019 роком [5]. Так 20.09.2019 прийнято розроблений Мінікономіки Закон України № 132 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні”, який міг би підняти Україну на декілька сходинок у рейтингу “Doing Business – 2021” за низкою напрямів. Водночас ураховуючи поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19 багатьма країнами світу, у тому числі й Україною, та з огляду на очікувану економічну кризу вбачається, що попри зусилля Парламенту та Уряду з прийняття та впровадження відповідних регулювань, наразі важко прогнозувати суттєве підвищення позиції України в Рейтингу.

Говорячи про правовий статус боржника у процедурі санації, то ця процедура є найкращою для нього, адже захищає його від креди-

торів. І таким чином, боржник у процедурі санації продовжує здійснювати власну виробничу діяльність, де позитивним моментом для боржника є те, що арешт на майно та інші обмеження дій щодо розпорядження його майном можуть бути накладені лише в межах процедури санації, лише за умови що вони не перешкоджають виконанню плану санації та не суперечать інтересам конкурсних кредиторів.

Необхідним елементом цієї процедури є те, що всі повноваження (керівника і органів управління боржника) зосереджені в руках однієї особи – керуючого санацією. Таким чином, у процедурі санації господарська діяльність боржника продовжується, але керівництво боржником переходить до нейтральної особи – арбітражного керуючого. Насамперед керуючий санацією стає керівником боржника, при цьому корпоративні права учасників боржника зберігаються, але їхня правомочність є обмеженою.

Приписи Кодексу України з процедур банкрутства (Далі – КУзПБ) [6] передбачають право комітету кредиторів на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство звертатися до господарського суду з вимогою про визнання правочинів (договорів) боржника недійсними. Це дозволяє, зокрема, мінімізувати збитки кредиторів, які були завдані фраздаторними правочинами (тими, що вчинені боржником на шкоду кредиторам).

Головним прикладом управління можна вважати повноваження комітету кредиторів, закріплене в ст.2 8 КУзПБ, у будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав. Після такого звернення господарський суд протягом 14 днів постановляє ухвалу про відсторонення арбітражного керуючого.

Утім, у постанові Північного апеляційного господарського суду від 11.03.2020 у справі №911/1902/17 містяться такі висновки.

Отже, теоретично комітет кредиторів може звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого, і положення ст.28 КУзПБ не вимагають наявності підстав для задоволення такого звернення. Проте судова практика вказує на колізію такого підходу, який суперечить принципу незалежності арбітражного керуючого, що закріплений у приписах ст.13 Кодексу.

Тривалий час у судовій практиці господарські суди пов'язували початок перебігу позовної давності з днем, коли саме арбітражний керуючий (розпорядник майна, санатор, ліквідатор) довідався про порушення прав боржника (постанови КГС ВС від 26.04.2018 у справі № 38/5005/5752/2012, від 22.08.2018 у справі № 04/01/5026/1089/2011, від 13.02.2019 у справі № 5009/2987/12, від 18.06.2018 у справі № 21/896/2011).

Утім, висновки СПБ КГС ВС у справі № 10/5026/995/2012 змінили цей підхід, встановивши, що КУЗПБ не містять винятків із загального правила щодо початку перебігу позовної давності. Отже, до цих правовідносин застосовуються загальні норми позовної давності.

Зважаючи на те, що ні Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ні чинний КУЗПБ не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником), ВС з посиланням на правову позицію, сформовану СПБ КГС ВС у постанові від 11.02.2020 у справі № 10/5026/995/2012, зауважив, що при визначенні початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування обставин (дати) порушення провадження у справі про банкрутство і дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора). Інакше арбітражний керуючий як особа, що у справі про банкрутство діє від імені боржника, безпідставно буде наділений особливим статусом з наданням тим самим боржнику як носію права у спорі не передбаченої нормами закону переваги перед іншими учасниками цього спору в захисті своїх прав та інтересів. Зокрема, у такому разі протилежна сторона спору буде обмежена в захисті своїх прав та інтересів щодо предмета спору і, відповідно, перебуватиме у нерівному становищі порівняно із суб'єктом звернення – боржником/арбітражним керуючим.

Тож визначення початкового моменту перебігу позовної давності має важливе значення, оскільки від нього залежить і правильність обчислення позовної давності, і захист порушеного права (постанова ВСУ від 27.05.2014 у справі № 5011-32/13806-2012).

Заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містить план санації, можуть бути: реструктуризація підприємства; перепрофілювання виробництва; закриття нерентабельних виробництв; відстрочення, розстрочення або прощення боргу чи його частини; виконання зобов'язання боржника третіми особами тощо.

Для України може бути цікавим бельгійський досвід застосування конкордату як особливого виду санації. Конкордат є рятівною процедурою для боржника, яка здатна допомогти уникнути банкрутства. У разі застосування конкордату передбачається, що за боржником залишаються повноваження управління та розпорядження майном.

Як зазначив експерт Міжнародного валютного фонду з банкрутства М. Ведер, більшість (якщо не всі) реформ, які здійснюються в ЄС, покликані здійснити перехід від ліквідації неплатоспроможних компаній до реструктуризації та відновлення платоспроможності в майбутньому. Тому у багатьох розвинених країнах пріоритетними є саме санаційні (реорганізаційні) процедури, метою яких є збереження підприємства та відродження його потенціалу [7].

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що санація підприємств є складним, але необхідним процесом, для реалізації якого потрібні подальші ґрунтовні дослідження діяльності підприємств та розроблення ефективних механізмів оздоровлення їх фінансового господарського стану.

До основних критеріїв ефективності проведення санації підприємств можна віднести наступні: ліквідність та платоспроможність; прибутковість; конкурентоспроможність; відновлення бізнес-репутації боржника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глібко С. В. Правове регулювання банкрутства. Господарське право: підручник / за заг. ред. Д. В. Задохайла, В. М. Пашкова. Харків: Право, 2012. 693 с.
2. Булижин І. В. Особливості правового регулювання банкрутства державних підприємств. *Право та інноваційне суспільство*. 2017. № 2. С. 33-40. URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Bulyzhyn9.pdf> (Дата звернення- 15.11.2020 року).

3. Георгиевский Ю. В. Деятельность субъектов хозяйствования в зоне проведения операции объединенных сил: особенности правового регулирования. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 1. С. 7-12. URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/Georgiievskiy_10.pdf (Дата звернення-15.11.2020 року).

4. Білоконь Т. М. Санация підприємств: організаційно-економічний механізм: монографія / Т. М. Білоконь, Л. М. Несен. Вінниця: ВНТУ, 2010. 152 с.

5. Рейтинг «Doing Business 2018». Світовий банк. URL: <http://russian.doingbusiness.org/ru/rankings>.

6. Кодекс України з процедур банкрутства. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. ст. 74.

7. Беззуб І. Кодекс України з процедур банкрутства: переваги, недоліки та перспективи. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 17 (182). С. 16–24.

REFERENCES

1. Hlibko C. V. (2012). Pravove rehuliuвання bankrutstva. *Hospodarske pravo - Commercial law*. D. V. Zadykhailo, V. M. Pashkov (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

2. Bulyzhyn I. V. (2017). Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання bankrutstva derzhavnykh pidpriemstv. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo - Law and innovation society*, 2, 33-40. URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Bulyzhyn9.pdf> [in Ukrainian].

3. Heorhyevskiy Yu. V. (2018). Deiatelnost subektov khoziaistvovaniya v zone provedeniya operatsyy obedynennykh syl: osobennosty pravovoho rehulyrovaniya. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo - Law and innovation society*, 1, 7-12. URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/Georgiievskiy_10.pdf [in Ukrainian].

4. Bilokon T. M. (2010). Sanatsiia pidpriemstv: orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm. T. M. Bilokon, L. M. Nesen (Eds.). Vinnytsia: VNTU [in Ukrainian].

5. Reitynh «Doing Business 2018». Svitovyi bank. URL: <http://russian.doingbusiness.org/ru/rankings> [in Ukrainian].

6. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva. (2019). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 19, art. 74 [in Ukrainian].

7. Bezzub I. (2019). Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva: perevahy, nedoliky ta perspektyvy. *Hromadska dumka pro pravotvorennia - Public opinion on lawmaking*, 17 (182), 16–24 [in Ukrainian].

Колісник Анна Сергіївна
*молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України,
Народний депутат України*

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У представленій публікації розглянуто принципи державного фінансового контролю в Україні. Запропоновано до їх кола відносити такі, як: законність, системність, прозорість, оперативність, об'єктивність, паритетність публічних та приватних інтересів. відповідальність.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, суб'єкти господарювання, принципи державного фінансового контролю.

Kolisnyk Anna
*Junior Researcher of the Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovate Development of NALS of Ukraine,
State Deputy of Ukraine*

PRINCIPLES OF STATE FINANCIAL CONTROL OVER THE ACTIVITIES OF BUSINESS ENTITIES

The presented publication considers the principles of public financial control in Ukraine. It is proposed to include in their circle such as: legality, system, transparency, efficiency, objectivity, parity of public and private interests. responsibility.

Keywords: state financial control, business entities, principles of state financial control.

Сучасний стан соціально-економічного розвитку української держави характеризується, з одного боку, динамізмом та багатовекторністю процесів розвитку та реформ у всіх сферах суспільного життя загалом та державного управління зокрема, які обумовлені

передусім її євроінтеграційними прагненнями. А з іншого – складністю реалізації загальнонаціональних завдань і цілей у різних сферах суспільного життя через низку чинників, зокрема: обмежений обсяг необхідних фінансових ресурсів у державі, недосконалість та неузгодженість законодавчої бази, низький рівень взаємодії державних органів між собою та суспільством, низький рівень фінансової дисципліни тощо.

У таких умовах особливої актуальності набувають питання результативності інструментів, які використовує держава для створення підґрунтя і стимулів для проведення реформ та розвитку потужної та ефективної системи управління державними фінансами, зокрема, державного фінансового контролю як невід’ємної умови для забезпечення стійкого соціально-економічного зростання. У цьому контексті слід акцентувати увагу на важливості основних засад здійснення державного фінансового контролю, оскільки, як і будь-яке явище правової дійсності, фінансовий контроль розвивається на основі відповідних принципів. А обґрунтований підхід до їх формулювання сприяє більш глибокому розумінню цього явища.

Підкреслимо відсутність одностайного підходу до визначення принципів державного фінансового контролю у сучасній правовій науці. Приміром, О. Ю. Грачова підкреслює, що принципи державного фінансового контролю тотожні принципам фінансової діяльності держави й закріплені у чинному законодавстві, зокрема – в Основному законі держави та інших законах [5, с. 67]. Навряд чи такі міркування заслуговують на підтримку. Безумовно, між фінансовою діяльністю держави та державним фінансовим контролем, що має місце на кожній стадії такої діяльності, існує взаємозв’язок. У той же час фінансова діяльність держави та державний фінансовий контроль – різні правові явища, а отже, й принципи, на основі яких вони здійснюються, будуть різними.

На переконання Д. В. Лученка, принципи фінансового контролю становлять собою науково обґрунтовані й апробовані практикою принципи, закріплені прямо або опосередковано в нормативно-правових актах основи організації та здійснення контролю [1, с. 200]. Як вказує Л. А. Савченко, принципи фінансового контролю відіграють

важливу роль, їх дотримання контролюючими суб'єктами, підконтрольними суб'єктами, іншими учасниками, які беруть участь у фінансово-контрольному процесі сприяє ефективності, дієвості і результативності самого контролю у сфері публічних фінансів, належному виконанню його мети і завдань [4, с. 7]. Дійсно, принципи державного фінансового контролю ілюструють роль держави у сфері публічних фінансів, оскільки вони мають певні гарантії щодо їх реалізації. На нашу думку, саме нормативне закріплення принципів державного фінансового контролю є вкрай важливим, оскільки сприяє захисту прав підконтрольних суб'єктів, зокрема, суб'єктів господарювання й належній діяльності контролюючих суб'єктів протягом всього процесу здійснення такого контролю через їх загальнообов'язковість.

Фактично, коли принципи віднаходять своє законодавче закріплення в актах чинного законодавства, у разі їх недотримання передбачається юридична відповідальність. Це вважаємо позитивним, оскільки в сучасних реаліях рівень правової свідомості учасників правовідносин, у тому числі й тих, що пов'язані зі здійсненням державного фінансового контролю, не завжди високий й саме за допомогою заходів державного примусу забезпечується належна поведінка учасників таких відносин.

Далі розглянемо принципи, які стосуються здійснення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та закріплені у чинному законодавстві України. Так, у ст. 3 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарювання» [2] закріплено доволі широкий перелік принципів (більше 15), за якими здійснюється державний контроль у сфері господарювання. Так, до них належать, наприклад, такі, як:

- пріоритетність безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності;
- підконтрольність і підзвітність органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади;
- рівність прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;

• гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання;

• відкритість, прозорість, плановість й системність державного нагляду (контролю);

• дотримання умов міжнародних договорів України;

• незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян;

• наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади.

• презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання у разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків суб'єкта господарювання та/або поноважень органу державного нагляду (контролю) та інші.

З наведеного ми бачимо, що у наведеній нормі законодавець не розкриває змісту вказаних засад, а лише перелічує їх. Такий підхід вбачається декларативним та таким, що потребує подальшого переосмислення й удосконалення. Підкреслимо, що Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарювання» є нормативно-правовим актом, яким встановлено загальні положення щодо здійснення державного контролю у сфері господарювання.

Показово, що Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [3], який виступає базовим нормативно-правовим актом щодо здійснення державного фінансового контролю відповідними органами влади й був прийнятий для визначення правових та організаційних засад здійснення державного фінансового контролю, взагалі оминув увагою принципи державного фінансового контролю. На нашу думку, принципи державного фінансового контролю становлять собою своєрідний синтез загальноправових та спеціальних засад, на основі яких вибудовується вся комплексна система здійснення державного фінансового контролю. На основі детального аналізу сутності державного фінансового контролю, доктринальних та нормативних положень щодо

визначення основних засад державного фінансового контролю, пропонуємо доповнити Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» ст. 21 такого змісту:

«Стаття 2¹. Принципи державного фінансового контролю

1. Принципами державного фінансового контролю є:

1) законність – неухильне дотримання суб'єктами державного фінансового контролю приписів Конституції України, Законів України та підзаконних нормативно-правових актів щодо здійснення такого контролю; відповідність всіх прийнятих рішень приписам чинного законодавства;

2) прозорість – інформування громадськості та налагодження зв'язків з нею шляхом розгляду та надання на звернення (запити, скарги, заяви) громадян письмової або усної інформації за погодженням з ініціаторами контрольних заходів;

3) системність – державний фінансовий контроль становить собою цілісну систему, що включає горизонтальні та вертикальні взаємозв'язки між об'єктами і суб'єктами державного фінансового контролю (уповноваженими та підконтрольними);

4) оперативність – контролюючі суб'єкти повинні швидко проводити контрольні дії, щоб не порушувати процес функціонування підконтрольного суб'єкта;

5) об'єктивність – незалежність результатів державного фінансового контролю від будь-якого впливу на суб'єктів контролю (з боку третіх осіб та (або) певних умов чи обставин);

6) паритетність приватних і публічних інтересів – гармонізація законних інтересів суспільства та прав приватних осіб (суб'єктів господарювання) при здійсненні державного фінансового контролю;

7) відповідальність – застосування заходів впливу до уповноважених суб'єктів здійснення державного фінансового контролю у разі порушення відповідних норм права.»

ЛІТЕРАТУРА

1. Лученко Д. В. Проблеми систематизації принципів контрольно-процесуальної діяльності. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2003. № 5. С. 199-207.

2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарювання: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарювання: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/877-16>

4. Савченко Л. А., Сірош М. В. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансово-контрольному процесі: монографія. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2016. 192 с.

5. Финансовое право: учебник / под ред. Е. Ю. Грачевой. Москва: Право и закон. Колос, 2003. 384 с.

REFERENCES

1. Luchenko D. V. (2003). Problemy systematyzatsii pryntsyviv kontrolno-protseualnoi diialnosti. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia - State building and local self-government*, 5, 199-207 [in Ukrainian].

2. Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodariuvannia: Zakon Ukrainy vid 26.01.1993 r. № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> [in Ukrainian].

3. Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodariuvannia: Zakon Ukrainy vid 05.04.2007 r. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/877-16> [in Ukrainian].

4. Savchenko L. A., Sirosh M. V. (2016). Pravovi problemy realizatsii pryntsyviv finansovoho kontroliu u finansovo-kontrolnomu protsesi. Kyiv: Vyd-vo «Tsentr uchbovoi literatury» [in Ukrainian].

5. Finansovoye pravo. (2003). E. Yu. Gracheva (Ed.). Moskva: Pravo i zakon. Kolos [in Russian].

Кудрявцева Вікторія Вікторівна
*кандидат юридичних наук, асистент кафедри
господарського права Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-7998-8485*

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем, що виникають у зв'язку з відсутністю у законодавстві поняття інвестиційної безпеки держави, яке входить до складу національної економічної безпеки країни в цілому та полягає у системному запобіганні загрозам критичного дефіциту інвестиційних ресурсів за рахунок створення та державної підтримки відповідного правового інвестиційного порядку.

Ключові слова: інвестиційна безпека держави, національна економічна безпека, інвестиційна політика держави.

Kudriavtseva Viktoriia Viktorivna
*PhD, Assistant of the Department of Economic Law
of Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0001-7998-8485*

ECONOMIC AND LEGAL SUPPORT OF THE INVESTMENT SECURITY OF THE STATE

The advanced study is sanctified to research of problems, that arise up in connection with absence in the legislation of concept of investment safety of the state, that enters in the complement of national economic security of country on the whole and consists in system prevention to the threats of critical deficit of investment resources due to creation and state support of corresponding legal investment order.

Keywords: investment security of the state, national economic security, investment policy of the state.

Відсутність чіткої та системної визначеності в законодавстві України правового механізму державного регулювання економічних відносин, у тому числі інвестиційних є недоліком, який відверто знижує можливості держави ефективно впливати на економічні процеси, а відтак і її здатність виконувати свої функціональні обов'язки у сфері економіки.

Низький інвестиційний потенціал економіки з точки зору можливостей формування інвестиційних ресурсів та їхнього ефективного використання, затягування з реалізацією інвестиційних проектів і неритмічне інвестування, гра у фінансові інвестиції з метою перерозподілу власності без створення нових активів, зневага до проблем створення цивілізованої інвестиційної інфраструктури – всі ці фактори позначаються на рівні інвестиційної безпеки України. Слід зазначити, що це також позначається і на всіх взаємопов'язаних складових економічної безпеки: енергетичній, інноваційній, експортно-імпортній, продовольчій, соціально-демографічній, екологічній і техногенній безпеці [4].

Отже, тільки реальні інвестиції, спрямовані на підтримання діючих потужностей і створення нових матеріальних об'єктів (чисті інвестиції), тобто тільки інвестиції, що забезпечують приріст реального капіталу, а відтак і національного багатства, можна брати до уваги при визначенні інвестиційної безпеки.

Відповідно до ст. 12 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності. Однак, неможна не звернути увагу на відсутність у ГКУ таких дефініцій як економічна політика та державне регулювання економічних відносин. Між тим, у тексті ст. 9 ГКУ зафіксовані важливі положення щодо диференціації економічної політики на економічну стратегію та економічну тактику, а також про правове закріплення положень економічної політики в актах законодавства у вигляді програм діяльності Кабінету Міністрів України, цільових програм економічного розвитку тощо. Дуже важливим є подальший розвиток категорії «економічна політика» через її диференціацію на

окремі напрями: структурно-галузева політика, інвестиційна політика, зовнішньоекономічна політика тощо [1].

Однією з найважливіших складових економічної безпеки держави є інвестиційна безпека. Інвестиційна безпека держави забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що дає можливість: відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал нації; здійснювати розширене відтворення основного капіталу; підтримувати конкурентоспроможність економіки; гарантувати зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку і міжнародного співробітництва; створювати стратегічні резерви; долати депресивні явища у регіонах країни; зберігати і відновлювати природні ресурси; утримувати на безпечному рівні екологічні параметри.

Проблема забезпечення інвестиційної безпеки особливо актуальна для України, в контексті подолання деформації в структурі економіки, здійснення оновлень продукції та виробничого апарату у промисловості, освоєння нових видів діяльності. Інвестиційні відносини – дуже важлива, невід’ємна частина ринкової економіки будь якої країни.

Нажаль в сучасному законодавстві таке поняття як національна інвестиційна безпека відсутнє.

Так, статтею 116 Конституції України на Кабінет Міністрів України покладено обов’язок забезпечення проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики через розроблення і здійснення загальнодержавних програми економічного розвитку України, в прийнятих програмах такого пункту як національна інвестиційна безпека немає.

Базовий закон України в цій сфері «Про інвестиційну діяльність» також не містить постановку питання інвестиційної безпеки [3].

У Законі «Про національну безпеку України» міститься визначення «національна безпека України» та серед принципів державної політики у сферах національної безпеки і оборони виділяє забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки тощо, а серед основних напрямків державної політики з питань національної безпеки України в еко-

номічній сфері виділено тільки поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів [2].

У сучасній науковій літературі єдності щодо розуміння поняття інвестиційної безпеки також немає, що обумовлене неоднорідністю підходів до визначення її господарсько-правової суті. Окремі дослідники з економічної теорії під інвестиційною безпекою розуміють такий рівень інвестування економіки, який забезпечував би її розширене відтворення, раціональну реструктуризацію та технологічне переозброєння [5; с. 14]. Інші зазначають, що інвестиційна безпека визначається можливістю нагромадження ресурсів або капітальних вкладень [6; с.24]. За належного його рівня підвищується капітало-віддача функціонування секторів економіки, зростають темпи розширеного відтворення і технологічного переозброєння економіки. З точки зору інших дослідників, що взагалі виокремлюють поняття «безпека інвестиційних вкладень», розуміється відсутність ризику втрат капіталу (вкладених коштів і майбутніх доходів) [7, с. 25]. В свою чергу, з точки зору О. Барановського, під інвестиційною безпекою слід розуміти досягнення рівня інвестицій, що дозволяє оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання і повернення коштів, які інвестуються, оптимального співвідношення між розмірами внутрішніх і зовнішніх інвестицій, іноземних інвестицій у країну і вітчизняних за рубіж, підтримання позитивного національного платіжного балансу [8; с. 366].

Так, виявляється, що в сучасному законодавстві проблема визначення національної інвестиційної безпеки держави є прогалиною, яку необхідно заповнити.

Виходячи з наведеного виникає необхідність розробки та обґрунтування системи вихідних понять, пов'язаних з господарсько-правовим забезпеченням реалізації інвестиційної політики держави: інвестиційний ринок, інвестиційна політика держави, правова інвестиційна політика держави, законодавча інвестиційна політика держави, механізм формування правової інвестиційної політики держави, правовий інвестиційний порядок та національна інвестиційна безпека тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.
4. Любімов В. І. Поняття та критерії інвестиційної безпеки. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. №5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=136>
5. Міжнародна інвестиційна діяльність: Підручник / За ред. Д. Г. Лук'яненка. Київ: КНЕУ, 2003. 387 с.
6. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. Київ: Вид-во КВШ, 1999. 464 с.
7. Денисенко М. П. Інвестиційне партнерство та його роль у прискоренні розвитку економіки. *Проблеми науки*. 2003. № 1. С. 15 – 23; Татаренко Н. О., Поручник А. М. Теорії інвестицій: Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2000. 160 с.
8. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ: Київ. ац. торг.-екон. ун-т, 2004. 759 с.

REFERENCES

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 18-22, art. 144* [in Ukrainian].
2. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII. (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 31, art. 241* [in Ukrainian].
3. Pro investytsiynu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 r. № 1560-KhI. (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 47, art. 646* [in Ukrainian].
4. Liubimov V. I. (2010). Poniattia ta kryterii investytsiinoi bezpeky. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok - Public administration: improvement and development, 5*. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=136> [in Ukrainian].
5. Mizhnarodna investytsiina diialnist. (2003). D. H. Lukianenko (Ed.). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
6. Muntiiian V. I. (1999). Ekonomichna bezpeka Ukrainy. Kyiv: Vyd-vo KVShch [in Ukrainian].
7. Denysenko M. P. (2003). Investytsiine partnerstvo ta yoho rol u pryskorenni rozvytku ekonomiky. *Problemy nauky - Problems of science, 1, 15 – 23*; Татаренко Н. О., Поручник А. М. (2000). *Teorii investytsii*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

8. Baranovskyi O. I. (2004). Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia). Kyiv: Kyiv. ats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].

Любчич Анна Миколаївна

*кандидат юридичних наук, учений секретар НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-6492-4179*

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Будівельна галузь є ключовою галуззю будь-якої економіки. Завдяки своїм специфічним характеристикам галузь має суттєве значення для розвитку інших галузей. Конкуренція є надзвичайно інтенсивною, і сама галузь сприйнятлива до змін ринкових обставин, які змушують суб'єкти господарювання, що працюють в ній, постійно вживати заходів для підвищення своєї конкурентоспроможності, зокрема, впроваджуючи інноваційні рішення. Метою цього дослідження є оцінка рівня інноваційності підприємств малого та середнього сектору (МСП) у будівельній галузі та виявлення факторів, що впливають на цей рівень інноваційності, що стосується розташування усвідомлення бізнесом та менеджерами значення інновацій у формуванні конкурентоспроможності фірми.

Ключові слова: інновації, малі та середні підприємства, будівельна сфера, конкурентоспроможність.

Liubchych Anna

PhD, Scientific Secretary of Institute, scientific associate, Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development NALS of Ukraine

INNOVATION AS ONE OF THE FACTORS OF SUCCESSFUL ACTIVITY OF SMALL AND MEDIUM BUILDING ENTERPRISES

The construction industry is a key sector of any economy. Due to its specific characteristics, the industry is essential for the development of other industries. Competition is extremely intense, and the industry itself is susceptible to changes in market conditions, which force businesses operating in it to constantly take measures to increase their competitiveness, in particular, by implementing innovative solutions. The purpose of this study is to assess the level of innovation of small and medium sector enterprises (SMEs) in the construction industry and identify factors influencing this level of innovation in relation to the location of awareness of business and managers of innovation in shaping the competitiveness of the firm.

Keywords: innovations, small and medium-sized enterprises, construction, competitiveness.

В останні роки у багатьох країнах спостерігається помітний розвиток підприємництва. Подібна тенденція також помітна в Україні. У загальному розумінні сектор МСП є головним рушієм зростання країни, створення нових робочих місць та інновацій. Це важливий етап на шляху економічного прогресу і вносить величезний внесок у якість та майбутнє сектору, економіки чи навіть добробуту країни.

Розвиток та комерціалізація інновацій відіграють головну роль у цьому відношенні. Інновації є ключовим рушієм прогресу та розвитку, а також джерелом винаходів у всіх сферах суспільства, технологій та управління. Інновації - це одна з видів діяльності, яка найбільш тісно пов'язана з економічним зростанням [1]. Інновації підвищують конкурентоспроможність країн, окремих галузей економіки або підприємств. Це сприяє підтримці прибутковості, отриманню конкурентних переваг та довгостроковому функціонуванню компанії. Це також призводить до поліпшення якості, крім збагачення асортименту пропонованої продукції, і позитивно впливає на продуктивність, товарообіг, рентабельність, зайнятість, стабілізацію ринкової позиції, ступінь частки ринку, операційну ефективність, репутацію та можливість зменшити витрати. Таким чином, можна стверджувати, що інноваційність є головним фактором, що впливає на ефективність підприємства. У секторі МСП у високоіндустріальній економіці інновації стали необхідністю, якщо підприємство хоче вижити та зберегти конкурентні переваги. Інновації є однією з най-

важливіших конкурентних стратегій як для малих, так і для великих підприємств.

Інновації мають велике значення в будь-якому секторі ділової діяльності. Одним із таких секторів є будівельна галузь. Інновації відіграють ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності фірм у будівельній галузі. Будівельна галузь вносить найбільший внесок у національну економіку майже всіх розвинених країн та багатьох інших. Тим не менше, будівельна галузь за своєю природою консервативна, і фірми неохоче застосовують нові технології. З цієї причини інновації в будівельній галузі відбуваються порівняно повільно, і галузь не має сильної репутації щодо впровадження інноваційних продуктів.

Малі та середні підприємства стикаються з більшим викликом у здійсненні дій, пов'язаних із пошуком та впровадженням інновацій, ніж великі компанії. Однак, як заявляють, більшість дослідників у галузі інновацій у секторі малого та середнього бізнесу приходять до висновку, що між малими та великими компаніями не існує різкої різниці щодо інноваційності [2].

Одним з найважливіших факторів формування інноваційної діяльності компаній є сильне керівництво та просунутий рівень висококваліфікованого менеджера чи засновника. На жаль, більшість менеджерів в організаціях ототожнюють інновації лише з розробкою продуктів та постійними вдосконаленнями, однак стабільна конкурентна перевага компанії більше не заснована на продуктах та послугах, оскільки їх занадто легко імітувати.

Іншою сучасною концепцією управління, що використовується інноваційними компаніями, є управління змінами. Ця концепція стосується сприяння швидкому впровадженню будь-яких змін / інновацій шляхом ідентифікації внутрішніх зацікавлених сторін, таких як піонери змін, агенти змін та опортуністи (зловживання) та здійснення на них впливу.

Що стосується українського сектору МСП, то висококваліфіковані експерти та високоосвічений управлінський персонал є рідкістю. Компанії, які прагнуть мінімізувати витрати на експлуатацію, не можуть дозволити собі таких працівників. Малим та середнім бізне-

сом часто керує одна особа, яка є власником/підприємцем (яка часто не має освітньої галузі управління) і підтримується найближчими членами сім'ї людини. Важко було б очікувати, що такий менеджер усвідомлює важливість інновацій в управлінні бізнесом.

Можливість співпраці з іншими компаніями підприємці вважають дуже важливим методом підвищення інноваційності. Основним фактором, що визначає вплив вищезазначених зовнішніх факторів, є регіон, в якому функціонує дана компанія. Регіон компанії представляє дуже важливий фон для підтримки інноваційного процесу, головним чином завдяки можливостям співпраці з іншими суб'єктами на ринку.

Можна очікувати, що найближчим часом рівень інновацій на цих підприємствах зросте, оскільки вони мають намір впроваджувати подальші інновації в різних сферах діяльності.

Помітну територіальну диференціацію в інноваційних компаніях у будівельній галузі слід розглядати у контексті нерівномірного соціально-економічного розвитку регіонів в Україні. Великі відмінності між регіонами між найбільш високорозвиненими та найменш розвиненими є, серед іншого, наслідком їх інноваційного потенціалу. Витрати на дослідження та розробки, а також на зайнятість у цьому секторі, кількість підрозділів з науково-дослідних розробок та співробітників з дослідницьких розробок, кількість та потенціал центрів інновацій та підприємництва та коефіцієнт інновацій, вимірний кількістю патентів на 100 жителів також є вирішальними факторами.

Додатковим стимулом є доступ до фінансових ресурсів, наданих ЄС, які призначені для підтримки інноваційної діяльності або усунення диспропорцій у регіональному розвитку. Допомога Європейського Союзу створює фінансові бар'єри для розвитку інновацій у компаніях, незалежних від регіону, в якому вони працюють, і іноді легше отримати кошти на інновації з місцевого бюджету (зокрема, ОТГ) із найменшим потенціалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Guzman-Cuevas J., Caceres-Carrasco R., & Ribeiro Soriano D. Functional dependence and productive of SMEs. *Small Business Economics*, 2009. № 32. P. 317–330.

2. Van Dijk B., Den Hertog R., Menkveld B., & Thurik R. Some new evidence on the determinants of large and small firm innovation. *Small Business Economics*, 1997. № 9. P. 335–343.

REFERENCES

1. Guzman-Cuevas, J., Caceres-Carrasco, R., & Ribeiro Soriano, D. (2009). Functional dependence and productive of SMEs. *Small Business Economics*, 32, 317–330 [in English].

2. Van Dijk, B., Den Hertog, R., Menkveld, B., & Thurik, R. (1997). Some new evidence on the determinants of large and small firm innovation. *Small Business Economics*, 9, 335–343 [in English].

Матвєєва Ольга Ігорівна

*студентка 4-го курсу Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

На сьогодні, враховуючи умови інтеграції України до Європейського Союзу та враховуючи стан економіки в цілому запровадження інноваційної діяльності підприємствами малого та середнього бізнесу відіграє значну роль у конкурентному закріпленні їх на ринку. Тому, дана робота присвячена питанню впровадженню інноваційної діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. Охарактеризовано основні проблемні аспекти розвитку інноваційної діяльності підприємств в Україні та висвітлено основні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, малий та середній бізнес, конкурентоспроможність.

Matveyeva Olga

4th year student of Yaroslav Mudryi National law university

PROBLEM ASPECTS OF IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE ACTIVITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS ENTERPRISES AND WAYS OF THEIR SOLUTION

Today, given the conditions of Ukraine's integration into the European Union and given the state of the economy as a whole, the introduction of innovative activities by small and medium-sized businesses plays a significant role in competitively consolidating them in the market. Therefore, this work is devoted to the implementation of innovative activities of small and medium enterprises. The main problematic aspects of the development of innovative activity of enterprises in Ukraine are described and the main ways of their solution are highlighted.

Keywords: innovations, innovative activity, small and medium business, competitiveness.

Сьогодні, в умовах інтеграції України до Європейського Союзу особливо актуальним є впровадження інноваційної діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. Оскільки малий і середній бізнес є вагомим суб'єктом ринкової економіки, то впровадження у виробництво інновацій сприяє не лише конкурентоспроможності, але й допомагає вирішити низку економічних та соціальних питань.

Отож, для початку необхідно визначити, що саме розуміється під інноваційною діяльністю. Визначення цього поняття міститься у Законі України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року, в якому зазначається, що інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. І хоча сьогодні в Україні розвиток інноваційної діяльності підприємств є одним з векторів розвитку економіки, проте його стан все ще не відповідає рівню економічно-розвинених країн, зокрема через низку проблем.

По-перше, це проблема фінансування, недостатність коштів у межах підприємства та недостатність бюджетного фінансування, зо-

крема жорсткі умови кредитування. По-друге, це організаційно-комунікаційні проблеми, які полягають у законодавчих недоліках, зокрема у недоліках нормативно-правового регулювання інноваційної діяльності. По-третє, відсутність системи пільгового кредитування, державного страхування та гарантій інвесторам, а також недостатній розвиток ринку технологій та інноваційної інфраструктури. По-четверте, проблеми внутрішньо-виробничого характеру – недостатній рівень кваліфікованих спеціалістів та низький інноваційний потенціал підприємства. Аби залучити кваліфікованого спеціаліста його необхідно належно стимулювати, а це знову знаходить своє відображення у недостатньому фінансуванні. По-п'яте, ринкові проблеми, а саме існують ризики при введенні інновацій у виробництво, висока вартість нововведень при низькій платоспроможності та невизначений строк їх окупності.

Для покращення стану впровадження інноваційної діяльності підприємств малого та середнього бізнесу в Україні необхідно вжити певних заходів. Насамперед, на законодавчому рівні необхідно приймати нормативно-правові акти, які були б сприятливими для розвитку інноваційного підприємництва, вдосконалення податкової системи, підвищити ефективність фінансування з державного бюджету. Також на законодавчому рівні необхідно заохочувати впровадження інноваційних нововведень на підприємствах. Ще одним заходом є популяризація вітчизняного виробництва для залучення як вітчизняних так і іноземних інвесторів. Для покращення стану впровадження інноваційної діяльності підприємств необхідно використовувати міжнародний досвід, потрібно зосередити увагу на аналізі міжнародних стандартів інноваційної політики економічно-розвинених країн.

Отже, оскільки малий та середній бізнес становлять основну частину економіки країни, тому важливим є підтримка з боку держави для впровадження інноваційної діяльності. Необхідно створювати сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємств малого та середнього бізнесу, зокрема важливим є вжиття заходів задля реалізації та підтримки інноваційної діяльності, стимулювання та популяризація вітчизняного виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Лебедева Л. В. Сучасна інноваційна політика держави в Україні: проблеми та перспективи реформування. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
3. Яковлев А. І. Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні та шляхи його поліпшення: ISSN 0374-3896. *Science and Science of Science*. 2018. № 2 (100).
4. Інноваційна діяльність як фактор економічного розвитку малих підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 2 (12). URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html>

REFERENCES

1. Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 r. № 40. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].
2. Lebedeva L. V. (2014). Suchasna innovatsiina polityka derzhavy v Ukraini: problemy ta perspektyvy reformuvannya. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*, 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> [in Ukrainian].
3. Yakovlev A. I. (2018). Analiz stanu innovatsiinoi diialnosti v Ukraini ta shliakhy yoho polipshennia: ISSN 0374-3896. *Science and Science of Science*, 2 (100) [in Ukrainian].
4. Innovatsiina diialnist yak faktor ekonomichnoho rozvytku malykh pidpriemstv. (2014). *Ekonomika: realii chasu - Economics: the realities of time*, 2 (12). URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html> [in Ukrainian].

Матящук Діана Сергіївна

*студент інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Наукова робота присвячена дослідження проблем, що виникають у процесі захисту прав та законних інтересів осіб, що здійснюють господарську

діяльність. Автор проаналізував чинне законодавство, законодавство УРСР та зробив певні висновки.

Ключові слова: захист прав та інтересів, Господарський кодекс України, суб'єкти господарювання

Matiashchuk Diana

*Student of the Institute of Legal Training for the SSU
of Yaroslav Mudryi National Law University*

FORMS OF PROTECTION OF THE RIGHTS AND INTERESTS OF BUSSINESS ENTITIES

The scientific work is devoted to the study of problems that arise in the process of protecting the rights and legitimate interests of persons engaged in economic activity. The author analyzed the current legislation, the legislation of the past USSR and made some conclusions.

Keywords: protection of rights and interests, Economic Code of Ukraine, business entities

На стадії розвитку ринкових відносин в Україні значну роль відіграє проблема захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. З огляду на те, що за останні роки було прийнято чимало нормативно-правових актів у сфері ринкової економіки, які розроблялися поза кодифікованим законодавством, що і спровокувало виникнення суперечностей між ними.

Вдосконалення законодавства щодо захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання суттєво позначається на формуванні ринкових відносин та створенні відповідного економічного середовища для покращення підприємницької діяльності в Україні.

Актуальність теми: Посиленням економічної, політичної, соціальної нестабільності в Україні призводить до порушення прав та інтересів осіб, що здійснюють господарську діяльність. Сфера господарської діяльності постійно поширюється права та законні інтереси суб'єктів господарської діяльності на сьогоднішній день захищені не достатньо. Питання щодо їх захисту регулює велика кількість нормативно-правових актів, через що, дуже часто останні містять

суперечності один відносно одного. Саме тому дана тема є актуальною на сьогоднішній час.

Великий внесок щодо дослідження даного питання зробили такі вчені, як Загнітко О.П., Притика Д.М., Саніахметова Н.О., Шуміло І.А., Беляневич О.А., Головань І.В., Щербина В. С., Васильєв С.В., Роїна О. М., Кравчук С.Й. та інші.

Кожний суб'єкт господарської діяльності має право на захист своїх прав і законних інтересів, як передбачено у ст. 20 Господарського кодексу України. Відповідно до ст. 15 Цивільного кодексу України кожна особа, у разі порушення, оспорування або ж невизнання свого цивільного права має право на його захист. Також зазначеному праву відповідає зазначений у ст. 13 Конституції України обов'язок держави забезпечувати захист прав усіх суб'єктів господарювання.

Складовим елементом механізму захисту суб'єктів господарювання є форми захисту суб'єктивного права як спосіб вирішення спору між учасниками конкретного правовідношення, що тягне за собою спонукання зобов'язаної сторони до виконання покладених на неї законом або договором обов'язків. Особливої уваги заслуговує неюрисдикційна форма захисту прав та інтересів, оскільки вона в принципі виключає можливість застосування владного примусу однієї сторони стосовно іншої.

Господарський кодекс України не надає чіткого визначення форми захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Він містить лише перелік способів захисту, який не є вичерпним. У ч. 3 ст. 20 вищезазначеного кодексу міститься відсилочна норма, у якій зазначено, що порядок захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначається цим кодексом та іншими законами.

Варто зазначити, що саме цей порядок визначається здебільшого процесуальним законодавством, а саме Господарським процесуальним кодексом, Кодексом адміністративного судочинства та Цивільним процесуальним кодексом, а також у цьому переліку мають місце такі законодавчі акти як ЗУ «Про третейські суди», ЗУ «Про захист економічної конкуренції» та інші.

Форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання можуть здійснюватися як в судовому так і в адміністративному по-

рядку. Проте не можна не згадати такий спосіб правового захисту як самозахист, який має місце у випадках, коли особа, що здійснює господарську діяльність самостійно використовує права надані їй законом або передбачені відповідним договором.

Законний самозахист можна визначити як реалізацію суб'єктивного права власними засобами, без звернення до органів публічної влади. Змінюючись із плином часу самозахист залишається неюрисдикційною формою захисту прав та інтересів, що є альтернативною юрисдикційним. Хотілось би зазначити, що у Цивільному кодексі УРСР 1963 р. такий термін як «самозахист прав» не використовувався. Реальний самозахист допускався лише у стані необхідної оборони, що зазначено у ст. 444, та у випадку крайньої необхідності (ст. 445). Щодо сучасного розуміння та використання такого терміну як «самозахист», то він дістав чіткого визначення у ст. 19 Цивільного кодексу де зазначається, що самозахист- це застосування особою засобів протидії, що не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Особа має право самостійно обрати спосіб самозахисту чи скористатися способом захисту передбаченому договором або актами цивільного законодавства.

Взагалі, самозахист та третейський суд, вважаються первісними формами захисту суб'єктивних прав. Проте недоліком захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, за допомогою третейського суду є те, що він не завжди має місце. Та лише за досягнення згоди двох сторін.

Тому на сьогодні найбільш адаптованими формами захисту є державно-правові, які потребують звернення до органів державної влади. Оскільки це є більш зручним для особи, яка захищає своє право.

З огляду на вищесказане можна зробити висновок, що кожен суб'єкт господарювання має право на захист своїх прав та законних інтересів шляхом, який встановлюється законодавством чи угодою сторін. Таким чином, можна виділити дві основні форми захисту прав та законних інтересів осіб, що здійснюють господарську діяльність: судову та не судову. При чому не судову форму захисту слід розуміти не тільки як таку, що здійснюється через звернення

до несудових органів (органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування), а і через інші позасудові порядки що не є юрисдикційними, наприклад самозахист.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV.

2. Теліпко В. Е., Молдаван В. В. Науково-практичний коментар до Господарського кодексу України. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 528 с.

3. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>

4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII.

REFERENCES

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 436-IV [in Ukrainian].

2. Telipko V. E., Moldavan V. V. (2011). Naukovo-praktychnyi komentar do Hospodarskoho kodeksu Ukrainy. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].

3. Tsyvilnyi kodeks Ukrainskoi RSR vid 18.07.1963 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1540-06> [in Ukrainian].

4. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996r. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 30, art. 141 [in Ukrainian].

5. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 6 lystopada 1991 roku № 1798-XII [in Ukrainian].

Наливайко Вікторія Віталіївна
*студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції
України Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНДУ БОРОТЬБИ З ГОСТРОЮ РЕСПІРАТОРНОЮ ХВОРОБОЮ COVID-19 ЯК НОВОГО ІНСТРУМЕНТУ У СКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Наукова робота присвячена дослідженню актуальних проблем функціонування нового інструменту у складі державного бюджету, також проаналізовано нормативно-правові акти, що законодавчо закріплюють існування цього інструменту. Зроблено ґрунтовне дослідження та висвітлені недоліки фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19.

Ключові слова: фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, державний бюджет, місцевий бюджет.

Nalyvayko Victoria
*Student of the Institute of Personnel Training for the Bodies of Justice
of Ukraine of Yaroslav Mudryi National Law University*

STUDY OF THE COVID-19 ACUTE RESPIRATORY DISEASE FUND AS A NEW INSTRUMENT WITHIN THE STATE BUDGET

The scientific work is devoted to the study of current problems of the new instrument in the state budget, as well as analyzed the regulations that legislate the existence of this tool. A thorough study was made and the shortcomings of the COVID-19 Acute Respiratory Disease Control Fund were highlighted.

Keywords: COVID-19 Acute Respiratory Disease Control Fund, state budget, local budget.

Вважаю, що пандемія COVID-19 є досить значною проблемою для всього світу, тому всі країни світу сприяють активному додатковому фінансуванню заходів щодо протидії вірусу, а також всебіч-

но та повно підтримують створення та функціонування фондів для боротьби з хворобою. Впровадження країнами ЄС всіх можливих обмежувальних заходів, щоб запобігти поширенню гострої респіраторної хвороби, посприяло необхідності європейських країн вчасно реагувати на виклики сучасності, шляхом зміни та доповнення законодавства.

На прикладі Німеччини [1] можна дослідити створення фонду для виділення кредитів та націоналізації великих підприємств, які особливо сильно постраждали від кризи. Таким чином, для реалізації та діяльності фонду було виділено 600 млрд євро. Також, внаслідок економічної кризи, викликану пандемією COVID-19, парламент Німеччини-Бундестаг виділив 156 млрд євро на допомогу найбільш уразливим представникам малого бізнесу, які працюють в умовах пандемії та сприяють всебічній реалізації і функціонуванню закладів охорони здоров'я, а також найбільш уразливим категоріям населення.

Уряд Італії затвердив пакети економічних заходів на загальну суму 750 млрд євро для підтримки бізнесу в рамках посилення правил щодо боротьби проти пандемії та надання державних гарантій на позики і інвестиції. Відповідно до затверджених рішень 340 млрд євро виділено у вигляді державних кредитів, 400 млрд євро – на підтримку ліквідності підприємствам усіх категорій і форм власності, в тому числі: 200 млрд євро – для внутрішнього ринку і стільки ж – на експорт [2].

Україна також не є виключенням у боротьбі з пандемією. Тому, використовуючи досвід країн ЄС, Україна активно змінює та доповнює нормативно-правові акти, які регулюють видаткову частину державного бюджету. Так, 13 квітня 2020 року Верховна Рада України на позачерговому пленарному засіданні прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» (Закон № 553)[3], яким сформовано фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиною коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, обсяг якого затверджено в сумі 64,7 млрд грн.

22 квітня 2020 року Уряд затвердив Порядок використання коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19,

спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, прийнявши постанову № 302[4].

Натомість досить актуальним серед науковців є обговорення перспектив розвитку цього фонду, а також його впливу на державний бюджет країни. Дослідженням цієї проблеми займалися Олешко А. А., Ровнягін О. В.[5], Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я.[6]

Можна констатувати той факт, що внаслідок пандемії зазнала спаду економічна активність. Одним із головним недоліків створення цього фонду є необхідність наповнення цього фонду. Таким чином, можемо спостерігати часткове, а інколи й повне скорочення окремих бюджетних програм місцевих бюджетів (в обсязі 9,65 млрд грн), зокрема: скорочено обсяг фінансування проєктів ДФРР з 7,5 млрд грн до 4,9 млрд грн, субвенції на проведення виборів депутатів місцевих рад і сільських, селищних, міських голів – на 1,15 млрд грн, субвенції на підтримку розвитку ОТГ – на 2,1 млрд грн, субвенції на покращення соціального захисту окремих категорій педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти – на 1,55 млрд грн, субвенції на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів» – на 1 млрд грн та інше [7].

Також, можна виділити ще один недолік, а саме, що місцеві бюджети зазнають втрат в обсязі 9,65 млрд грн, внаслідок часткового та повного скорочення окремих бюджетних програм відповідно до внесених змін до Державного бюджету на 2020 рік. Аналіз, здійснений в рамках дослідження, виявив ще один з найголовніших негативних наслідків, а саме, збільшення показників зовнішніх запозичень, які також мають негативні наслідки.

Крім цього, зміна підходів до фінансування охорони здоров'я призвели до скорочення обсягів доходів місцевих бюджетів з усіх груп джерел: податкових надходжень, неподаткових надходжень, дотацій та субвенцій з державного бюджету. Тягарем для місцевих бюджетів стали видатки на відшкодування надбавок до заробітної плати медикам, що задіяні у боротьбі з коронавірусом; організацію спецперевезень медиків, комунальників і тих, хто має забезпечувати життєдіяльність міста; доплати комунальним транспортним підпри-

емствам, доплати приватним перевізникам, які за нових нормативів перевезень стали збитковими, тощо [8].

Отже, оцінюючи новий інструмент у складі Державного бюджету, можна дійти висновку про те, що новостворений фонд є неповноцінним та подальше нормативно-правове регулювання потребує зваженої оцінки всіх недоліків та переваг створення такого фонду боротьби з пандемією. Безумовно, можна простежити, що наша країна досить швидко реагує на виклики сьогодення та вправно переймає досвід Європейських країн, але на практиці ми маємо деякі недоліки, які повинні бути врегульовані в новому проєкті Закону про Державний бюджет України на 2021 рік.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ониськів Л. Зарубіжний досвід організації антикризового регулювання банківської системи. Редакційна колегія: Дзюблюк Олександр Валерійович, 161.

2. Consiglio dei Ministri n. 39. URL: <http://www.governo.it/it/articolo/consiglio-dei-ministri-n-39/14413>.

3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#Text>

4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2020-%D0%BF#Text>

5. Олешко А. А., Ровнягін О. В. Антикризова політика національних держав у контексті подолання соціально-економічних наслідків Covid-19. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.9>

6. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Ефективність використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів: проблемно-орієнтований аналіз. *Стратегічні пріоритети: наук. аналіт. зб.* 2014. № 1. С. 84-90.

7. Open budget: сайт. 2020. URL: <https://openbudget.gov.ua>

8. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Ефективність використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів: проблемно-орієнтований аналіз. *Стратегічні пріоритети: наук. аналіт. зб.* 2014. № 1. С. 84-90.

REFERENCES

1. Onyskiv L. Zarubizhnyi dosvid orhanizatsii antykrizovoho rehuliuвання bankivskoi systemy. Redaktsiina kolehiia: Dziubliuk Oleksandr Valeriiovych, 161 [in Ukrainian].

2. Consiglio dei Ministri n. 39. URL: <http://www.governo.it/it/articolo/consiglio-dei-ministri-n-39/14413> [in English].

3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#Text>

4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2020-%D0%BF#Text>

5. Oleshko A. A., Rovniachin O. V. (2020). Antykrizova polityka natsionalnykh derzhav u konteksti podolannya sotsialno-ekonomichnykh naslidkiv Covid-19. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*, 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.9> [in Ukrainian].

6. Storonianska I. Z., Benovska L. Ya. (2014). Efektyvnist vykorystannia finansovykh resursiv mistsevykh biudzhetyv: problemno-oriietovanyi analiz. *Stratehichni priorytety - Strategic priorities*, 1, 84-90 [in Ukrainian].

7. Open budget: sait. 2020. URL: <https://openbudget.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Storonianska I. Z., Benovska L. Ya. (2014). Efektyvnist vykorystannia finansovykh resursiv mistsevykh biudzhetyv: problemno-oriietovanyi analiz. *Stratehichni priorytety - Strategic priorities*, 1, 84-90 [in Ukrainian].

Нетребченко Юлія Віталіївна

*студентка 4 курсу 2 групи слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Глібок Сергій Васильович

*директор НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України,
доцент кафедри господарського права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ СПОСОБИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ПРИ КРЕДИТУВАННІ БАНКАМИ

Робота присвячена аналізу механізмів підтримки малого та середнього бізнесу банками України при кредитуванні. Наведено результати дослідження наукової літератури, звітів, опитувань, нормативно-правових актів у цьому напрямі, а також порівняння банківської та бюджетної програм. На підставі проведеного дослідження зроблені відповідні висновки.

Ключові слова: кредитування, мале та середнє підприємництво, банк, кредит.

Netrebchenko Yuliia Vitalievna

*4th year student of the 2nd group of the Investigation
and Criminalistics Institute
of Yaroslav Mudryi National Law University*

Hlibko Serhii

*Associate Professor of Yaroslav Mudryi National Law University,
Head of the Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

LENDING SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS BY BANKS

The work is devoted to the analysis of mechanisms of lending support for small and medium-sized business by Ukrainian banks. The results of the research of the academic literature, reports, surveys, legislative acts and also the results of the comparison of banking and budget programs are presented. Based on the study the relevant conclusions are made.

Keywords: lending, small and medium-sized business, bank, credit.

В умовах прагнення України до економічного розвитку, формування конкурентноспроможного бізнесу не лише на національній арені, а й на світовому ринку необхідно розвивати мале та середнє підприємництво як основу економічного зростання та стабільності. Для вирішення проблем малого та середнього підприємництва таких як недостатні ресурсна, матеріально-технічна та фінансова бази потрібно забезпечити належну підтримку з боку держави, інвесторів тощо. Оскільки доступ до фінансування є одним з ключових питань для малих і середніх підприємств, то підтримка банками, як потужними та надійними кредитно-фінансовими установами, таких підприємств є досить актуальною в сучасній економічній ситуації.

Питаннями реалізації та розвитку малого та середнього підприємництва, діяльності фінансових установ, зокрема банків, займалися такі дослідники як Глібко С. В., Борисов І. В., Швець Г. О., Буткова В. О., Внукова Н. М. та інші. Оскільки проблеми фінансування мало-

го та середнього підприємництва є досі актуальними, існує потреба у дослідженні підтримки таких підприємств при кредитуванні банками.

Активізація МСП, розширення і збільшення ефективності його функціонування є одним із головних чинників позитивних змін та модернізації економіки. Малі і середні підприємства є індикаторами соціальної стабільності в Україні, адже вони забезпечують робочими місцями значну кількість громадян. Вони не так залежні від співвідношення попиту і пропозиції зовнішніх ринків, не так підпадають під вплив валютних коливань, а також гнучкі та швидко адаптуються до нових умов [1]. Проте не зважаючи на переваги МСП, існує нагальна проблема недостатності власних коштів для фінансування своєї діяльності. Оскільки кредит є одним із джерел фінансування таких підприємств, а банки є кредитно-фінансовими установами, то вони мають реальну можливість в межах своїх інтересів та законодавства пом'якшувати умови кредитування для МСП.

У багатьох країнах з утвердженням верховенства права і сприятливим регуляторним середовищем для підприємництва наступним важливим фактором сталого розвитку і нарощування потенціалу МСП залишається доступ до фінансових ресурсів. Очевидно саме тому розширення доступу МСП до фінансування було визначено другим важливим напрямом Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, схваленої розпорядженням КМУ від 24.05.2017 № 504-р (далі- стратегія). Стратегія, прийнята КМУ, включала широкий перелік завдань, спрямованих на підтримку кредитування МСП комерційними банками та небанківськими установами, схем гарантування кредитів, розвиток таких інструментів, як факторинг, лізинг та векселі, створення сприятливого регуляторного середовища для венчурних інвесторів, неформальних інвесторів (бізнес-ангелів), добровільного об'єднання ресурсів для фінансування проектів (краудфандинг); фінансування експорту, страхування та надання гарантій; запровадження єдиного реєстру кредитних історій для корпоративних клієнтів, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності для МСП та створення умов для безпеки депозитів [2, с. 45-46].

Кабінет Міністрів України в травні 2018 року ухвалив План заходів з реалізації Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, який містить завдання, які спрямовані саме на покращення доступу до фінансування, зокрема: розширення кредитування МСП комерційними банками через запровадження нових схем гарантування кредитів та через сприяння проекту часткового гарантування кредитів на базі Німецько-українського фонду; активізація використання векселів; активізація кредитування небанківськими фінансовими установами; використання послуг з факторингу [3].

Деякі аспекти реалізації кредитування МСП охоплюються й іншими нормативно-правовими актами, а саме: Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року та Планом пріоритетних дій Уряду на 2018 рік, відповідно до середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затвердженого розпорядженням КМУ від 03 квітня 2017 року № 275-р.

Що стосується власне кредитування, то у IV кварталі 2019 року, банки несуттєво пом'якшили стандарти кредитів бізнесу в цілому. Найсуттєвіше – для кредитів МСП та гривневих. Водночас оцінки окремих великих банків зміщувалися в бік несуттєвого посилення стандартів короткострокових кредитів. Основними факторами пом'якшення стандартів, зокрема для МСП, були: очікування загальної економічної активності, конкурентний тиск з боку інших банків, а також висока ліквідність. Переважно великі банки очікують пом'якшення стандартів кредитування МСП, короткострокових та гривневих кредитів у наступному кварталі. У IV кварталі несуттєво збільшився рівень схвалення заявок на кредити корпораціям, зокрема для МСП. Три квартали поспіль банки зазначають, що цінові умови схвалення кредитних заявок бізнесу пом'якшилися. Основними причинами стали зниження відсоткових ставок та зміна строкowości кредитів [4].

Сьогодні в Україні існують близько 17 міжнародних, 4 бюджетних програм, а також банківські, які намагаються покращити умови

кредитування для МСП. Не зважаючи на таку кількість проектів мала частина підприємців не може скористатися цими можливостями.

Питання фінансування МСП неодноразово досліджувалися в наукових джерелах. Так, наприклад, доступ українських МСП до фінансування, втому числі на регіональних рівнях, розглядався в роботі [5]. Зроблено висновок, що іноземне фінансування є обмеженим у доступності для МСП, а на регіональних рівнях відсутні районні обсяги фінансування та єдина система планування в сільських об'єднаних територіальних громадах. Звертаємо увагу, що відсутність в регіонах підрозділів доступу до законодавчих фінансових ресурсів безпосереднього здійснюється з місцевих бюджетів [6].

Сьогодні в рамках ініціативи EU4Business в країнах Східного партнерства, зокрема в Україні, існують близько 17 банківських програм, де українські підприємства мають можливість отримати середньо- та довгострокові кредитні ресурси для фінансування проектів на поповнення обігових коштів та інвестиційних заходів у рамках реалізації спільних з міжнародними фінансовими організаціями. До таких банків належать АТ «Ощадбанк», АТ АКБ «Банк Львів», АТ «ПроКредит Банк», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ТОВ «ОТП Лізинг», АТ «Укрексімбанк» і АТ «Агропросперіс Банк» та багато інших [5]. Крім того, деякі банки мають власні полегшені кредитні програми для підприємців, як от КУБ від АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Також мікро-, малі та середні підприємства мають можливість брати участь у програмах, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів, отримувати допомогу для розвитку бізнесу як у фінансовій, так нефінансовій формі. Зокрема, розглядаючи такий вид діяльності банків як кредитування, то варто зазначити, що в Україні існують 1 державна і 3 регіональних бюджетних програм, які реалізуються через банки України на всеукраїнському або місцевих рівнях [8]. Такою всеукраїнською програмою є Державна програма Доступні кредити 5-7-9 % з напрямками: інвестиційні кредити, рефінансування кредиту, кредит на оборотний капітал. Вона запроваджена за ініціативи Президента України та Прем'єр-Міністра України з метою спрощення доступу малого та мікробізнесу до банківсько-

го кредитування. Завдання програми - посилення конкурентоспроможності українського мікро та малого бізнесу, створення нових робочих місць, повернення трудових мігрантів. За попередніми розрахунками програма сприятиме створенню понад 90 тис нових робочих місць [6].

Незважаючи на таку кількість програм необхідно визначити чи дійсно вони є доступними та вигідними для МСП. Зокрема, порівняємо істотні умови та прямі витрати по кредиту, які понесе підприємець взявши кредит за Державною програмою Доступні кредити 5-7-9 % в АТ «Райффайзен Банк Аваль» та за кредитною програмою КУБ в АТ КБ «ПРИВАТБАНК». Необхідно відмітити, що для отримання кредиту в АТ «Райффайзен Банк Аваль» підприємець повинен відповідати певним вимогам, таким як: юридичні особи і фізичні особи-підприємці мають бути резидентами України; учасники та кінцевий бенефіціарний власник (контролер) є фізичною особою – резидентом України; ведення господарської діяльності більше 12 міс.; для стартапів (менше 12 місяців) - наявність реалістичного та обґрунтованого бізнес-плану, наявність досвіду в сфері реалізації інвестиційного проекту; прибуткова господарська діяльність (хоча б один із двох останніх звітних років має бути прибутковим); загальний обсяг державної підтримки, отриманої за будь-якою програмою протягом трирічного періоду, не може перевищувати еквіваленту 200 000 євро; річний дохід (виручка) сумарно по групі компаній: до 100 млн. грн. (для кредитів на інвестиційні цілі та фінансування оборотного капіталу) та до 10 млн. євро (для кредитів на рефінансування). Загальна ставка по такому кредиту буде коливатися від 13,13% до 17,13% річних при необмеженості максимальної суми кредиту до 18 або до 60 місяців. Також підприємцю потрібно буде сплатити 20% власного внеску, 1% за надання та обслуговування кредиту, а також 0,5% річних у разі забезпечення Гарантією Фонду. Таким чином, якщо сьогодні підприємець, який відповідає вимогам до учасника Програми з річним доходом до 50 млн грн візьме кредит у сумі 1 000 000 грн на 1 рік при кредитній ставці 15,13% та щомісячній сплаті рівними частинами, то загальна сума прямих витрат по цьому кредитному договору буде складати 166 300 грн. Проте варто заува-

жити, що 8,13% річних буде компенсовано державою, тому врешті-решт підприємець має повернути 1 085 000 грн [7].

Якщо говорити про істотні умови кредиту за Програмою КУБ від АТ КБ «ПРИВАТБАНК», то такий кредит можуть взяти будь-які приватні підприємці та юридичні особи під 1,6% на місяць від суми кредиту – перші 6 місяців та 1,4% на місяць від суми кредиту – наступні 6 місяців від 50 000 до 1 000 000 грн на строк 12 місяців без внесення застави. Таким чином, наш підприємець, який візьме кредит у АТ КБ «ПРИВАТБАНК» на цю ж саму суму та у цей самий строк, сплативши комісію, буде мати прямі витрати по кредиту у сумі 190 000 грн [8]. Отже, державна програма є дійсно фінансово вигідніша для МСП, проте незважаючи на це кількість кредитів за підтримки цієї програми є низькою, зокрема через те, що програма, яка має діяти і для стартапів на разі діє лише для вже існуючого бізнесу, наявність вимог, під які не підпадають багато МСП тощо.

Таким чином, підсумовуючи усе вищевикладене, можна сказати, що нормальне функціонування малого та середнього підприємництва є одним із головних чинників позитивних змін та модернізації економіки. Для цього необхідно забезпечити МСП доступом до фінансових ресурсів. Одним із таких ресурсів є кредит, через пом'якшення умов якого вони можуть підтримувати такі підприємства. Деякі необізнані стосовно таких можливостей, інші не підпадають під вимоги, які висуваються до таких підприємств. Крім того, найголовнішою проблемою лишається відсутність системності у підтримці МСП, що не дає ефективно підтримувати банкам мале та середнє підприємництво при кредитуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буткова В. О. Підтримка малого підприємництва в Україні. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах*: зб. наук. пр. за матеріалами II круглого столу (17 травня 2019 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 52-56.

2. Системний звіт: великі проблеми малого бізнесу. URL: https://boi.org.ua/media/uploads/system_bigproblemsmalbusiness/3_2020_system_ua.pdf.

3. Про деякі питання реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 292-р.

4. Національний банк України: Опитування про умови банківського кредитування - I квартал 2020 року URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q1-2020.pdf?v=4.

5. Аналіз правового регулювання діяльності інноваційних структур, підтримки малого та середнього підприємництва в Україні (регіональний аспект) / за ред. С. В. Глібка. Харків : Право, 2018. 96 с.

6. Стан господарської діяльності окремих об'єднаних територіальних громад Харківської області : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського, Н. М. Внукової. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. 88 с.

7. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: банківські програми. URL: https://sme.gov.ua/program_type/kredytni-programy-za-pidtrymky-mizhnarodnyh-finansovyh-organizatsii/.

8. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: бюджетні програми. URL: https://sme.gov.ua/program_type/derzhavni-programy/.

9. Державна програма Доступні кредити 5-7-9 %. URL: <https://5-7-9.gov.ua/#prog>

10. Райффайзен Банк Аваль: Доступні кредити 5-7-9%. URL: <https://www.aval.ua/storage/files/5-7-9-for-clients-03072020-003.pdf>

11. КУБ: кредитні програми. URL: <https://kub.pb.ua/kreditny-programi>

REFERENCES

1. Butkova, V. O. (2019). Pidtrymka maloho pidpriemnytstva v Ukraini. *Ekonomiko-pravovi problemy rozvytku ta spriannia hospodarskii diialnosti v suchasnykh umovakh: zb. nauk. pr. za materialamy II kruhloho stolu (17 travnia 2019 roku) - Economic and legal problems of development and promotion of economic activity in modern conditions: a collection of scientific papers on the materials of the II round table*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 52-56 [in Ukrainian].

2. Systemnyi zvit: velyki problemy maloho biznesu. URL: https://boi.org.ua/media/uploads/system_bigproblemssmalbusiness/3_2020_system_ua.pdf [in Ukrainian].

3. Pro deaki pytannia realizatsii Stratehii rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini na period do 2020 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 travnia 2018 r. № 292-r [in Ukrainian].

4. Natsionalnyi bank Ukrainy: Opytuvannia pro umovy bankivskoho kredyтування - I квартал 2020 roku. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q1-2020.pdf?v=4 [in Ukrainian].

5. Analiz pravovoho rehuliuвання diialnosti innovatsiinykh struktur, pidtrymky maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini (rehionalnyi aspekt). (2018). S. V. Hlibko (Ed.). Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].

6. Stan hospodarskoi diialnosti okremykh obiednanykh terytorialnykh hromad Kharkivskoi oblasti. (2020). S. V. Hlibko, Yu. V. Heorhiievskii, N. M. Vnukova (Eds.). Kharkiv : NDI PZIR NAPrN Ukrainy [in Ukrainian].

7. Ofitsiynyi sait Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy: bankivski prohramy. URL: https://sme.gov.ua/program_type/kredytni-programy-za-pidtrymky-mizhnarodnyh-finansovyh-organizatsii/ [in Ukrainian].

8. Ofitsiynyi sait Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy: biudzhetni prohramy. URL: https://sme.gov.ua/program_type/derzhavni-programy/ [in Ukrainian].

9. Derzhavna prohrama Dostupni kredyty 5-7-9 %. URL: <https://5-7-9.gov.ua/#prog> [in Ukrainian].

10. Raiffaizen Bank Aval: Dostupni kredyty 5-7-9%. URL: <https://www.aval.ua/storage/files/5-7-9-for-clients-03072020-003.pdf> [in Ukrainian].

11. KUB: kredytni prohramy. URL: <https://kub.pb.ua/kreditny-programi> [in Ukrainian].

Пасмор Юлія Вікторівна

кандидат наук із соціальних комунікацій, науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0001-8773-360X

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ВІДКРИТОЇ НАУКИ ТА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті розглянуті питання трансферу технологій відкритої науки у контексті розвитку інноваційного підприємництва. Визначено, що використання ресурсів Low-code application platforms (LCAP) для автоматизації бізнесу, інноваційні кластери промисловості, технопарки, електронні

форми господарської діяльності є невід'ємними елементами Sustainable Development.

Ключові слова: технології, відкрита наука, електронні ресурси, цифрова економіка, інноваційне підприємництво.

Pasmor Julia

PhD in social communications, Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0001-8773-360X

TRANSFER OF OPEN SCIENCE TECHNOLOGIES AND DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP

The article considers the issues of transfer of open science technologies in the context of the development of innovative entrepreneurship. It is determined that the use of resources of Low-cod application platforms (LCAP) for business automation, innovative industry clusters, technology parks, electronic forms of economic activity are integral elements of Sustainable Development.

Keywords: technologies, open science, electronic resources, digital economy, innovative entrepreneurship.

У контексті виконання Україною як амбітних завдань із побудови цифрового суспільства й Open Innovation, так і довгострокових планів з інтеграції наукових надбань і досягнень учених у Європейський інформаційний простір певним орієнтиром, так би мовити, дороговказом стала Стратегія розвитку ЄС до 2020 р., спрямована на «Інноваційний союз» [6]. Враховуючи її положення, а також виклики й реалії цифрової трансформації, нашою країною передбачено наступні кроки:

- слідування практичним цільовим спрямуванням, окресленим на шляху до реалізації Digital Agenda (завдання розвитку цифрових технологій);
- розроблення і проведення An Industrial Policy for the Globalization Era (промислової політики в епоху глобалізації);

- виконання An Agenda for New Skills and Jobs (завдань із формування нових навичок і створення нових професій).

Крім того, створення Digital Agenda й реалізація завдань модернізації промислової політики в епоху відкритих інформаційних систем потребує побудови інтелектуально-інноваційної економіки, заснованої на знаннях та відкритих інноваціях. Йдеться передусім про врахування глобальних тенденцій до: а) створення і використання відкритості й доступності наукових проєктів у галузі правового забезпечення малого та середнього бізнесу; б) застосування сучасних технологій open science, інформаційних ресурсів, відкритих міжнародних платформ, всесвітніх баз даних, що, за великим рахунком, поступово стають невід’ємними елементом інноваційних економічних систем цифрового суспільства Open Innovation, умовою сталого розвитку Sustainable Development [1]. Так, платформа Creatio увійшла до числа 15 найкращих рішень на ринку, надаючи організаціям інструменти для автоматизації бізнес-процесів і налаштування програмних рішень управління даними, доповнення IT-екосистем організації необхідною функціональністю [7].

Як передбачено європейським документом «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого й всеосяжного зростання», для впровадження інноваційних систем Sustainable Development слід домогтися: прискорення темпів інтелектуального, стійкого і всебічного зростання економіки; сталого розвитку інноваційного підприємництва; побудови, формування й використання систем й прогресивних технологій відкритої науки [1]. Наприклад, за нинішніх глобальних тенденцій до введення технологій відкритої науки, закономірних трансформацій суспільства, еволюції форм і методології досліджень актуалізуються питання віртуалізації різних сфер економіки й життєдіяльності суспільства, а в середовищі інноваційного підприємництва формується новий світ науково-практичних комунікацій, де на перший план виходять інформаційні зв’язки й взаємодія, комп’ютерні технології, віртуальні гроші (криптовалюта), електронні сервіси у сферах адміністративних послуг, управління, регіональних цифрових проєктів та ін. [1; 2]. Цілком зрозуміло, що все це підвищує статус і вагу науково-технічної діяльності, експериментальних розробок молодих

вчених, поєднаних із практикою інформатизації й дигіталізації суспільно-економічних процесів. Невипадково команди E-LIS, E-prints in Library and Information Science у рамках Міжнародного тижня Відкритого доступу 2020 наголосили на важливості відкритості з метою вжиття заходів для створення структурної справедливості та інтеграції, побудови ефективної систем обміну знаннями [8].

У контексті технологій відкритої науки у Декларації з питань цифрової економіки (Osaka Declaration on Digital Economy) наголошується на потребах налагодження діалогу з питань максимізації застосування потенціалу досягнень відкритої науки й digital economy для інновацій і швидких темпів розвитку [1]. Водночас в окремому розділі «Інновації: дигіталізація, вільний обіг інформації з довірою», присвяченому ефективному використанню достовірної інформації й наукових даних, акцентується увага як на важливості open science, open innovation для досягнення цілей сталого розвитку, так і на їх придатності для формування інклюзивних, стійких, безпечних і вартих довіри спільнот [1]. З огляду на це до національного нормативно-правового поля й інноваційного процесу введено поняття «креативні індустрії» – види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості й робочих місць через культурне (мистецьке) та (або) креативне вираження, а їх продукти й послуги є результатом індивідуальної творчості [1]. Вбачається, що завдяки цьому певним чином структурується інформаційно-знаннева сфера, яка безпосередньо формує когнітивно-методологічний потенціал економіки нової формації, що ґрунтується на використанні досягнень сучасної науки, інноваційному потенціалі й нових відкритих знаннях. Складно не погодитися з пропозиціями багатьох учених створити єдину систему «прикладної науки», а саме online систему «Прикладна наука», де фірми, органи влади, усі, хто зацікавлений, зможуть знайти наукові розробки, необхідні дані й контакти виконавців досліджень [3]. Слушною є також думка стосовно необхідності активізації процесу створення науково-технологічних парків і малих підприємств на базі науково-технічних закладів, за рахунок закордонних фондів і ефективних програм інформаційно-комунікаційної взаємодії та співробітництва [3, с. 9].

В Україні вже накопичено певний досвід функціонування наукових парків, бізнес-інкубаторів, бізнес-ангелів [2], економічних стартапів, інноваційних кластерів промисловості [4]. За результатами його вивчення можемо стверджувати, що перевагою технопарків і наукових парків є формування ланцюга «наука, технології – впровадження». У цьому аспекті додамо, що для успішної реалізації проєктів потрібні менеджери у сфері наукових досліджень і розробок, які забезпечували б державне сприяння активізації трансферу технологій на основі інтернет-підтримки баз даних наукових розробок. В аспекті вирішення економіко-правових проблем розвитку та сприяння господарської діяльності вкрай важливим є взаємозв'язок інфраструктури підтримки підприємства з інноваційною й цифровою інфраструктурами.

Коли йдеться про перспективи сталого розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва в Україні питання створення науково-технологічних парків набуває особливої актуальності. Підтвердженням цьому є те, що сьогодні цифровізація вважається чинником створення і модернізації інноваційних регіональних систем малого і середнього бізнесу, соціоекономічного прогресу в Україні. До прикладу, в аналітичному огляді «Аналіз впливу на формування національної інноваційної політики України процесів цифровізації суспільно-економічних відносин» вказані цілі цифрового розвитку; цифровізація та інновації визнані складовими відкритої економіки і знань, цифрової трансформації бізнесу; передбачено створення екосистеми для досліджень та інновацій у сфері ІКТ ЄС; підкреслено інноваційний потенціал відкритої науки й розвитку цифрового ринку, гармонізації з цифровими ринками країн ЄС. Стає очевидним, що саме завдяки виникненню і поширенню технологій і ресурсів відкритої науки прискорюється рух до інноваційного простору в Україні, економічного зростання й Digital Single Market, віртуалізації економічної інформаційної інфраструктури [1]. У той же час слід брати до уваги, що з позицій економіко-правового розвитку, сприяння господарській діяльності в умовах трансформації інноваційного підприємництва існує потреба у подальшому зміцненні взаємозв'язку інфраструктури підтримки підприємства з інноваційною й цифровою інфраструктурами, актуа-

лізується також проблема розвитку електронної форми господарського обороту на етапі становлення [5]. Зокрема, в аналітичній записці «Цифрова трансформація (цифровізація) регіонів України» зазначено, що нині для впровадження цифрових стратегій розвитку регіональної політики, підтримки конкурентоспроможності й інновацій розробляються моделі «розумного регіону», який будується на основі «розумної спеціалізації», регіонального й транскордонного співробітництва, розвитку кластерів, регіональних інноваційних систем, online-офісів надання адміністративних послуг, що стало базою, так би мовити, відправною точкою [1].

Таким чином, у сучасних умовах упровадження цифрових технологій у галузі економіки та сфери господарської діяльності можливе завдяки успішному поєднанню і використанню online комунікацій в економічній сфері, виконанню відкритих науково-дослідницьких проєктів, побудові цифрових систем з інноваційної діяльності. Із цього приводу представники суспільства висловлюють різні думки, але всі вони єдині в тому, що цифровізація має стати головним інструментом для досягнення стратегічної цілі України – забезпечення добробуту, комфорту і якості життя українців на рівні, вищому за середній показник у Європі (50–60 %) [4]. До ключових цифрових трендів, що впливають на сталий інноваційний розвиток малого і середнього бізнесу, інноваційного підприємництва, віднесено такі, як: цифрові технології; відкриті дані, які стають головним джерелом конкурентоспроможності; розвиток сфери інтернету речей (Internet of things, IoT); цифрові трансформації як окремих бізнесів, так і цілих секторів; економіка спільного користування (sharing economy); віртуалізація фізичних інфраструктурних IT-систем; штучний інтелект (artificial intelligence, AI); цифрові платформи відкритої науки та відкритих інновацій. Спираючись на євроінтеграційні процеси, розробка єдиного цифрового ринку (Digital Single Market). Так, завдяки створенню Digital Single Market підтримуються відкрита наука і вільний доступ до наукових результатів, упровадження в промисловість і державні органи відмінної цифрової інфраструктури – суперкомп'ютерів і сховищ даних [1]. Саме з цим пов'язані зміни в соціоекономічній системі з метою поширення так званої економіки

спільної участі (Sharing Economy). За таких умов суть економічного й соціального прогресу полягає також у спільному користуванні людських і фізичних ресурсів із метою створення й використання відкритих інновацій у Sharing Economy.

Крім того, корисним із точки зору цифрової трансформації є включення до регіональної політики побудови інноваційного підприємництва елементів управління, що базуються на online сервісах, платформах колективної свідомості (Collective Awareness Platforms), а також поетапної загальної цифровізації окремих галузей економіки, залучення ресурсів шляхом застосування мобільних й інтернет-технологій [1].

Із наведеного випливає, що для виконання завдань цифрової трансформації господарської діяльності і підприємництва, зважаючи на доступність і відкритість інновацій і вже існуючі цифрові проекти, найважливішими факторами, стають смарт-технології, online послуги і сервіси, серед яких: Інтернет речей (Internet of things), штучний інтелект і машинне навчання (Artificial intelligence & Deep learning), технології, що ґрунтуються на принципах розподіленого реєстру (Blockchain), «хмарні» комп'ютерні сервіси й обчислення (Cloud computing), «розумні» комплекси і пристрої (Smart everything), високі дані (Big Data), віртуальна й доповнена реальність (Augmented & additive reality), сучасні біоінженерні технології (Biotech), системи кібербезпеки (Cybersecurity), соціальні мережі (Facebook, Twitter), цифрові двійники (Digital twins), цифрові технологічні платформи (агрегатори). Вказані нові технології вже зараз активно впроваджуються в економіку, кардинально змінюючи процес виробництва, підхід до ведення бізнесу і господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глібко С. В., Пасмор Ю. В. Вплив процесів цифровізації на розвиток відкритих інновацій в Україні. *Правове забезпечення віртуалізації інфраструктури національної економіки України* : монографія / за ред. С. В. Глібко, А. В. Стріжкова. Харків, 2019. С. 166–180.

2. Завадська А. Т. Щодо інформаційно-комунікативної взаємодії суб'єктів інноваційного процесу: національний та міжнародний досвід. *Право та інновації*. 2020. № 3. С. 34–37.

3. Згалат-Лозинська Л. О. Напрями удосконалення державного регулювання процесу управління інноваційними проєктами в науковій сфері. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 7–13.

4. Ковальов А. В. Інноваційні кластери промисловості України. Проблеми та шляхи їх вирішення. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. Маріуполь, 2013. Вип. 2. т. 1. С. 129–135.

5. Стріжкова А. В. Взаємозв'язок інфраструктури підтримки підприємництва з інноваційною та цифровою інфраструктурами. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах* : зб. наук. пр. за матеріалами II круглого столу (м. Харків, 17 трав. 2019 р.). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 123–126.

6. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth / European Commission. Brussels, 2010. 32 p. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

7. Creatio увійшла до рейтингу найкращих low-code платформ за версією Nucleus Research. URL: <https://www.terrasoft.ua/business/news/66127>

8. Theme of 2020 Open Access Week to be Open with Purpose: Taking Action to Build Structural Equity and Inclusion. URL: <http://www.openaccessweek.org/profiles/blogs/2020-theme-announcement-english>

REFERENCES

1. Ghlibko, S. V., & Pasmor, Ju. V. (2019). Vplyv procesiv cyfrovizaciji na rozvytok vidkrytykh innovacij v Ukraini. In S. V. Ghlibko, & A. V. Strizhkova (Eds.), *Pravove zabezpechennja virtualizaciji infrastruktury nacionaljnoji ekonomiky Ukrainy - Legal support of virtualization of the infrastructure of the national economy of Ukraine*. (pp. 166–180). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

2. Zavadsjka, A. T. (2020). Shhodo informacijno-komunikatyvnoji vzajemodiji sub`ektiv innovacijnogho procesu: nacionaljnij ta mizhnarodnij dosvid. *Pravo ta innovaciji - Law and innovation*, 3, 34–37 [in Ukrainian].

3. Zghalat-Lozysjka, L. O. (2020). Naprjamy udoskonalennja derzhavnogho rehuljuvannja procesu upravlinnja innovacijnymy projektamy v naukovij sferi. *Pidpryjemnyctvo ta innovaciji - Entrepreneurship and innovation*, 13, 7–13 [in Ukrainian].

4. Kovaljov, A. V. (2013). Innovacijni klasteri promyslovosti Ukrainy. Problemy ta shljakhy jikh vyrishennja. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualjnoji vlasnosti - Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*. (pp. 129–135). Mariupolj, issue 2, vol. 1 [in Ukrainian].

5. Strizhkova, A. V. (2019). Vзаємозв'язок інфраструктури підтримки підприємництва з інноваційною та цифровою інфраструктурою. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах* : зб. наук. пр. за матеріали II круглого столу (м. Харків, 17 трав. 2019) - *Economic and legal problems of development and promotion of economic activity in modern conditions: a collection of scientific papers on the materials of the II round table* (pp. 123–126). Kharkiv : NDI PZIR NAprN Ukrainy [in Ukrainian].

6. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth / European Commission. Brussels, 2010. 32 p. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> [in English].

7. Creatio увійшла до рейтингу найкращих low-code платформ за версією Nucleus Research. URL: <https://www.terrasoft.ua/business/news/66127> [in Ukrainian].

8. Theme of 2020 Open Access Week to be Open with Purpose: Taking Action to Build Structural Equity and Inclusion. URL: <http://www.openaccessweek.org/profiles/blogs/2020-theme-announcement-english> [in English].

Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна

науковий співробітник НДІ правового забезпечення

інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID: 0000-0002-8802-1441

ЩОДО ДОГОВІРНИХ ЗАСАД ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПОСТАЧАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Наукову працю присвячено дослідженню договірних відносин в сфері надання послуг з постачання природного газу, зокрема розглядаються питання договірних засад здійснення господарської діяльності у відповідній сфері. Встановлено, що основними економіко-правовими передумовами щодо регулювання договірних правовідносин є сукупність факторів матеріально-правового, економічного та економіко-політичного характеру. Визначені основні види договорів, що впорядковують правовідносини щодо постачання природного газу.

Ключові слова: договір, господарська діяльність, ринок природного газу, постачання природного газу, споживач.

Podrez-Riapolova Irina

*Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovate Development of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0002-8802-1441*

ON CONTRACTUAL PRINCIPLES OF ECONOMIC SUPPLY OF ECONOMIC ACTIVITY

The scientific work is devoted to the study of contractual relations in the field of natural gas supply services, in particular, the issues of contractual principles of economic activity in the relevant field are considered. It is established that the main economic and legal prerequisites for the regulation of contractual relations are a set of factors of substantive, economic and economic-political nature. The main types of agreements governing the legal relationship for the supply of natural gas are identified.

Keywords: contract, economic activity, natural gas market, natural gas supply, consumer.

Реформаційні процеси, які тривають в енергетичному секторі України, зокрема у сфері постачання природного газу, повинні сприяти запровадженню принципів конкуренції та прозорості, що забезпечить стабільність функціонування ринку природного газу та нові можливості для його суб'єктів. Ці принципи підвищують роль договору постачання природного газу як одного із ефективних засобів регулювання відносин між постачальником та споживачем.

Згідно норм Закону України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 р. № 329-VIII ринок природного газу функціонує на засадах вільної добросовісної конкуренції (крім діяльності суб'єктів природних монополій) та одним з принципів його функціонування є принцип відповідальності суб'єктів ринку природного газу за порушення правил діяльності на ринку природного газу та умов договорів [1].

Слід визначити, що договірні відносини щодо надання послуг постачання природного газу як енергетичного ресурсу виникають на

певній економіко-правовій основі (тобто в значному ступені мають вплив як правових, так і економічних чинників), яка складається з факторів (передумов), що зумовлюють необхідність їх укладання.

Основними економіко-правовими передумовами для регулювання договірних правовідносин з постачання природного газу є: 1) матеріально-правовий фактор, пов'язаний з наявністю особливих об'єктів та суб'єктів договірних правовідносин щодо постачання природного газу, і цей фактор викликає необхідність законодавчого закріплення взаємовідносин споживачів і надавачів послуг; 2) економічний фактор, пов'язаний з реалізацією права державної та приватної власності та відображає необхідність впорядкування дій власників об'єктів газової інфраструктури щодо розпорядження своєю власністю; 3) економіко-політичний фактор, який опосередковується багатьма обставинами, у тому числі наявністю публічних інтересів щодо забезпечення функціонування економіки України.

Необхідно підкреслити, що користування будь-якими енергетичними ресурсами можливе лише на основі відповідного договору, що укладається між енергопостачальною організацією та споживачем. Постачання природного газу, який також є енергетичним ресурсом здійснюється виключно у договірному порядку. Аналіз трансформації законодавства, яке регулює правовідносини щодо постачання природного газу засвідчує, що постачання природного газу завжди відбувалося на основі підзаконних нормативних актів. Однак, з набуттям чинності Закону України «Про ринок природного газу», порядок договірних взаємовідносин на ринку природного газу було оновлено.

Норми статті 714 Цивільного кодексу України встановлюють, що за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу одна сторона (постачальник) зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання [2]. При цьому, до договору постачання енергетичними та іншими ресурсами

через приєднану мережу застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин сторін. Крім того, законом можуть бути передбачені особливості укладення та виконання договору постачання енергетичними ресурсами, який необхідно сприймати як родовий до всіх договорів, що опосередковують передачу природного газу від добувача до споживача.

Основними видами договорів, що впорядковують правовідносини щодо постачання природного газу є: договір постачання природного газу побутовим споживачам, який укладається на підставі Типового договору постачання природного газу побутовим споживачам, затвердженого Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2500 [3] та договір постачання природного газу споживачам, що не є побутовими, який укладається за Правилами постачання природного газу, які затверджені Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2496 [4] та відповідно до вимог Цивільного і Господарського кодексів України.

Також вищевказані договори повинні містити істотні умови, встановлені статтею 12 Закону України «Про ринок природного газу», якими є обов'язки постачальника щодо: забезпечення споживача всією необхідною інформацією про загальні умови постачання; забезпечення споживача інформацією про обсяги та інші показники споживання природного газу таким споживачем на безоплатній основі; повідомлення споживачу про намір внесення змін до договору постачання природного газу в частині умов постачання до початку дії таких змін та гарантування права споживача на дострокове розірвання договору постачання в певних випадках; забезпечення споживачу вибору способу оплати з метою уникнення дискримінації; забезпечення споживача прозорими, простими та доступними способами досудового вирішення спорів, та умови щодо встановлення порядку відшкодування та визначення розміру збитків, завданих внаслідок порушення договору постачання [5].

Крім того, пов'язаними договорами є договори постачання природного газу: договір технічного приєднання (доступу) до газових мереж, який укладається згідно з порядком приєднання об'єктів замовників (технічного доступу) до газорозподільної мережі, встановленим нормами Кодексу газорозподільної системи, затвердженого Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2494 [6]; договір розподілу природного газу, який укладається згідно з Типовим договором розподілу природного газу, затвердженим Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг «Про затвердження Типового договору розподілу природного газу» від 30.09.2015 р. № 2498 [7] та договір транспортування природного газу, який укладається згідно з Типовим договором транспортування природного газу, затвердженим Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2497 [8] та Кодексом газотранспортної системи, затвердженим Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2493 [9]. Вищевказані договори є взаємопов'язаними між собою за багатьма критеріями, що актуалізує питання щодо визначення критеріїв взаємозв'язку цих правочинів.

Найбільшої уваги питанням щодо ознак правового стану взаємопов'язаності правочинів приділено в науці корпоративно-го права. Так, на погляд А. Шихвердієва та М. Басманова, під час визначення взаємопов'язаності в першу чергу слід враховувати суб'єктний склад правочинів [10]. Як вважає С. Бурлаков, ознаки взаємопов'язаних правочинів слід поділити на основні та додаткові. Для того щоб правочини були визнані взаємопов'язаними, вони мають відповідати хоча б одній з основних ознак, до яких, на його думку, варто відносити: 1) єдиний правовий наслідок правочинів; 2) єдність цілей, які переслідуються під час вчинення правочинів. Додатковими ознаками, на думку С. Бурлакова, будуть: 1) суб'єктний склад правочинів; 2) функціональне призначення майна, що є предметом правочину; 3) період часу, протягом якого були вчинені пра-

вочини [11, с. 64]. Відносно договору постачання природного газу варто визначити, що всі договори, які з ним взаємопов'язані, мають основні ознаки взаємопов'язаності правочинів. Так, всім договорам, взаємопов'язаним з договором постачання природного газу притаманний єдиний правовий наслідок цих правочинів та єдність цілей, які переслідуються під час укладення вищевказаних договорів. Разом з тим, для перелічених договорів характерна спільність економіко-правових умов укладання договорів та обов'язковість додержання принципів газопостачання.

Таким чином, господарська діяльність з постачання природного газу здійснюється на підставі певних договорів, порядок та умови укладання яких визначені відповідними законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Основними економіко-правовими передумовами щодо регулювання договірних правовідносин є сукупність факторів матеріально-правового, економічного та економіко-політичного характеру. Водночас подальшого комплексного дослідження потребують договори, які є пов'язаними договорами с договором постачання природного газу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ринок природного газу: Закон України від 09.04.2015 р. № 329-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.
2. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Типовий договір постачання природного газу побутовим споживачам: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1386-15#Text>.
4. Правила постачання природного газу: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15#Text>.
5. Про ринок природного газу: Закон України від 09.04.2015 р. № 329-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.
6. Кодекс газорозподільних систем: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2494. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1379-15#Text>.

7. Типовий договір розподілу природного газу: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2498. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-15#Text>.

8. Про затвердження Типового договору транспортування природного газу: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2497. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1383-15#Text>.

9. Кодекс газотранспортної системи: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-15#Text>.

10. Шихвердиев А. Вывод активов акционерных обществ в зеркале корпоративного управления. *Хозяйство и право*. 2002. № 7. С. 80–82.

11. Бурлаков С. А. Правовое регулирование крупных сделок юридических лиц: дис. ... канд. юрид. наук : Москва. 2010. 213 с.

REFERENCES

1. Pro rynek pryrodnoho hazu: Zakon Ukrainy vid 09.04.2015 r. № 329-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/329-19> [in Ukrainian].

2. Tsyvilnyi Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

3. Typovi dohovir postachання pryrodnoho hazu pobutovym spozhyvacham: postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiе derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh vid 30.09.2015 r. № 2500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1386-15#Text> [in Ukrainian].

4. Pravyla postachання pryrodnoho hazu: postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiе derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh vid 30.09.2015 r. № 2496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15#Text> [in Ukrainian].

5. Pro rynek pryrodnoho hazu: Zakon Ukrainy vid 09.04.2015 r. № 329-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/329-19> [in Ukrainian].

6. Kodeks hazorozpodilnykh system: postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiе derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh vid 30.09.2015 r. № 2494. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1379-15#Text> [in Ukrainian].

7. Typovi dohovir rozpodilu pryrodnoho hazu: postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiе derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta

komunalnykh posluh vid 30.09.2015 r. № 2498. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-15#Text> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Typovoho dohovoru transportuvannia pryrodnoho hazu: postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh vid 30.09.2015 r. № 2497. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1383-15#Text> [in Ukrainian].

9. Kodeks hazotransportnoi systemy: postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh vid 30.09.2015 r. № 2493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-15#Text> [in Ukrainian].

10. Shikhverdiyev A. (2002). Vyvod aktivov aktsionermykh obshchestv v zerkale korporativnogo upravleniya. *Khozyaystvo i pravo - Economy and law*, 7, 80–82 [in Russian].

11. Burlakov S. A. (2010). Pravovoye regulirovaniye krupnykh sdelok yuridicheskikh lits. *Candidate's thesis*. Moskva [in Russian].

Прус Юлія Ігорівна

*директор Регіонального центру міжнародних проєктів і програм
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
ORCID: 0000-0003-0320-0131*

Сосніна Катерина Дмитрівна

*бакалаврант кафедри управління та адміністрування
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
ORCID: 0000-0002-8343-9582*

ВІДКРИТІ ДАНІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

У науковій роботі обґрунтовано, що в умовах цифровізації усіх сфер життєдіяльності відкриті дані виступають ключовим чинником розвитку бізнесу. Узагальнено переваги наявності відкритих даних для компаній за чотирма основними сферами діяльності: використання у якості ресурсу при створенні стартапів, підвищення конкурентоспроможності функціонуючих компаній, удосконалення процесу найму персоналу, а також для покращення інвестиційного клімату.

Ключові слова: відкриті дані, бізнес-модель, розвиток бізнесу.

Prus Yuliia

Director of the Regional Centre for International Projects and Programs

V. N. Karazin Kharkiv National University

ORCID: 0000-0003-0320-0131

Sosnina Kateryna

bachelor of Department of Management and Administration

V. N. Karazin Kharkiv National University

ORCID: 0000-0002-8343-9582

OPEN DATA AS A FACTOR IN BUSINESS DEVELOPMENT

In the scientific work it is substantiated that in the conditions of digitalization of all life spheres open data are a key factor of business development. The advantages of having open data for companies in four main areas of activity are summarized: use as a resource in creating startups, increasing the competitiveness of operating companies, improving the recruitment process, as well as to improve the investment climate.

Keywords: open data, business model, business development.

Сучасний етап розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, перш за все, характеризується безмежними можливостями збору, зберігання та обробки інформації. У зв'язку з цим, відбувається процес інтенсивного впровадження інформаційних систем у всі сфери життєдіяльності суспільства. Ще 5 років тому компаніям необхідно було самостійно обробляти та збирати з різних ресурсів тисячі терабайтів даних для ведення ефективної діяльності. Деяка інформація взагалі була недоступна. На сьогоднішній день все більше з'являється інформації, яка не є закритою та може бути використана будь-ким. Такі дані називаються відкриті дані або open data.

Відкриті дані – це дані, до яких кожен може отримати доступ, використовувати та ділитися ними без обмежень авторських прав, патентів та інших механізмів контролю. Саме тому до ознак відкритих даних можна віднести: доступність, безкоштовність, можливість обробки електронними пристроями. Перелік наборів даних (основні

та унікальні), які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних? містяться у Постанові Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року №409 [1]. Всього в країні визначено майже 900 суспільно-важливих наборів даних.

Можна виокремити декілька напрямів використання відкритих даних для підвищення економічного зростання. Їх існування відкриває можливості для створення нових бізнес-моделей, оптимізації діяльності існуючих компаній, створення нових робочих місць та підвищення зайнятості, а також покращення клімату для залучення іноземних інвестицій. У деяких дослідженнях зроблено спроби визначити цінність відкритих даних для світової економіки. За оцінками Глобального інституту MCKinsey [2], відкриті дані (з державних та недержавних джерел) щорічно в семи секторах світової економіки (освіта, транспорт, виробництво споживчих товарів, електроенергетика, нафтовий сектор, охорона здоров'я та споживчі послуги) можуть сприяти створенню економічного ефекту у розмірі від 3 до 5 млрд. дол. США. За даними дослідження «Економічний потенціал відкритих даних для України» [3], у 2017 році відкриті дані принесли в економіку України понад 700 млн. дол. США, а до 2025 року їх розвиток завдяки сукупності прямих та непрямих впливів може принести 1,4 млрд. дол. США (0,92% ВВП).

У всьому світі у більшості секторів економіки спостерігається поява та виникнення нових компаній, які спираються на відкриті дані для забезпечення своєї діяльності [4]. У цілому, нові компанії, які працюють з даними, реалізують у своїй діяльності одну з двох моделей. Перша передбачає надання даних у якості ресурсу для інших компаній; для цього підвищується якість даних, створюються нові платформи та формати подання даних. Друга модель надає інформаційні й аналітичні послуги та продукти, готові для безпосереднього використання компаніями чи споживачами. Крім цього, багато компаній працюють над тим, щоб зробити державні відкриті дані більш зручними для використання, спростити доступ до них та їх аналізу.

Наприклад, у Мексиці компанія Medii використовує геопросторові та державні дані про розміщення аптечних пунктів, допомагаючи пацієнтам знайти необхідні ліки. Аргентинська компанія Solara

розробила платформу, за допомогою якої виробники отримують можливість аналізувати свою стратегію роботи з різними сільсько-господарськими культурами та потенційну врожайність; для цього вони об'єднали ринкові дані з даними, які надходять від різноманітних датчиків та GIS.

Компанії можуть використовувати відкриті дані, щоб підвищити ефективність своєї діяльності, наприклад, спростивши процеси чи логістику, нарощувати конкурентні переваги, використовуючи ринкову аналітику, оцінити потенціал нових ринків чи удосконалити процес прийняття рішень у будь-яких сферах. Укладаючи угоду з майбутнім клієнтом, менеджер компанії може скористатися відкритими даними OpenDataBot для оцінки показників платоспроможності клієнта або перегляду його поточних судових справ, що суттєво спрощує ведення бізнесу та запобігає виникненню додаткових проблем.

В умовах сьогодення бізнес повинен бути гнучким та здатним підлаштовуватися під реалії зовнішнього середовища. У мережі існує портал inspection.gov.ua, який збирає інформацію про всі планові та непланові перевірки різних служб, що дає менеджерам можливість бути готовими до перевірок, оскільки раніше непланові перевірки ставали неприємним сюрпризом для компаній.

Менеджери компаній кожен день мають приймати рішення. Для ефективності їх прийняття великі компанії наймають групу експертів, яка проводить дослідження з відповідною метою. Але не всі компанії мають великі бюджети для проведення досліджень. На щастя, сьогодні кожен менеджер має доступ до відкритих даних. Так, використання метеорологічних та інших даних для прогнозування попиту може забезпечити суттєву економію коштів при торгівлі свіжими продуктами. Компанії, які займаються транспортними перевезеннями, можуть використовувати дані Міністерства інфраструктури України про попит на маршрути пасажирських перевезень, для формування політики розвитку.

Ще одним прикладом використання відкритих даних менеджером може стати використання даних МВС про транспортні засоби. Вивчивши ці дані можна, наприклад, зробити висновок, яка модель

автомобіля більш популярна у певному регіоні, тим самим точніше передбачити запит автовласників на запчастини та комплектуючі. Раніше компаніям потрібно було витратити ресурси на збір цих даних, а тепер все є у вільному доступі та дає можливість менеджерам більш ефективно реалізувати свої ідеї.

Open data дозволяє знаходити дані не тільки про українських суб'єктів господарювання. Тенденція відкритих даних вже давно є нормою за кордоном. Так, маючи на меті вихід на нові ринки або працювати з міжнародними партнерами, менеджер може перевірити своїх контрагентів, наприклад, використавши дані ZestFinance.

Завдяки даним можуть створюватися робочі місця; вони допомагають потенційним працівникам знаходити ту роботу, де затребувані їх навички, та сприяють покращенню професійної підготовки. За оцінками експертів [5], завдяки використанню даних GPS щорічно економіка США отримує додатково близько 100 млн. дол. США та забезпечує роботою 3,3 млн. осіб.

Відкриті дані можуть використовуватися для більш ефективного пошуку роботи претендентами та пошуку персоналу працедавцями, тим самим сприяючи зростанню загального рівня зайнятості в країні. У доповіді Світового банку 2013 року [6] показано, яким чином сервіси пошуку роботи, які використовують відкриті дані, можуть бути корисними як працедавцям, так і потенційним співробітникам. Відкриті дані також виступають інструментом, завдяки якому молодь може розвивати навички роботи з технологіями, що підвищувало б її шанси на успішне працевлаштування. Сьогодні уряди різних країн проводять конкурси та «хатакони», у яких використовують відкриті дані національного, регіонального та місцевого рівнів, а викладачі можуть формувати команди зі здобувачів, які вивчають інформатику, для участі в таких заходах. Успіх подібних ініціатив буде залежати від попиту та пропозиції на працівників, які володіють технічними навичками. Разом з тим, у деяких регіонах завдяки такій підготовці можна сформувані більш кваліфіковану робочу силу та одночасно відкрити для неї більш широкі перспективи працевлаштування.

Ще однією перевагою використання відкритих даних є їх позитивний вплив на перспективи залучення інвестицій. Так, інвесто-

рів можуть зацікавити дані зі статистики перепису населення, навичок робочої сили, тарифів, земельних відносин чи національної інформаційної інфраструктури. Такі відкриті дані здатні скласти розуміння про ресурси та інфраструктуру, які можна було б задіяти для підтримки інвестицій у нові проєкти. Для іноземних інвесторів, які стурбовані ризиками, особливо цінними будуть відкриті дані про те, як працюють механізми державного управління.

Все частіше у процесі прийняття рішень інвестори використовують державні відкриті дані, які надають країни самостійно (а не лише дані, які надають треті сторони). Масштаби власної програми відкритих даних країни сьогодні розглядають як показник відкритості держави, а це – важливий чинник для інвесторів. Моніторинг реалізації програм відкритих даних у світі проводиться у рамках двох ініціатив: «Барометр відкритих даних» (Open Data Barometer) Фонду розвитку Світової мережі та «Індекс відкритих даних» (Open Data Index), який розраховує Фонд відкритих даних.

Таким чином, завдяки відкритим даним уряди та компанії у різних країнах знаходять нові можливості для забезпечення економічного зростання і впровадження інновацій у приватному секторі. За результатами їх аналізу та обробки можна відкрити нову власну справу, зробити існуючу компанію більш ефективною та прибутковою, підвищити зайнятість та залучити іноземні інвестиції. Відкриті дані – різнобічний та гнучкий ресурс, який можуть з користю для себе використовувати компанії, споживачі та економіки цілих країн.

В Україні ця тенденція тільки набирає обертів, але вже має значний вплив на розвиток та успіх компаній, на якість прийнятих рішень їх менеджерами. За таких умов важливо, щоб компанії теж залучалися до ідеї відкритих даних, оскільки інформація про результати їх діяльності є вкрай важливою для виокремлення векторів розвитку національною економікою, її інтеграції у глобальний економічний простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня

2019 року № 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2019-%D0%BF#Text>.

2. Manyika et al. Open Data: Unlocking Innovation and Performance With Liquid Information. McKinsey & Company, 2013. URL: http://www.mckinsey.com/insights/business_technology/open_data_unlocking_innovation_and_performance_with_liquid_information.

3. Ковальчук А., Ханжин В., Кудлатський Я. Економічний потенціал відкритих даних для України. 2018. URL: http://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/TAPAS_OD_2018.pdf.

4. Open Data for Development. URL: <https://www.od4d.net/>.

5. Cited in Stott, Open Data for Economic Growth, World Bank, June 2014, URL: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Open-Data-for-Economic-Growth.pdf>.

6. ICT Sector Unit, The World Bank, Connecting to Work: How information and communication technologies could help expand employment opportunities. Washington, DC. September 2013.

REFERENCES

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo vidkrytykh danykh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 kvitnia 2019 roku № 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

2. Manyika et al. (2013). Open Data: Unlocking Innovation and Performance With Liquid Information. McKinsey & Company. URL: http://www.mckinsey.com/insights/business_technology/open_data_unlocking_innovation_and_performance_with_liquid_information [in English].

3. Kovalchuk A., Khanzhyn V., Kudlatskyi Ya. (2018). Ekonomichnyi potentsial vidkrytykh danykh dlia Ukrainy. URL: http://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/TAPAS_OD_2018.pdf [in Ukrainian].

4. Open Data for Development. URL: <https://www.od4d.net/> [in English].

5. Cited in Stott, Open Data for Economic Growth. World Bank. June 2014. URL: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Open-Data-for-Economic-Growth.pdf> [in English].

6. ICT Sector Unit, The World Bank, Connecting to Work: How information and communication technologies could help expand employment opportunities. Washington, DC. (September 2013) [in English].

Сісецька Аліна Владиславівна
*студент Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

НЕТВОРКІНГ. ПРОБЛЕМИ, З ЯКИМИ СТИКАЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС

У сучасному світі велика кількість питань вирішується за допомогою зв'язків та контактів. Зв'язки та знайомства в житті бізнесмена – це його основа. Неможливо досягти високих результатів без спілкування з людьми, встановлення нових знайомств. З метою просування свого бізнесу на вищий рівень необхідно залучати кошти в проєкт, отримувати корисну інформацію. Знайомства з людьми, які мають величезні фінансові можливості, сприятливо впливають на процеси у сфері бізнесу. Стійкі взаємовідносини з суб'єктами, які могли б надати свою допомогу у вирішенні соціально-економічних питань. Все це є необхідною складовою ведення розвинутого бізнесу. Для позначення створення мережі ділових знайомств та контактів, на меті яких є отримання певної вигоди у майбутньому, використовують термін «нетворкінг». Він застосовується до підприємців, які є власниками; менеджерів; керівників; людей, які планують розвинути комунікаційні навички та ін.

Ключові слова: бізнес, зв'язки, партнери, відносини, нетворкінг.

Sisetska Alina
Student of Yaroslav Mudryi National Law University

NETWORKING. PROBLEMS FACED BY UKRAINIAN BUSINESS

In today's world, the leading number of issues is resolved through connections and contacts. Connections and acquaintances in a businessman's life are everything. It is impossible to achieve high results without communicating with people, establishing new acquaintances. In this way, you can attract investors to invest in the project, as well as get useful information on promoting your business to higher decisions. Meeting people who have huge financial opportunities has a positive effect on business processes. Stable relationships with actors who could

help in solving socio-economic issues. All this is a necessary component of a thriving business. To denote the creation of a network of business acquaintances and contacts whose purpose is: to obtain certain benefits in the future, use the term “networking”. Networking refers to both entrepreneurs who are owners; managers; people who plan to develop communication skills, etc.

Keywords: business, connections, partners, relations, networking.

Одне слово в бізнесі може вирішити долю цілого підприємства, а якщо це слово скаже впливова людина, процес значно прискориться. Корисні знайомства важливі в бізнесі та цінність зв’язків ні для кого не секрет.

Зв’язки та знайомства в житті бізнесмена – це все, вважає Кейт Ферацці, засновник і гендиректор Ferrazzi Greenlight (він є фахівцем номер один у світі з нетворкінгу). За його словами, неможливо нічого досягти без спілкування з людьми, тож якщо ви задіяні в новому бізнесі, пов’язаному з продажами, велике значення набувають контакти та зв’язки. Адже залучити кошти для своєї справи, укласти нову угоду – залежить напрями від контактів з людьми [3; 31].

Нетворкінг – це створення стійких взаємовідносин між особами з подібними інтересами, ідеями та цілями, процес створення й зростання зв’язків та нових знайомств, з метою зміцнення бізнесу на національному та міжнародному рівнях. Нетворкінг інакше кажучи це обмін деякою інформацією, ідеями в процесі взаємодії та взаємодопомоги один одному, з метою найшвидшого та найефективнішого способу вирішення складних завдань бізнесу, на основі довірчих та довгострокових відносин.

Аналізуючи міжнародне партнерство можна виділити декілька актуальних проблем міжнародного нетворкінгу.

Нетворкінг будується на основі довірчих відносин, тому однією із основних та найголовніших проблем є низький рівень довіри між партнерами. Довіра виражається в очікуванні від свого опонента належного та надійного виконання своїх зобов’язань, чесності в його діях та словах, можливості передбачити поведінку партнера в тих чи інших ситуаціях та змозі покластись на нього. Створення довірчих взаємовідносин залежить від спілкування партнерів, ступінь їх довіри свідчить про обсяг інформації, знань та умінь, які вони можуть

надати один одному. На даному етапі розвитку довіра між партнерами має деякі перепони у зв'язку з недосконалою захищеністю права інтелектуальної власності. Саме через наявність ризику витоку та всезагального розголосу цінної інформації партнери не можуть в повному обсязі довіряти один одному.

Кожна людина є унікальною, але, на жаль, й дотепер більшість людей покладаються на усталені в суспільстві стереотипи. Опонент після того як дізнається про расу, професію, культуру та минуле одразу робить висновки про людину. Дослідження досвіду роботи підприємців в Україні надає змогу визначити, що стереотипи людського мислення зовсім не відображають реальність навколишнього світу. Експортер повинен працювати тільки з перевіреними фактами, отриманими в процесі детального вивчення ринку, особливостей господарської діяльності інших країн. Інакше виникають ризики втрати часу, зусиль, фінансів.

При взаємодії між собою, суб'єкти господарювання очікують на ті, чи інші результати, які інколи можуть не співпадати один з одним. Однією із причин провалу проєктів є різниця між очікуваними та реальними результатами. Очікування повинні бути засновані на фактах, цілях, які влаштовують обох партнерів, чіткому визначенні завдання та процесу роботи, що в свою чергу усуне певну невизначеність та непорозуміння сторін. Інколи виникають труднощі та розбіжності в цілях, очікуваному результаті, це призводить до неефективної комунікації. Для того щоб уникнути цього партнери до початку своєї спільної праці повинні узгодити вищевказані чинники.

При роботі над проєктом виникають як позитивні так і негативні чинники. Часто суб'єкт, який відповідає за коло цих питань, намагається уникнути можливого розголосу негативних наслідків, що виникли на виробництві. Але сфера бізнесу потребує як позитивних так і негативних новин. Виявлення негативних наслідків допомагає у процесі прийняття та виконання управлінських рішень, які спрямовані на мінімізацію можливих витрат. Чесність у взаємовідносинах завжди високо ціниться та сприяє розвитку довірчих зв'язків.

Міжнародне партнерство створює складнощі щодо розуміння намірів свого опонента. Лексика, синтаксис, сленги та діалекти – все

це утворює деякі труднощі в комунікації з міжнародним партнером. Деякі мови наповненні словами, які мають декілька значень, тому необхідно враховувати додаткові смислові відтінки та підбирати значення за контекстом розмови. Будь-який підприємець, який має на меті укласти зовнішньоекономічні угоди повинен усунути проблеми пов'язані з інтерпретацією міжнародних термінів.

Подолання визначених проблем призведе до встановлення стійких довірчих та довгострокових взаємовідносин між суб'єктами господарювання. Але це лише частина проблем з якими стикаються сучасні малі та середні підприємства України і які ускладнюють можливість суб'єктів господарювання вийти на європейський ринок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нетворкинг: можно ли прожить без связей? URL: <http://timesnet.ru/magazine/8/6576/>
2. Салыкаев А. Нетворкинг. URL: http://psychologis.com.ua/networking_a_salyakaev.htm
3. Кейт Феррацци, Тал Рэз. Никогда не ешьте в одиночку и другие правила нетворкинга. Москва: Из-во Манн, Иванов и Фербер, 2016. 344 с.

REFERENCES

1. Networking: mozhno li prozhit bez svyazey? URL: <http://timesnet.ru/magazine/8/6576/> [in Russian].
2. Saliakaiev A. Networkinh. URL: http://psychologis.com.ua/networking_a_salyakaev.htm [in Ukrainian].
3. Keyt Ferratstsi. Tal Rez. (2016). Nikogda ne eshte v odinochku i drugiye pravila networkinga. Moskva: Iz-vo Mann. Ivanov i Ferber [in Russian].

Сітченко Ганна Миколаївна

аспірант

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем цивільно-правового регулювання венчурного інвестування інноваційної діяльності. Автором проаналізовано сучасний стан законодавства у досліджуваній сфері та зроблено висновок, що він, у розрізі цивільно-правового регулювання правових відносин, спрямованих на інвестування у сфері інновацій, не відповідає світовому вектору розвитку, що зумовлено не лише відсутністю нормативних актів, які б належним чином забезпечили порядок створення та функціонування учасників таких відносин, але й позбавили колізійності регулювання їх правового становища та правового режиму об'єктів відповідно син відносин.

Ключові слова: інноваційна діяльність, венчурне інвестування, стартап, інновація, інвестиція.

Sitchenko Hanna

PhD student of Kharkiv National University of Internal Affairs

REGARDING CIVIL LEGAL REGULATION ISSUE OF VENTURE INVESTMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY

The research work is devoted to the problems of civil law regulation of venture investment of innovative activity. The author has analyzed the current state of legislation in the given field and concluded that, in terms of civil law regulation of legal relations aimed at investing in innovation sphere, does not meet the global vector of development. This is not only due to the lack of standard regulations that would properly ensure the order of creation and functioning of the participants of such relations, it would also keep from the conflict of regulation of their legal status and the legal regime of the relevant relations objects.

Keywords: innovation activity, venture investment, startup, innovation, investment.

У світовій економіці відбувається процес залучення нових технологій до боротьби з COVID-19, що в свою чергу сприяє надзвичайно стрімкому розвитку інноваційної сфери. У зв'язку з вимушеною необхідністю в контексті світової епідемії дедалі більше стартапів створюють інновації, покликані полегшити життя та відповідно допомагають людям адаптуватися до нової реальності. Так, наприклад, у Сингапурі органи публічного управління в галузі охорони здоров'я розробили і запровадили інноваційну систему відслідковування контактів особи, яка захворіла [1]. Український стартап IOON створив портативний девайс, що перетворює звичайну воду на безлімітний санітаїзер (антибактеріальний спрей), ефективний проти 99,98% бактерій. Відтак, біотехнології, цифрова та телемедицина з акцентом на віддалений хелз моніторинг, онлайн-аптеки, нові лікарські засоби, послуги безконтактної логістики витісняють традиційні інститути медичної галузі. Цей перелік не є вичерпним як у медицині, так і поза її межами, і наведений лише з метою демонстрації чітких змін парадигм у бік стрімкого застосування високотехнологічних розробок.

Саме тому, особливо гострою є проблема активізації інноваційної діяльності, усі сфери життєдіяльності суспільства і держави мають адаптуватися до існування та функціонування в умовах переорієнтації діяльності на впровадження нових високотехнологічних продуктів та послуг. Отже, кожний сегмент ринку потребує дієвих механізмів прискорення комерціалізації інновацій.

Так, у сучасних реаліях особливої актуальності набуває положення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої Кабінетом міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р, щодо створення сприятливих умов щодо доведення новацій до комерційного використання, зокрема через розвиток стартапів, а саме через стимулювання діяльності венчурного бізнесу [2].

Однак, слід зауважити, що правовий механізм створення і впровадження інновацій через венчурне інвестування інноваційної діяльності на сьогодні не отримав належного нормативного закріплення, хоча його формування – одна з нагальних потреб сьогодення, яка включає не лише розробку нормативно-правових актів в інновацій-

но-інвестиційній сфері, а й побудову економічних, правових і організаційних механізмів, які б дозволили ефективно та швидко реципієнту інвестицій комерціалізувати інноваційні продукти.

Таке ринкове становище, не в останню чергу, пов'язано із схоластичним характером чинного законодавства, що охоплює чимало непрацюючих, взаємно суперечливих і неефективних регуляторних норм, відсутності послідовності та системності відповідних актів, стратегій та програм розвитку, що забезпечили б сталий розвиток цієї сфери національної економіки. Недостатнім залишається рівень доктринального осмислення категорій венчурного інвестування у правовій науці України.

Так, цивільно-правове регулювання венчурного інвестування в Україні знаходиться на початковому рівні (є недостатньо-урегульованим), що перешкоджає можливості ефективно використати інноваційний потенціал вже зареєстрованих суб'єктів господарювання та (або) нових відчутних фінансових вливань, як важливої складової інвестиційного процесу в ринковій економіці.

Основу правового регулювання венчурного інвестування інноваційної діяльності становлять Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 року № 40-IV та «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 року № 1560-XII. У контексті відповідних нормативних актів зміст правового регулювання венчурного інвестування визначається актуальними завданнями державної інноваційної політики та направлено на отримання корисних ефектів, а саме нових відчутних фінансових вливань, в масштабі національної інноваційної системи України. Аналізуючи положення вказаних законів в системі норм, які опосередковують регулювання венчурного інвестування інноваційної діяльності, виділяються дві групи норм, ті: 1) що формують публічно-правовий режим венчурного інвестування і 2) що регулюють відносини між приватними суб'єктами з приводу венчурного інвестування.

Відповідно до розділу III Закону України «Про інвестиційну діяльність» та розділу IV Закону України «Про інноваційну діяльність» можна зробити висновок, що публічно-правовий режим венчурного інвестування законодавець визначає, як режим державної підтримки

галузі венчурного інвестування через насичення її власним капіталом.

Розглядаючи положення щодо державного регулювання венчурного інвестування вбачається, що недоліком цих Законів є те, що їх норми не враховують особливостей регулювання різних видів інвестицій, зокрема: реальних та фінансових, вітчизняних та іноземних, державних та місцевих, приватних та публічних; та відповідно інтересів усіх учасників інвестиційних потоків для розвитку інноваційної діяльності. Закон має бути концептуальним нормативно-правовим актом, що визначає засади правового регулювання усіх видів та форм здійснення інвестування інноваційної діяльності в Україні.

Підкреслено потребу у синхронізації інноваційної та інвестиційної діяльності за рахунок поєднання ринкового та державного регулювання. При цьому регуляторний вплив держави в інноваційно-інвестиційній сфері має спрямовуватися на мотивацію економічних суб'єктів та на усунення перешкод, які виникають на шляху здійснення інноваційних інвестицій [3, с. 17].

Так, крім державної підтримки венчурного інвестування, державне регулювання має завдання врегулювати правовідносини, що виникають між приватними суб'єктами з приводу венчурного інвестування, яке виникло саме як приватне інноваційне інвестування та продовжує ефективно виконувати саме цю роль в країнах Європи та в США. На жаль, на сьогодні чинні законодавчі норми не здатні виконувати зазначену функцію у відповідному напрямку, їх регулятивний потенціал недостатній для цього, адже на нормативному рівні в Україні поняття венчурного інвестування інноваційної діяльності взагалі не закріплено, що вказує на відсутність в національному праві чіткої позиції щодо ознак, функцій, засобів та форм регулювання (стимулювання) діяльності венчурних інвесторів з метою розвитку інноваційного потенціалу України. Саме тому на особливу увагу заслуговує вивчення стану та розвиток державної політики України щодо регулювання приватноправових відносин венчурного інвестування інноваційної діяльності.

Основна проблематика в цивільно-правовому регулюванні венчурного інвестування виникає через специфіку його об'єкта та

предмета. Так, Цивільний і Господарський кодекси, а також спеціальне законодавство, повною мірою не відображають специфіку регулювання відносин щодо самого об'єкта венчурного інвестування – стартапу. Однак такі структури – вже реальність і слід виходити з того, що учасниками інноваційної діяльності можуть бути виключно суб'єкти права, а такі універсальні правові форми і моделі, як юридична особа, цивільно-правовий договір, представництво дозволяють цим суб'єктам брати участь в інноваційних відносинах [4, с. 30]. Стартапи – реципієнт, в акції (частки в статутному капіталі) якого інвестує венчурний інвестор, мають в якості основного активу об'єкти інтелектуальної власності, що додатково породжує високі вимоги до правового забезпечення правочинів з такими об'єктами венчурного інвестування.

В Україні ж відбулося викривлення змісту венчурного інвестування (на що звертається увага в юридичній літературі [5; 6, с. 161–162]). Збільшення капіталізації венчурних фондів не призводить до адекватного зростання інвестиційних потоків в інноваційні сектори економіки: спеціалізація венчурних фондів на інвестиціях у новостворені інноваційні компанії для України є винятком. Щодо венчурних фондів, нині, на жаль, норми про їх обов'язок здійснювати інвестиції в інноваційну діяльність в українському законодавстві не існує [7, с. 37].

Складність моделі правового регулювання венчурних інвестиційних відносин також пов'язана з нерозвиненістю їх, передусім, в українській економічній реальності. Опис того, чого майже немає, породжує небезпеку утворення абсолютно недієздатних понять, конструкцій і механізмів. У результаті некомфортне правове середовище не стає на заваді для венчурного інвестування, однак сприяє відтоку технологій за кордон, що зменшує кількість інноваційних підприємств всередині країни.

Зазначені факти встановлюють підвищені вимоги до цивільно-правового регулювання інституту венчурного інвестування інноваційної діяльності. Спробою вирішити проблему нормативного регулювання венчурного інвестування стали проекти Законів України «Про венчурні фонди інноваційного розвитку» (розроблений дер-

жавним агентством України з інвестицій та інновацій в 2008 році), «Про венчурні інвестиційні компанії» (розроблений державним агентством України з інвестицій та інновацій в 2008 році) та «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері» (zareestrovano в Верховній Раді України за № 1082 від 30.11.2007 р.). Вони містили правові й організаційні основи створення і здійснення діяльності венчурних інвестиційних компаній, особливості функціонування венчурних інвестиційних компаній інноваційного розвитку, встановлення вимог до складу їх активів, порядку державної реєстрації, підтримки та контролю венчурних інвестиційних компаній.

Однак, як зазначає Т. С. Гудіма, розробку вищевказаних документів не можна визнати вдалим кроком, оскільки Законом України «Про інститути спільного інвестування» вже передбачена практична можливість створення та діяльності венчурних фондів, то було б доречним врегулювання вже існуючого нормативного акту. Введення спеціального закону, який декларується як допомога в розвитку венчурної діяльності, призведе до зворотного результату – займатися цією діяльністю стане складніше, посилиться тенденція останніх років – реєстрація венчурних компаній в іноземних юрисдикціях [8, с. 69].

Тому створення окремого акту щодо регулювання діяльності венчурних фондів, який використовуватиме іншу (неідентичну) з Законом України «Про інститути спільного інвестування» термінологію, або інакше визначить організаційні питання (на що вже зверталася увага в юридичній літературі [9, с. 235]), лише викличе конкуренцію правових норм, що знову таки призведе до гальмування процесу їх впровадження. Також, як показує закордонна практика, прийняття комплексних актів у сфері венчурного інвестування не дає корисного ефекту для галузі порівняно з реформами галузевого законодавства. Тому вважається доречнішим доопрацювання наявних нормативних актів спеціальними положеннями, які чітко визначатимуть сутність та особливості реалізації венчурного інвестування інноваційної діяльності.

Тож, беручи до уваги світові правові здобутки у досліджуваній сфері, з урахуванням сучасних тенденцій інноваційного розвитку,

законодавець має звернути увагу на удосконалення законодавства в контексті приватноправового регулювання, а саме, що стосується:

- створення відповідного корпоративного середовища через визначення організаційно-правових форм суб'єктів та реципієнтів, оптимальних для венчурного інвестування (першочергово організаційно-правових форм венчурних фондів та питання законодавчого визначення форми діяльності «стартапу» – компанії-отримувача венчурного капіталу);

- врегулювання правових засобів, що використовуються в інвестиційних правочинах між венчурними інвесторами та інноваційними компаніями-реципієнтами (правочинах венчурного інвестування), у т. ч. врегулювання правового режиму предмету таких правочинів та окремих інститутів договірної права, що застосовуються в правочинах венчурного інвестування.

- чітку регламентацію на рівні закону й визначення правових форм здійснення венчурного інвестування в Україні.

- впровадження державного контролю у сфері венчурного інвестування.

Отже, в умовах сьогодення внаслідок світової пандемії COVID-19 швидкість комерціалізації інновацій стали домінуючим фактором конкурентоспроможності як держав, так і окремих підприємств. Таким чином, першочерговим завданням цивільно-правового регулювання є вдосконалення законодавчої бази щодо залучення суб'єктів приватного права до венчурного інвестування інноваційної діяльності, адже венчурний капітал може стати основою політико-правової моделі, що здатна забезпечити стратегічні задачі розбудови економіки України та інноваційного прориву на світовій арені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Coronavirus COVID-19 Global Cases by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU). URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> [In English] (дата звернення: 05.11.2020).

2. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.11.2020).

3. Чернобас В. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність та її регулювання в економіці України: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Донецьк, 2008. 19 с.
4. Борисов І. В. До проблеми функціонування стартапів як суб'єктів інноваційної системи. *Інноваційна система та інформаційні технології в сучасній науці*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, м. Київ, 20 жовт. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 28–33. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Borysov.pdf> (дата звернення: 26.10.2020).
5. Жорнокуй Ю. М. Правове регулювання венчурного підприємництва (цивільно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003. 185 с.
6. Жорнокуй Ю. М. Проблемні питання здійснення венчурного інвестування як різновиду інноваційної діяльності. *Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення*: зб. наук. праць за матеріалами Круглого столу (м. Харків, 5 квіт. 2019 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 158–165.
7. Віхров С. Окремі напрями вдосконалення правового регулювання венчурного інвестування. *Юридична Україна*. 2014. № 10. С. 31–37.
8. Гудіма Т. С. Венчурна діяльність як правова категорія. *Економіка та право*. 2012. № 1. С. 67–71.
9. Жорнокуй Ю. М. «Інноваційна діяльність» та «венчурне підприємництво»: співвідношення понять та їх сутність. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. Ч. 1 (м. Суми, 21–22 травня 2020 р.). Суми: Сумський державний університет, 2020. С. 233–237.

REFERENCES

1. Coronavirus COVID-19 Global Cases by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU). URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> [in English].
2. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80> [in Ukrainian].
3. Chornobaiev V. V. (2008). Innovatsiino-investytsiina diialnist ta yii rehu-liuvannia v ekonomitsi Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk [in Ukrainian].
4. Borysov I. V. (2017). Do problemy funktsionuvannia startapiv yak subiek-tiv innovatsiinoi systemy. *Innovatsiina sistema ta informatsiini tekhnolohii v suchasniy nautsi: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, m. Kyiv, 20 zhovt. 2017 r.) - Innovative system and information technologies in modern*

science: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference, Kharkiv: Pravo, 28–33. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Borysov.pdf> [in Ukrainian].

5. Zhornokui Yu. M. (2003). Pravove rehuliuвання venchurnoho pidpriemnytstva (tsyvilno-pravovyi aspekt). *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

6. Zhornokui Yu. M. (2019). Problemni pytannia zdiisnennia venchurnoho investuvannia yak riznovydu innovatsiinoi diialnosti. *Rehionalni innovatsiini initsiatyvy: zavdannia ta shliakhy vyrishennia: zb. nauk. prats za materialamy Kruhloho stolu (m. Kharkiv, 5 kvit. 2019 r.) – Regional innovation initiatives: tasks and solutions: a collection of scientific papers based on the materials of the Round Table*, Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 158–165 [in Ukrainian].

7. Vikhrov S. (2014). Okremi napriamy vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання venchurnoho investuvannia. *Yurydychna Ukraina – Legal Ukraine*, 10, 31–37 [in Ukrainian].

8. Hudima T. S. (2012). Venchurna diialnist yak pravova katehoriia. *Ekonomika ta pravo - Economics and law*, 1, 67–71 [in Ukrainian].

9. Zhornokui Yu. M. (2020). «Innovatsiina diialnist» ta «venchurne pidpriemnytstvo»: spivvidnoshennia poniat ta yikh sutnist. *Reformuvannia pravovoi systemy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv: materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnii konferentsii: u 2 ch. Ch. 1 (m. Sumy, 21–22 travnia 2020 r.) – Reforming the legal system in the context of European integration processes: materials of the IV International Scientific and Practical Conference: part 2*, Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet, 233–237 [in Ukrainian].

Сльота Марія Ігорівна

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницьького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ВПРОВАДЖЕННЯ ВІМ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Наукова робота присвячена дослідженню впровадження ВІМ-технологій на підприємствах будівельної галузі України, що є передумовою залучення європейського досвіду та освоєння нового підходу моделювання будівельних об'єктів. Автор проаналізував всі переваги використання даної

технології, її особливості та застосування програмних продуктів, що працюють за цією технологією.

Ключові слова: BIM-технологія, моделювання будівельних об'єктів, інформаційна модель.

Slota Mariia

*applicant for an educational degree «master»
of Vinnytsia Trade and Economic Institute of KNUTE*

INTRODUCTION OF BIM-TECHNOLOGIES AT THE ENTERPRISES OF CONSTRUCTION BRANCH

Scientific work is devoted to the study of technology implementation in the construction industry of Ukraine, introduction of European experience and a new approach of modeling buildings. The author analyzed all the benefits of using this technology and application of programs that work on this technology.

Keywords: BIM-technology, modeling buildings, information model.

Будівництво вважається однією із головних ланок господарства країни, яка має суттєвий вплив на всю систему господарювання та її результативність. Будівельна галузь вміщує в себе такі елементи, як нові виробничі та невиробничі основні засоби, що вже здані в експлуатацію. Окрім того, дана галузь здійснює їх технічне переозброєння та реконструкцію. Отже, будівельна сфера має за головну мету оновлення основних засобів держави та їх розширене відтворення. Ця сфера є каталізатором економіки держави, адже здійснюючи своє завдання, вона реалізує та втілює в життя інвестиції в усіх сферах економіки.

В сфері інноваційної діяльності будівельної сфери, не дивлячись на велику кількість досліджень, умови, в яких вони працюють, відрізняються динамізмом, тому, щоб визначити їх здатність до потенційного розвитку з'являється необхідність здійснення аналізу сучасного стану та прогнозів збільшення інноваційної активності у будівництві, що і аргументує високу актуальність даної теми для дослідження. Принципово новим підходом до проектування об'єктів будівельної галузі є технологія BIM.

Building Information Modeling, або частіше вживається абревіатура BIM, в перекладі з англійської мови означає інформаційне моделювання будівель (споруд). Дана технологія ґрунтується на об'єднаному проектуванні конструкторів, архітекторів, інженерів та технологів. За допомогою BIM створюється віртуальна модель будівельної конструкції використовуючи інженерно-технічні мережі та архітектурні рішення комплексно. Дана модель застосовується протягом усього періоду робіт, розпочинаючи зі створення проекту та проектно-кошторисної документації до експлуатації будівельних об'єктів. Проектування за допомогою технології BIM та їх виробництво надає можливість не тільки індивідуально підходити до вирішення поставлених задач, а й сприяє успішному рішення завдань в будівельному циклі, експлуатації та ремонту.

Наразі можна стверджувати, що такий підхід має успішний досвід у застосуванні в провідних західних країнах, адже застосування BIM дає мільярдні прибутки, тому його визнано як пріоритетна технологія для будівельної галузі у всіх високорозвинених країнах. Щоб оцінити ступінь розвитку BIM-технологій застосовується 4-рівнева система, створена робочою групою з впровадження BIM, при уряді Великобританії.

На 0 рівні застосовується 2D-проектування, при якому всі особи, що залучені до створення будівельних об'єктів використовуються паперові носії або програми, що мають специфічний характер та не застосовуються суміжниками. За цього рівня будь-які зміни характеризуються великою затратаю часу на їх узгодження.

2D- та 3D-проектування здійснюється на 1 рівні. Кожен учасник проектування створює власну 3D-модель. Процес обміну даними займає тривалий період, адже комп'ютерні програми також залучаються різні. Перевагою даного рівня є якісна візуалізація, але через ці програмні продукти немає можливості автоматично компілювати документацію та кошториси та не координують модель між учасниками проекту.

Для другого рівня характерна більш активна координація між учасниками проекту. Як і на 1 рівні, кожен учасник має свою інформаційну модель, та відрізняється покращеною координацією, за-

вдяки спільному формату файлу усіх моделей, наприклад IFC або COBie. Інколи навіть деякі учасники проекту можуть працювати над спільною моделлю. Будівельна документація та кошториси компілюються автоматично.

На останньому, третьому рівні передбачається координація між учасниками проекту у повному обсязі та всіх аспектах. Використовується спільна міждисциплінарна інформаційна модель, яка надає спільний доступ усім учасникам моделювання, вони мають можливість вносити свої корективи узгоджено та спільно.

Для того, щоб створити об'ємну модель будівлі, що проектується, в технологіях BIM використовується чітко структурована база даних, в якій міститься всі інформація, включаючи технічну та економічну. Кожен фахівець має можливість працювати з об'єктом за допомогою розділеної технології. При цьому, зміна кожного параметра в об'єктах буде автоматично передано всім залежним об'єктам та відбудеться їх перерахування. Такий спосіб реалізації дозволяє скоротити час на вирішення усіх змін в технологічному ланцюжку будь-якої системи, адже всі параметри перераховуються в інформаційному комплексі BIM. Всі зміни відображаються у візуалізації, специфікації, а також іншому графічному поданні об'єктів.

BIM надає можливість замовникам та проектувальникам бачити будівельний об'єкт не в двовимірній площині, а в об'ємному виконанні за рахунок технології, яка надає можливість будувати 3D-модель по заданих параметрах побудови. Така об'ємна модель дозволяє проектувальникам здійснювати точний аналіз об'єкта, прийняти зміни та інші конструкторські рішення ще на етапі створення проекту, не використовуючи додатковий час та кошти на вирішення нюансів вже під час будівництва. Використовуючи комплексний підхід в проектуванні, інформаційна модель також складає весь фінансовий план витрат на реалізацію даного проекту. За такої моделі, всі фінансові документи та бюджет будуть мати найбільш точні розрахунки.

Під час створення BIM-моделі ми маємо можливість створити одразу декілька варіантів самого проекту, щоб проаналізувати кожен та обрати найоптимальніший варіант за різними параметрами, включаючи бюджетну складову, технологічність та надійність. Оскільки

дана технологія використовується майже без людського впливу, а лише ґрунтується на комп'ютерному моделюванні, модель виключає можливість помилок у технічних розрахунках та уникає неточностей. Завдяки цьому мінімізуються витрати, що можуть витратитись на додаткові прорахунки та виправлення існуючих помилок, збільшується оперативність будівництва.

Використання інформаційної моделі полегшує роботу з об'єктом, порівняно з минулими формами проектування та має велику кількість переваг. Вона надає можливість у віртуальному режимі зібрати в одну чітку систему, підібрати за призначенням, розрахувати, співставити та узгодити між різними спеціалістами, що створюють компоненти й системи майбутнього будівельного об'єкту, своєчасно перевірити їх функціональну придатність, можливість впровадження, характеристики під час експлуатації, та уникнути внутрішніх неполадок для проектувальників. Під час традиційного проектування за допомогою компютерних систем, створюються георметричні образи, а результатом інформаційного моделювання будівлі є об'єктно-орієнтована цифрова модель даного проектування та будівництва.

У наш час технологія BIM показала спроможність досягнення високої швидкості, обсягу та якості будівництва за значної економії часу та фінансів. Та одною з найбільших переваг BIM є повна відповідність до експлуатаційних параметрів нової будівлі до вимог замовника, саме тому впровадження цієї інформаційної моделі значно розширить можливості ТОВ «Поділля-Залізобетон», підвищить його конкурентоспроможність порівняно з іншими підприємствами в Вінницькій області та дасть можливість вийти на Всеукраїнський рівень, адже технологія BIM тільки почала впроваджуватись на підприємствах України, що надає нам великі переваги.

В ідеалі BIM - це комп'ютеризована копія будівельного об'єкту. На початку створення моделі мається лише деякий набір інформації, але достатній для початку роботи. Згодом інформація вводиться в модель поступово, по мірі її надходження, внаслідок чого модель стає насиченою. Створення BIM носить безперервний характер, та чим більше уточнень вона матиме, тим більш розтягнута в часі.

ВІМ можна використовувати лише в програмних засобах або в комплексі програм, за допомогою яких вона і була створена. Вона не є «штучним інтелектом», адже виявляє неточності сама модель, а усуненням неполадок займається проектувальник, оскільки логіка проектування поки що не підлягає математичному опису. Та дана модель створює всі умови, щоб робота людини була найбільш ефективною. Оскільки ВІМ не працює автоматизовано, процес збору інформації залежить від проектувальника. Але дана технологія значно автоматизує та полегшує збір, обробку, систематизацію, зберігання та використання даної інформації та весь процес проектування будівельних об'єктів.

Зазвичай, створення інформаційної моделі будівельних об'єктів створюється двома етапами. Першим етапом є розробка необхідних блоків - первинних елементів проектування, як для будівельних об'єктів, так і елементів оснащення та все інше, що безпосередньо відноситься до будівлі, та виробляється поза рамками даного будівельного підприємства і при зведенні будівлі не розділяється на частини.

Другим етапом є моделювання усього будівельного об'єкту, який створюється на даному підприємстві, тобто фундамент, стіни, плити перекриття, навісні фасади, металеві конструкції при формуванні навісних стін будівлі. Модель об'єкта, що стала результатом побудови спеціалістами в процесі виробництва стає підґрунтям і активно використовується як основа для створення робочої документації всіх типів, розробки та створення будівельних конструкцій та їх елементів, комплектації об'єкта, замовлення та збирання технологічного обладнання, економічних розрахунків, організації зведення самих будівельних об'єктів та вирішення технічних, економічних та організаційно-господарських уточнень щодо подальшого використання.

Інформаційна модель повинна існувати протягом всього життєвого циклу створення будівельних об'єктів та навіть після початку їх експлуатації. Інформація, що в ній міститься може змінюватись, оновлюватись та доповнюватись або замінюватись взаємозалежно до всіх елементів моделі та відображати поточний стан об'єкта. Будівельний об'єкт за технологією ВІМ проектується як одна ціла сис-

теми і заміна хоча б одного компонента чи параметра автоматично змінює інші, взаємопов'язані з ним параметри об'єктів, зміни креслень, візуалізацій, специфікацій, зміни темпу будівництва на всіх етапах життєвого циклу.

Міжнародний досвід залучення технологій інформаційного моделювання в різних країнах світу (США, Великобританія, Норвегія, Данія, Австралія, Сингапур, Китай та ін.) підтверджує доцільність їх використання та необхідність їх залучення у проектуванні. Також слід відзначити, що дуже велику роль відіграє держава та впровадження відповідних законопроектів, що поліпшують нормативну базу будівництва та визнанню технології BIM на рівні державних контролюючих органів в сфері експертизи та архітектурно-будівельного нагляду.

Так, на початку 2020 року Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України розробило Концепцію провадження BIM в Україні. В Концепції досконало відображено проблеми будівельного ринку України та обґрунтована доцільність залучення BIM на будівельні підприємства України. Розкрито сприяння галузевій співпраці між Україною та ЄС у рамках Стратегії інтеграції України до ЄС, так як BIM-технології можуть суттєво наблизити український будівельний ринок до європейського.

Найперспективнішими програмними середовищами для реалізації технології BIM на даний час є Autodesk Revit, Graphisoft ArchiCAD та SketchUp. Ці програмні продукти використовуються на підприємствах усього світу, кожен з них дозволяє реалізовувати роботу всіх учасників проектування в одній BIM моделі. Процес вибору найбільш зручного інструменту визначається специфікою проектування на даному будівельному підприємстві. Хоча програмний продукт SketchUp відноситься до додатків 1-го рівня впровадження BIM, він має велику кількість будівельно-орієнтованих плагінів, що надає йому суттєву перевагу для виходу на 3 рівень впровадження BIM над такими програмними продуктами, як Revit та ArchiCAD.

На сьогоднішній день програма SketchUp являється фаворитом для створення архітектурних концептуальних креслень. Тим не менш, відмінною якістю, яка робить SketchUp потенційним про-

грамним забезпеченням для 3D-архітектури, є велика бібліотека розширень. Значна кількість цих плагінів додає функції з структури програмного забезпечення BIM в SketchUp. Дана програма дозволяє скопіювати програмне забезпечення BIM, яке точно задовольняє вимоги окремого підприємства. Ознайомимось з декількома плагінами.

PlusSpec – це комерційний плагін для SketchUp, який забезпечує всесторонні функції BIM в програмному забезпеченні 3D-архітектури. Для прикладу, цей плагін BIM дозволяє легко створити повний перелік витрат. Також плагін може виводити 2D плани від будівництва до оснащення. Крім того, цей плагін створюється з інструментами, які допоможуть створювати складні конструкції, такі як дах, перекриття, поручні та багато іншого. Весь дизайн, виконаний в цьому програмному забезпеченні для 3D-архітектури, повністю параметричний, що дозволяє переміщувати двері, вікна та навіть стіни без необхідності перемальовувати все.

4D Virtual Builder додає в SketchUp ще один аспект програмного забезпечення BIM. Це розширення дозволяє спланувати проєкт протягом усього життєвого циклу від різних етапів будівництва до можливого зносу. Окрім цього, плагін дозволяє створювати анімації та діаграми для чіткого інформування всіх етапів для усіх учасників проєкту.

Таким чином, ми вже отримуємо 3D-модель будівельного об'єкту, якому можна надати усіх фізичних характеристик, відслідковувати усі зміни в реальному часі та бачити їх взаємозалежність з кількістю матеріалів та витратами на їх використання. Програмний продукт SketchUp дозволяє повністю відтворити технологію інформаційного моделювання будівлі, не витрачаючи велику кількість часу на освоєння нових програм та є досить економною. Усі учасники моделювання працюватимуть в єдиному середовищі і зміни одного компоненту потягнуть за собою зміни всіх інших взаємозалежних компонентів без витрачання додаткового часу на їх узгодження.

Програмне моделювання буде активним протягом усього життєвого циклу об'єкта, навіть в момент його реконструкції, переоснащення чи зносу. Саме тому, ми рекомендуємо впровадити даний

програмний продукт на будівельних підприємствах України. Адже технологія BIM дозволить виконувати замовлення набагато швидше та якісніше, уникаючи витрати часу на виправлення помилок при будівництві. А у процесі державних закупівель впровадження даної технології зарекомендує підприємство як таке, що йде в ногу з часом та дотримується інноваційних рекомендацій Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухов В. М. Наскрізнi автоматизованi технологiї в проектуваннi багатопверхових житлових будiвель. *Сучаснi технологiї, матерiали i конструкцiї в будiвництвi*. 2018. № 2. С. 104-109.

2. Матвiйчук В. В. Особливостi створення цифрових моделей будiвельних об'єктiв для автоматизацiї виконання проектних робiт. *Збiрник тез ВНТУ*. Вiнниця, 2019.

3. BIM-технологiї для сучасного архiтектора. URL: <https://www.bakotech-architects.com/uk/event/vim-tehnologii-dljasuchasnogo-arhitektora-baku/>

4. Новiтнi BIM-технологiї у будiвництвi: навищо вони потрiбнi в Українi. URL: <https://legalhub.online/budivnytstvo/novitni-vim-tehnologiyi-ubudivnytstvi-navishho-vony-potribni-ukrayini/>

5. Впровадження BIM-технологiй пiдвищить якiсть проектування. URL: <https://100realty.ua/uk/news/vprovadzennavim-tehnologii-pidvisit-akist-proektuvanna>

REFERENCES

1. Andrukhov V. M. (2018). Naskrizni avtomatyzovani tekhnolohii v proektuvanni bahatopoverkhovykh zhytlovykh budivel. *Suchasni tekhnolohii, materialy i konstruktsii v budivnytstvi - Modern technologies, materials and structures in construction, 2, 104-109* [in Ukrainian].

2. Matviichuk V. V. (2019). Osoblyvosti stvorennia tsyfrovyykh modelei budivelnykh ob'ektiv dlia avtomatyzatsii vykonannya proektnykh robot. *zbirnyk tez VNTU - collection of abstracts of VNTU*, Vinnytsia [in Ukrainian].

3. VIM-tekhnohohii dlia suchasnoho arkhitektora. URL: <https://www.bakotech-architects.com/uk/event/vim-tehnologii-dljasuchasnogo-arhitektora-baku/> [in Ukrainian].

4. Novitni VIM-tekhnohohii u budivnytstvi: navishcho vony potribni v Ukraini. URL: <https://legalhub.online/budivnytstvo/novitni-vim-tehnologiyi-ubudivnytstvi-navishho-vony-potribni-ukrayini/> [in Ukrainian].

5. Vprovadzhennia VIM-tekhnologii pidvyshchyt yakist proektuvannia. URL: <https://100realty.ua/uk/news/vprovadzennavim-tehnologii-pidvisit-akist-proektuvanna> [in Ukrainian].

Солодуха Євгенія Олегівна

*студентка 4 курсу 1 групи фінансово-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Водорезова Сусанна Робертівна

*молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0001-5044-7167

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Наукова робота присвячена дослідженню питання щодо здійснення публічних закупівель.

Ключові слова: публічні закупівлі, договір про закупівлю.

Solodukha Yevheniia

*Student of Finance and Law Faculty of
Yaroslav Mudryi National Law University*

Vodoriezova Susanna

*Junior researcher of the Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0001-5044-7167

GENERAL PROVISIONS CONCERNING PUBLIC PROCUREMENT IN UKRAINE

The scientific work is devoted to the research of the issue of public procurement.

Keywords: public procurement, procurement contract.

Цифрові технології відкривають нові, унікальні можливості для розвитку економіки, бізнесу та підвищення якості життя громадян. Із прийняттям Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 року № 922-VIII (далі – Закон) було розпочато активний процес реформування системи публічних закупівель, який забезпечив початок переведення всіх закупівель в Україні в електронний формат.

Закон України «Про публічні закупівлі» (далі – Закон) визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Метою цього Закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

Пунктом 25 частини 1 ст. 1 Закону визначено, що публічна закупівля – придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим законом [1].

Договір про закупівлю укладається відповідно до норм Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України з урахуванням особливостей, визначених ЗУ «Про публічні закупівлі», ЗУ «Про державний матеріальний резерв», ЗУ «Про державне оборонне замовлення», ЗУ «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони», ЗУ «Про особливості здійснення закупівлі за державні кошти послуг поштового зв'язку, поштових марок та маркованих конвертів» та іншими нормативними актами.

При укладення договору про закупівлю товарів (робіт, послуг) права та обов'язки сторін виникають з юридичного складу, першим елементом якого є організація та оприлюднення інформації про проведення закупівель за публічні кошти, другим – проведення процедури закупівлі та визначення переможця (закупівля може здійснюватися шляхом застосування однієї з таких процедур: відкриті торги, конкурентний діалог, переговорна процедура закупівлі); третім елементом – укладення договору з переможцем.

З метою створення конкурентного середовища у сфері державних закупівель та забезпечення раціонального та ефективного викорис-

тання державних коштів чинне законодавство вимагає застосування конкурентних процедур під час укладання договорів за державним замовленням.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 13 ЗУ «Про публічні закупівлі» [1] закупівлі можуть здійснюватися шляхом застосування однієї з таких конкурентних процедур:

- відкриті торги;
- торги з обмеженою участю;
- конкурентний діалог.

Згідно з ч. 2 ст. 13, законодавець дозволяє, як виняток та відповідно до умов, визначених у частині 2 статті 40 ЗУ «Про публічні закупівлі», замовникам застосовувати переговорну процедуру закупівлі [1].

Замовник здійснює процедури закупівлі, шляхом використання електронної системи закупівель.

Відповідно до ст. 12 Закону [1] електронна система закупівель повинна бути загальнодоступною та гарантувати недискримінацію, рівні права під час реєстрації всім заінтересованим особам та рівний доступ до інформації всім особам. Обмін і збереження інформації та документів має відбуватися з гарантуванням цілісності даних про учасників і їхніх тендерних пропозицій/пропозицій під час проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та їх конфіденційність до моменту розкриття тендерних пропозицій/пропозицій.

Електронна система закупівель під час отримання тендерних пропозицій/пропозицій забезпечує:

- 1) фіксацію дати і точного часу отримання тендерних пропозицій/пропозицій;
- 2) неможливість доступу будь-яких осіб до отриманих тендерних пропозицій/пропозицій (їх частин) до моменту настання дати і часу кінцевого строку подання;
- 3) розкриття отриманих тендерних пропозицій/пропозицій, зазначених в оголошенні про проведення конкурентної процедури закупівлі/спрощеної закупівлі.

Під час використання електронної системи закупівель з метою подання тендерних пропозицій/пропозицій та їх оцінки документи та дані створюються та подаються з урахуванням вимог законів

України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронні довірчі послуги».

Електронна система закупівель забезпечує збереження та належний захист усієї інформації щодо закупівель відповідно до вимог Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», можливість взаємодії з іншими інформаційними системами та мережами, що становлять інформаційний ресурс держави, та можливість доступу до цієї інформації замовникам, учасникам, органам, уповноваженим здійснювати контроль у сфері закупівель, органу оскарження, Уповноваженому органу та іншим особам відповідно до цього Закону [1].

Електронна система відповідає вимогам щодо:

1) можливості здійснювати обмін інформацією з використанням мережі Інтернет;

2) наявності загальнодоступних засобів телекомунікації, що не обмежують участі в процедурах закупівель/спрощених закупівлях;

3) наявності системи електронного обміну документами з використанням методів ідентифікації, вимоги до яких визначаються Кабінетом Міністрів України;

4) можливості здійснювати ідентифікацію учасників і точно визначати час і дату отримання тендерних пропозицій/пропозицій (їх частин) за умови відсутності доступу до таких даних з боку будь-яких осіб до встановленого кінцевого строку подання та часу і дати розкриття їх тендерних пропозицій/пропозицій;

5) наявності системи збереження даних, що здійснює зберігання протягом не менш як 10 років усіх документів, що надійшли від замовників, учасників, органу оскарження, органів, уповноважених здійснювати контроль у сфері закупівель, та були створені під час оцінки тендерних пропозицій/пропозицій, і забезпечує автоматичне резервування і відновлення даних;

6) можливості забезпечення безперервності процесу закупівель.

У разі розкриття та оцінки тендерних пропозицій/пропозицій електронна система закупівель повинна забезпечувати введення/виведення даних, приймання команд та відображення результатів їх виконання в інтерактивному режимі реального часу.

Під час проведення електронного аукціону авторизовані електронні майданчики повинні забезпечувати дотримання вимог, установлених цією статтею, рівний і вільний доступ до таких майданчиків усім учасникам та можливість стежити за ходом проведення електронного аукціону в інтерактивному режимі реального часу всім заінтересованим особам.

Порядок авторизації електронних майданчиків, відключення авторизованих електронних майданчиків та вимоги до їх функціонування, також вимоги щодо функціонування електронної системи закупівель, надання онлайн-сервісів, та порядок надання доступу до них і розмір плати встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Подання інформації під час проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі здійснюється в електронному вигляді через електронну систему закупівель. Замовникам забороняється вимагати від учасників подання у паперовому вигляді інформації, поданої ними під час проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі.

Під час проведення процедур закупівель/спрощених закупівель усі документи, що готуються замовником, викладаються українською мовою, а також за рішенням замовника одночасно всі документи можуть мати автентичний переклад на іншу мову. Визначальним є текст, викладений українською мовою [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

REFERENCES

1. Pro publichni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 25 hrudnia 2015 r. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> [in Ukrainian].
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
3. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

Токарєва Катерина Олегівна

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, доцент кафедри правоохоронної діяльності
та поліїстики ХНУВС*

МОНІТОРИНГ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У представленій публікації розкрито правові аспекти проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання. Проаналізовано правовий статус АМК у цій сфері. Наголошено на неузгодженості приписів Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та положень податкового законодавства України щодо надання окремих форм такої допомоги.

Ключові слова: державна допомога, суб'єкти господарювання, моніторинг.

Tokarieva Kateryna

*PhD, Senior researcher of the Scientific and Research Institute of
Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS
of Ukraine, Associate Professor of Law Enforcement and Police
of Kharkiv National University of Internal Affairs*

MONITORING OF STATE AID TO BUSINESS ENTITIES: LEGAL ASPECTS

The presented publication reveals the legal aspects of monitoring state aid to economic entities. The legal status of the AISW in this area is analyzed. It is emphasized that the provisions of the Law of Ukraine «On State Aid to Business Entities» and the provisions of the tax legislation of Ukraine on the provision of certain forms of such assistance are inconsistent.

Keywords: state aid, business entities, monitoring.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [1] одним з повноважень Уповноважено-

го органу, яким є Антимонопольний комітет України (далі – АМК), є прийняття рішення про проведення моніторингу державної допомоги. Метою проведення моніторингу державної допомоги є здійснення контролю за дотриманням вимог Закону та рішень АМК, а також підготовка та подання звітності про державну допомогу, забезпечення прозорості надання суб'єктам господарювання державної допомоги, інформування всіх заінтересованих осіб про державну допомогу, забезпечення ефективності функціонування системи державної допомоги в Україні, захисту та розвитку конкуренції [3, п. 2]. Законодавець виділяє такі завдання проведення моніторингу державної допомоги, як-то: (1) збирання та проведення аналізу інформації про заходи з підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів; (2) забезпечення постійного контролю за дотриманням надавачами та отримувачами допомоги вимог законодавства щодо окремих категорій та форм державної допомоги, допустимої інтенсивності державної допомоги, допустимих витрат, допустимого рівня накопичення сум допомоги отримувачами, інших характеристик державної допомоги; (3) забезпечення контролю за державною допомогою, надавачі якої звільнені від обов'язку повідомлення Уповноваженого органу відповідно до ч. 3 ст. 9 Закону, та незначною державною допомогою, визначеною в п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону; (4) підготовка, подання та оприлюднення звітності про державну допомогу; (5) формування та ведення реєстру державної допомоги [3, п. 7].

При цьому результати моніторингу використовуються АМК для:

- підготовки пропозицій та рекомендацій надавачам державної допомоги;

- розроблення та внесення в установленому порядку Кабінету Міністрів України пропозицій щодо прийняття нормативно-правових актів з питань державної допомоги та/або внесення змін до існуючих;

- встановлення відповідно до ст. 7 Закону умов для звільнення від обов'язку повідомлення про державну допомогу окремих груп надавачів категорій державної допомоги та/або виключення надавачів окремих категорій державної допомоги з тих, що звільнені від такого обов'язку;

– підготовки роз'яснень та узагальнень з питань застосування законодавства у сфері державної допомоги;

– формування та ведення карти регіонального розподілу державної допомоги [3, п. 8]. Наведене дозволяє стверджувати, що застосування такого методу контролю як моніторинг у сфері надання державної допомоги суб'єктам господарювання, спрямоване не лише на перевірку учасників правовідносин щодо державної підтримки (допомоги), а й оцінки та перспективного планування діяльності АМК щодо удосконалення чинного законодавства у сфері надання державної допомоги й надання роз'яснень щодо застосування такого законодавства.

Також в контексті проведення моніторингу державної допомоги АМК важливо акцентувати увагу на таких суб'єктах, як надавачі державної допомоги. До них належать: органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, а також юридичні особи, що діють від їх імені, уповноважені розпоряджатися ресурсами держави чи місцевими ресурсами і ініціюють та/або надають державну допомогу [4, п. 6 ч. 1 ст. 1]. Вказані учасники зобов'язані щорічно надавати інформацію про надану державну допомогу, про державну допомогу, надавачі якої згідно із Законом звільнені від обов'язку повідомлення про неї як про нову державну допомогу, а також інформації про незначну державну допомогу [3, абз. 1 п. 9].

Порядок, форми та вимоги щодо подання АМК України інформації про чинну державну допомогу суб'єктам господарювання регламентовано Розпорядження Антимонопольного комітету України від 28.12.2015 № 43-рп [3]. У вказаному акті зазначено строки та види інформації, яку мають подавати надавачі держдопомоги АМК. Згідно з п. 15 цього Розпорядження, якщо надавач державної допомоги не подав Уповноваженому органу інформацію про чинну державну допомогу в установленний Законом строк, Уповноважений орган надсилає йому письмову вимогу щодо подання протягом 30 днів такої інформації та підтвердних документів про надання державної допомоги.

У рамках проведення моніторингу Уповноважений орган може отримувати інформацію про державну допомогу з інших джерел (органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів

адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктів господарювання, громадян, об'єднань, установ, організацій, що не є надавачами державної допомоги, яка подається в довільній формі та на яку не поширюються вимоги щодо порядку подання та оформлення повідомлень про державну допомогу [3, п. 12]. З огляду на викладене, можемо зробити висновок, що інформацію про допомогу суб'єктам господарювання для АМК можуть подавати як надавачі такої допомоги, так і будь-які інші особи. Однак для надавачів допомоги – це законодавчо встановлений обов'язок, а для всіх інших суб'єктів – право.

При цьому інформація, отримана інших джерел обов'язково проходить попередню перевірку АМК на предмет: а) ймовірної належності виявлених (повідомлених) заходів підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів до незаконної державної допомоги; б) наявності ознак того, що чинна державна допомога не є або не може вважатись допустимою для конкуренції; в) наявності обґрунтованих підозр щодо неналежного використання державної допомоги [3, п. 13]. Строк проведення Уповноваженим органом попередньої перевірки та аналізу інформації про державну допомогу не повинен перевищувати 30 днів з моменту отримання повідомлення. За результатами попередньої перевірки АМК:

- проводить поглиблений аналіз в порядку, у разі висновку про ймовірну належність виявлених (повідомлених) заходів підтримки до незаконної державної допомоги;

- проводить поглиблений аналіз інформації у разі висновку щодо обґрунтованості підозр щодо неналежного використання державної допомоги;

- проводить перегляд чинної державної допомоги у разі виявлення ознак того, що чинна державна допомога не є або більше не може вважатись допустимою для конкуренції;

- направляє заявнику не пізніше 30 днів з дня отримання повідомлення, відповідь про неналежність повідомлених заходів підтримки до незаконної державної допомоги, відсутність підстав для перегляду чинної державної допомоги або необґрунтованість інформації

про неналежне використання державної допомоги [3, п. 17]. Фактично після проведення попередньої перевірки інформації, отриманої від заявників, Уповноважений орган продовжує аналізувати інформацію й має певним чином відреагувати (переглянути чинну державну допомогу, якщо вона характеризується ознаками недопустимості для конкуренції, або ж направити відповідь заявнику з питань державної допомоги суб'єктам господарювання.

На переконання Г. Г. Єрко, доцільним та актуальним є запровадження у сфері надання державної підтримки двох видів моніторингу. Зокрема, йдеться про:

- попередній моніторинг, метою проведення якого є вивчення впливу такої підтримки на економічну конкуренцію в державі і суб'єктом проведення якого має бути АМК України;

- підсумковий моніторинг, спрямований на виявлення результатів її впливу на економічний та соціальний розвиток країни, суб'єктом його проведення має виступати Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [1, с. 122]. Як вбачається, в цій ситуації логічно вести мову про встановлення відповідних контрольних заходів за діяльністю АМК України у сфері надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Справа в тому, що наразі АМК є уповноваженим органом з питань надання державної допомоги й саме цей орган розглядає повідомлення про нову державну допомогу, перевіряє отримувача такої допомоги (суб'єкта господарювання) на відповідність законодавчим вимогам й приймає рішення стосовно надання державної допомоги [4, ст. 8]. Фактично, вся діяльність стосовно надання державної допомоги сконцентрована в АМК.

На підставі викладеного зазначимо, що серед контрольних заходів у сфері державної допомоги, Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» передбачено лише проведення моніторингу державної допомоги Антимонопольним комітетом України. У той же час, як ми вже вказували за текстом, форми державної допомоги, закріплені у ст. 4 наведеного нормативно-правового акта, за своєю суттю є різними й їх надання регламентовано іншими законами. Так, питання щодо надання таких форм державної допомоги суб'єктам господарювання, як податкова пільга, відстрочення та розстрочення

сплати податків урегульовано нормами Податкового кодексу України (далі – ПК України). Зокрема, у ст. 30 ПК України регламентовано поняття, підстави встановлення та порядок використання податкових пільг суб'єктами господарської діяльності. Згідно з п. 30.5 ст. 30 цього кодексу, податкові пільги, порядок та підстави їх надання встановлюються (з урахуванням вимог законодавства України про захист економічної конкуренції) виключно цим кодексом, рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, прийнятими відповідно до ПК України [2].

Відповідно до п. 30.8 ст. 30 ПК України [2] контролюючі органи здійснюють контроль за правильністю надання та обліку податкових пільг, а також їх цільовим використанням, за наявності законодавчого визначення напрямів використання (щодо умовних податкових пільг) та своєчасним поверненням коштів, не сплачених до бюджету внаслідок надання пільги, у разі її надання на поворотній основі. Отже, контроль за наданням такої державної допомоги здійснює не Антимонопольний комітет України, а безпосередньо Державна податкова служба України.

В цій ситуації простежується певна неузгодженість приписів Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та положень податкового законодавства України. Так, відповідно до вищевказаного закону рішення про надання державної допомоги суб'єкту підприємництва приймає АМК, однак, як ми продемонстрували вище, рішення про надання податкових пільг приймає контролюючий орган. На нашу думку, вказані положення потребують відповідного узгодження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрко Г. Г., Рядінська В. О. Правове регулювання надання державної фінансової підтримки в Україні: монографія. Київ: ТОВ «Нілан-ЛІТД», 2016. 168 с.
2. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n227>
3. Порядок проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання: затв. Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 28.12.2015 р. № 43-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16#n16>

4. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>

REFERENCES

1. Yerko H. H., Riadinska V. O. (2016). Pravove rehuliuвання nadannia derzhavnoi finansovoi pidtrymky v Ukraini. Kyiv: TOV «Nilan-LTD» [in Ukrainian].

2. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 2.12.2010 r. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n227> [in Ukrainian].

3. Poriadok provedennia monitorynhu derzhavnoi dopomohy subiekтам hospodariuvannia: zatv. Rozporiadzhenniam Antymonopolnoho komitetu Ukrainy vid 28.12.2015 r. № 43-rp. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16#n16> [in Ukrainian].

4. Pro derzhavnu dopomohu subiekтам hospodariuvannia: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> [in Ukrainian].

Філь Ірина Олексіївна

студент 4 курсу 5 факультету

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Шовкопляс Ганна Миколаївна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України,
доцент кафедри господарського права Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0003-0313-8606*

ПРОБЛЕМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малий бізнес є опорою економічного зростання держави. Він відіграє важливу роль у формуванні бюджету держави, підвищенні рівня зайнятості населення, забезпеченні загально необхідних товарів та послуг, за для задоволення суспільно необхідних потреб. Сприяє інноваційному розвитку країни та можливості конкуренції на міжнародному рівні. Він також забезпечує належну конкурентоспроможність середнього бізнесу.

Наразі стан малого підприємництва є дещо несприятливим, через значну чутливість до економічних процесів. Малий бізнес потребує кращої системи регулювання та ефективної підтримки діяльності малого бізнесу з боку держави.

Позитивним явищем малого бізнесу є те, що він не потребує великих капіталовкладень та значної стартової фінансової основи. Проте, нажаль, стадія розвитку цього виду бізнесу знаходиться у скрутному становищі «виживання».

Ключові слова: малий бізнес, підприємництво, розвиток, мале підприємництво, бізнес.

Fil Irina

*4th year student of the 5th faculty
of Yaroslav Mudryi National Law University*

Shovkopljas Hanna

*PhD, Researcher of Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine,
Associate Professor of the Department of Business Law of Yaroslav
Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0003-0313-8606*

PROBLEMS OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE

Small business is the backbone of the state's economic growth. It plays an important role in shaping the state budget, increasing employment, providing generally necessary goods and services to meet socially necessary needs. Promotes innovative development of the country and opportunities for competition at the international level. It also ensures the proper competitiveness of medium-sized businesses.

Currently, the condition of small businesses is somewhat unfavorable, due to significant sensitivity to economic processes. Small business needs a better state system of regulation and effective support of small business by the state.

The positive phenomenon of small business is that it does not require large investments and a significant starting financial base. However, unfortunately, the stage of development of this type of business is in a difficult situation of "survival".

Keywords: small business, entrepreneurship, development, small business, business.

Розвиток малого бізнесу є певним чином потужним агрегатом для подолання фінансової кризи та застою. Проаналізуємо стан малого бізнесу в країнах-членів ЄС. В країнах ЄС біля 90-95 % загальної структури бізнесу займають саме малі та середні підприємства. Дані підприємства надають найбільший процент зайнятості населення, від досягає до 70 % від загального працевлаштованого населення. Фірми малого бізнесу сприяють гнучкості та стійкості економічної системи країни, а також наближують її до потреб населення. Тому більшість країн намагається залучити підприємців малого бізнесу до економіки своєї держави.

Малий бізнес має велику кількість переваг, які при деяких явищах можуть стати його недоліками. Створення малого підприємництва потребує незначного капіталовкладення, що в свою чергу призводить до зменшення вибору виробництва, а також малий бізнес має більшу чутливість до економічних змін та перетворень, на відміну від великого бізнесу. Тому близько 80% підприємств малого бізнесу існують не більше двох років.

У більшості підприємців відсутня будь-яка мотивація щодо розширення бізнесу. При виникненні вибору між розширенням засноване на виборі нової стратегії розвитку чи припиненням існування підприємства у зв'язку з великою конкуренцією та загрозою втрат, основна частина обирає другий варіант. Наразі діє монополізація ринку великим бізнесом, дрібні підприємства не зможуть конкурувати з ними. Тому частим явищем є витіснення малого бізнесу та більший процент усталених та старих великих підприємств на ринку. Монополізація – це негативне явище як для дрібних та середніх підприємств, так і для економіки усієї держави.

Розширення бізнесу потребує залучення кваліфікованого управлінського складу (менеджменту), що сприяє ефективному розвитку та стабільності підприємництва. Але через стереотипи «одного керівника у сфері бізнесу», власники з недовірою відносяться до менеджменту.

Для успішного ведення малого бізнесу необхідно вжити ряд дій, спрямованих на створення надійного бізнес-плану, що є однією із причин ведення рентабельного бізнесу. Перешкодою у цьому є фі-

нансовий аспект, так як спеціалістів в даній галузі незначна кількість. Для створення плану необхідно проаналізувати ринкове середовище, оцінити переваги та недоліки, сильні та слабкі сторони конкурентів, ризики збитків, місце розташування, попит на продукції та інші соціально-технічні та політико-економічні чинники.

Неефективна податкова система держави негативно впливає на розвиток малого підприємництва. Податкова система створила достатньо сприятливі умови для виходу економіки з тіні. Але значна кількість доходів, майже половина, йде в дохід держави у вигляді податків та зборів, що в свою чергу підбурює підприємців вести подвійну бухгалтерію та шукати інші можливості приховати свої доходи. Чим більше на підприємстві робітників, доходу, тим більший податок вираховується. Поблизу з цим фактором вступає корупційна складова, яка виражається у застосуванні неефективної державної політики в боротьбі з корупцією.

Для створення будь-якого підприємства є необхідним достатня фінансова база. Власники малого підприємництва, як правило, не можуть дозволити собі взяти кредит для повного фінансування створення, розширення чи підтримки свого підприємництва. Ставка за кредитами малого та великого бізнесу різниться один від одного. Кредитна ставка малого підприємництва більша, аніж кредитна ставка великого підприємництва. Для сприятливого та ефективного розвитку фірм малого бізнесу необхідно запровадити державну підтримку у вигляді пільг по кредиту, фінансування з фондів підтримки малого підприємництва та бюджету країни.

Створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу є передовою потребою, як для бізнес-середовища так і для самої держави, так як суб'єкти малого підприємництва відіграють значну роль у формуванні економічної системи України. Власники малого бізнесу у більшості випадків називають причиною занепаду бізнесу – економічні фактори та закриття бізнесу у разі відсутності прибутку через неспіврозмірну конкуренцію. Державна підтримка малого бізнесу повинна заключати створення умов для розвитку малого бізнесу, допомоги у фінансуванні (приклад, пільгові кредити, інвестиції), створення стимулів для зростання проценту малих підприємств, ме-

ханізму зменшення монополізації ринку великим бізнесом, а також заохочення до підвищення своїх кваліфікаційних навичок у сфері бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богач Ю., Сивак Н. Роль та проблеми малого підприємництва. URL: <http://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/56/581.pdf>.
2. Крисак А. О., Мусятовська О. С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf.

REFERENCES

1. Bohach Yu., Syvak N. Rol ta problemy maloho pidpriemnytstva. URL: <http://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/56/581.pdf>. [in Ukrainian].
2. Krysak A. O., Musiatovska O. S. Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho biznesu v Ukraini. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf. [in Ukrainian].

Чепис Уляна Андріївна

*студент 4 курсу 2 групи інституту підготовки юридичних кадрів
для СБУ Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ЄС

Наукова робота присвячена дослідженню особливостей розвитку єдиного ринку Європейського Союзу та процесу його становлення. Автор проаналізував чинне Європейське законодавство, наукові доктрини та зробив відповідні висновки.

Ключові слова: спільний ринок, внутрішній ринок, Європейський Союз, міжнародна економічна інтеграція.

Chepys Ulyana

*4th year cadet of the 2nd group of the Institute of Legal Training for the
SSU of Yaroslav Mudryi National Law University*

THE PROCESS OF DEVELOPMENT AND FORMATION OF THE EU MARKET

The scientific work is devoted to the research of the peculiarities of the development and formation of the united market of the European Union. The author has analyzed the current European legislation, scientific doctrines and has made appropriate conclusions.

Keywords: common market, internal market, European Union, international economic integration.

На сучасному етапі світова економіка характеризується високим рівнем інтеграції та глобалізації. З кожним роком міждержавні кордони стають менш помітними, а відмінності в економіці країн зникають.

При цьому міжнародна економічна інтеграція являється основною підсистемою світової економіки. У перекладі з латинської термін «*integratio*» означає об'єднання в ціле окремих частин. Тобто наслідком інтеграції є формування цілісної економічної системи. Однак сьогодні термін «міжнародна економічна інтеграція» є значно ширшим і багатограннішим [6, с. 39].

В основному, у світовій доктрині виділяють 3 підходи щодо розуміння «міжнародної економічної інтеграції», які згруповані у три відповідні школи: ринкова, ринково-інституційна та структурна.

На основі аналізу цих трьох підходів можна сказати, що міжнародна економічна інтеграція – це процес, який з'явився внаслідок міжнародного поділу праці та зближує економіки країн. При цьому в результаті такого процесу формується єдиний економічний простір, у якому здійснюється безперешкодне переміщення капіталу, товарів та послуг, робочої сили.

Посилення взаємозалежності між країнами виступає метою інтеграції. Ступінь інтегрованості країни залежить від рівня відкритості економіки держави. Міжнародна економічна інтеграція характеризується взаємовпливом економік різних країн, узгодженістю їх економічної політики і взаєминами з третіми країнами [3, с. 212].

У процесі розвитку європейської економічної інтеграції, науковці виокремлюють стадії та етапи. При цьому найбільш вдалим та

аргументованим є запропоноване А. Філіпенко виокремлення міжнародної економічної інтеграції через сім етапів: 1) преференційна зона; 2) зона вільної торгівлі; 3) частковий митний союз; 4) митний союз; 5) спільний ринок; 6) економічний союз; 7) повна інтеграція [5, с. 216].

На основі цієї класифікації, преференційна зона призводить до зниження митних зборів у торгівлі між державами-членами угоди. Також А. Філіпенко виокремлює такий етап, як частковий митний союз, що передує митному союзу. На цьому етапі країни зберігають свої тарифи на взаємну торгівлю і визначають спільний зовнішній тариф на торгівлю з країнами, які не є учасниками угоди [4, с. 12–13]. Найбільш визначним є саме 7 етап, адже він характеризується передачею частини суверенітету членами об'єднання до компетенції наднаціональних органів влади.

Однак, загальноприйнятною класифікацією є поділ міжнародної економічної інтеграції на 5 етапів.

Зокрема, перший етап – зона вільної торгівлі, що діє на основі Римського договору. Даний договір вперше скасовував митні податки, обмеження на взаємну торгівлю між країнами, а також встановив єдиний спільний митний тариф і запроваджував загальну митну політику стосовно третіх країн [2; 72]. На цьому етапі у 1957 р. лідери Бельгії, Нідерландів, Люксембургу, Італії, Франції та Німеччини вирішили створити Європейське економічне співтовариство.

Другий етап представляв собою митний союз. З цього моменту почали запроваджуватися певні заходи зі створення єдиної правової бази та економічного середовища для господарської діяльності юридичних і фізичних осіб. На цьому етапі до шістки країн, що стали членами інтеграційного об'єднання, приєдналися Данія, Ірландія, Велика Британія [2; 72].

Третім був етап створення спільного ринку, який скасував залишки перешкод та обмежень на шляху переміщення товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Крім того, країни домовилися щодо скасування прикордонних митних постів та паспортного контролю, подолання відмінностей у стандартах, здійснення заходів взаємного визнання освітніх сертифікатів, забезпечення рівними правами всіх

виробників об'єднання при державних закупівлях продукції, подолання відмінностей в системі оподаткування [7]. Це призвело до приєднання Греції до ЄС.

Далі – етап економічного союзу, протягом якого інтенсивно розвивається валютний союз та поживляється політична інтеграція. При цьому цікавим є те, що офіційна назва «Економічний союз» з'явилася набагато пізніше, а саме після ратифікації державами-членами Маастрихтських угод. На даному етапі приєдналися Іспанія та Португалія.

Останнім етапом є повна інтеграція, яка запроваджує єдиний ринок та валюту, створює наддержавні органи правління та ліквідує державні кордони. При цьому, нині лише Європейський Союз пройшов усі п'ять етапів, а інші об'єднання – лише два.

Основною метою створення ЄС є запровадження спільного ринку. Умови переходу до спільного ринку містить митний союз, адже на цьому етапі скасовуються митні податки між країнами-членами. Однак, аби перейти до спільного ринку необхідно вирішити ще декілька питань, а саме: 1) створити підґрунтя спільної політики, щоб розвивати окремі сектори, галузі економіки (ЄС визнав такими секторами транспорт та сільське господарство); 2) розробити механізм забезпечення умов для вільного переміщення робочої сили, капіталу, послуг та інформації.

Таким чином, спільний ринок має за мету спростити перетин кордону товарами, які походили з країн-членів об'єднання. Нині цей тип союзів реалізований у формі ЄС, який з 1993 року визначає створення спільного ринку.

Термін «спільний ринок» згадується в усіх статутних договорах Європейського співтовариства. Як приклад, можна навести Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії від 1957 р., який передбачав створення спільного ринку в сфері атомної енергії.

Відповідно до ст. 2 Договору про заснування ЄС 1957 р. [8], завданнями Співтовариства, які мають бути використані через створення спільного ринку та прогресивне зближення економічної політики держав-членів, є сприяння гармонійному розвитку економічної

діяльності; підвищення стабільності та рівня життя; встановлення більш тісних відносин між державами-членами.

У 1986 р. Єдиний європейський акт замінив термін «спільний ринок» на «внутрішній ринок». На основі цього акту були внесені зміни до Договору про ЄС, які полягали у спрощенні процедури ухвалення рішень з питань, що стосувалися змін спільного митного тарифу; вільного переміщення послуг та капіталу; зближення національного законодавства.

Відповідно до статті 14 Договору про функціонування ЄС [1], внутрішній ринок – простір без внутрішніх кордонів, в якому, згідно з положеннями Договору, забезпечується вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталу. А з 2007 р. Лісабонський договір вживає лише поняття «внутрішній ринок», що є підтвердженням уніфікації термінології.

Таким чином, побудова спільного ринку має завершитися створенням єдиного простору, який сприятиме переходу на новий рівень економічної інтеграції, яким є економічний союз.

На основі проведеного аналізу можна дійти висновку, що єдиний європейський ринок – простір вільного переміщення товарів, послуг осіб, і капіталу в межах ЄС. При цьому громадяни ЄС наділяються правом працювати, мешкати та провадити бізнес у будь-якій державі, що є членом ЄС. Офіційною датою створення єдиного ринку є 1992р., що відображено у Договорі про Європейський Союз.

Також слід відзначити, що хоч Угодою про ЄС було вироблено 12-річний план переходу до спільного ринку до 1969 р., однак цієї мети не було досягнуто. Єдиний відчутний результат відбувся у сфері забезпечення вільного переміщення товарів шляхом створення союзів споживачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Договір про функціонування Європейського Союзу від 07.02.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text.

2. Козик В. В., Панкова А. А., Григор'єва О. Ю., Босик А. О. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини. Практикум : навч. посіб. Вікар, 2003. 368 с.

3. Мальський М. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 397 с.
4. Філіпенко А. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: монографія. Знання України, 2004. 304 с.
5. Філіпенко А. Світова економіка. Либідь, 2000. 582 с.
6. Хасбулатова Р. І. Світова економіка і міжнародні економічні відносини: підручник для бакалаврів. 2006. 1200 с.
7. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: навч. посібн. 2001. 488 с.
8. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) редакція від 01.01.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.

REFERENCES

1. Dohovir pro funktsionuvannya Yevropeiskoho Soiuzu vid 07.02.1992 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text [in Ukrainian].
2. Kozyk V. V., Pankova A. A., Hryhorieva O. Yu., Bosyk A. O. (2003). Mizhnarodna ekonomika ta mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. Vikar [in Ukrainian].
3. Malskyi M. (2002). Mizhnarodni vidnosyny: Istoriia. Teoriia. Ekonomika. Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka [in Ukrainian].
4. Filipenko A. (2004). Mizhnarodni intehratsiini protsesy suchasnosti. Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
5. Filipenko A. (2000). Svitova ekonomika. Lybid [in Ukrainian].
6. Khasbulatova R. I. (2006). Svitova ekonomika i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. [in Ukrainian].
7. Tsyhankova T. M. (2001). Mizhnarodna torhivlia. [in Ukrainian].
8. Dohovir pro zasnuvannya Yevropeiskoi Spilnoty (Dohovir pro zasnuvannya Yevropeiskoho ekonomichnoho spivtovarystva) redaktsiia vid 01.01.2005 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text [in Ukrainian].

Чистякова Олена Олегівна
студент 4 курсу 5 факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Шовкопляс Ганна Миколаївна
кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України,
доцент кафедри господарського права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0003-0313-8606

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ ДО РИНКУ ЄС

Наукова робота присвячена аналізу досвіду країн Європейського союзу у сфері ефективного розвитку малого підприємництва та визначення шляхів виведення українського малого підприємництва на європейський рівень. Виокремлені проблемні питання підтримки Європейського союзу та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: мале підприємництво, міжнародний досвід, країни Євросоюзу

Chystiakova Olena
4th year student of the 5th faculty
of Yaroslav Mudryi National Law University
Shovkoplias Hanna
PhD, Researcher of Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine,
Associate Professor of the Department of Business Law of Yaroslav
Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0003-0313-8606

BASIC PRINCIPLES OF UKRAINE'S SMALL ENTERPRISE INTEGRATION INTO THE EU MARKET

The scientific work is devoted to the analysis of the experience of the European Union countries in the field of effective development of small business

and the definition of ways to bring Ukrainian small business to the European level. Identified problematic issues of support for the European Union and ways to solve them.

Keywords: small business, international experience, EU countries

Останні роки розвиненні країни спрямовують свою діяльність на економічне зростання, шляхом впровадження інноваційних програм. Для таких країн мале підприємництво виступає фундаментом економічного сектору країни. Європейські країни вважаються одними з найрозвиненіших країн у сфері ведення малого та середнього підприємництва.

Політика Євросоюзу спрямована на створення інноваційних програм та норм, що допомагають вирішити проблемні питання розвитку малого підприємництва. Суб'єкти малого підприємництва отримують належне інформаційне-технічне забезпечення, необхідну консультацію для досягнення економічної самостійності [1].

Особливістю підтримки малого підприємництва в країнах ЄС є зменшення податкових ставок та належна фінансова допомога, що дозволяє наймати більшу кількість працівників та вирішувати питання безробіття. Задля інформування, проведення консультативних зустрічей з питань започаткування малого підприємництва та роз'яснення норм законодавства, які регулюють діяльність у цій сфері створено спеціальні центри [2].

Окрім цього, політика ЄС спрямована на вдосконалення законодавства та усунення перешкод на міжнародному рівні. Формують рекомендації щодо реалізації та розвитку в ЄС малого підприємства представників інших країн. Україна не є виключенням. Євросоюз надає можливість українському малому підприємництву підшукати партнерів та вийти на європейський ринок.

Проте відсутність необхідних знань, можливостей та небажання виходити з тіньової економіки не надає більшості підприємців можливості скористатися такими перспективами. В Україні невелика кількість експертів, які розуміють специфіку роботи з європейськими програмами, а також відсутні джерела фінансування. Однією з умов отримання підтримки від Євросоюзу – це прозорість ведення підприємницької діяльності, фінансових операцій, а також наявність

легально найманих працівників з офіційною заробітною платою. Деякі суб'єкти малого підприємництва не поспішають виходити з тіньового бізнесу через недовіру до європейських гарантій [2].

Іншою перешкодою є неспроможність деяких суб'єктів господарювання розвивати мале підприємництво в умовах конкуренції. Адже, саме малий бізнес є фундаментом для створення конкурентно-ринкової економіки.

Якщо розглядати результативність Європейських програм розвитку малого бізнесу, то підтвердженням може слугувати рейтинг Doing Business. В якому вісім країн Євросоюзу входять у двадцятку економічно успішних. Цей успіх аргументується роками розвитку та сумлінної праці. Прикладом може слугувати Естонія, яка до 2000 року перебувала у скрутному становищі, а зараз займає 18-це місце рейтингу економічно успішних країн. У цьому році Україні посідає лише 64, проте ця сходинка вища у порівнянні із минулими роками. Задля досягнення бажаного результату необхідно виведення українського малого та середнього підприємництва на європейський рівень, це супроводжується низкою переваг, таких як: відкритий доступ до джерел інформації, щодо особливостей ведення бізнесу. Можливість користуватися «енциклопедією» ведення бізнесу. Європа створила сервіс – Your Europe Business Portal, в якому міститься сукупність понять, стратегій та професійні консультації, які необхідні для започаткування та розвитку малого підприємництва на європейському рівні [3].

Євросоюз відкриває доступ суб'єктам малого підприємництва до значного ринку. ЄС постійно працює та створює інновації, які гарантують поліпшення якості товарів та послуг. Сукупність відповідних факторів обумовлюють зростання кількості малих підприємств на європейському рівні.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що мале підприємництво у Європейських країнах слугує основою для стабільного розвитку економіки. Саме мале підприємництво складає більший відсоток ВВП в країнах ЄС. Політична діяльність спрямована на створення вигідних умов для формування та розвитку малого підприємництва. Основною метою є вдосконалення законодавчої системи для співробітництва з іншими країнами, що

забезпечить створення додаткових робочих місць та посилить внутрішній та міжнародний ринок. Українські малі підприємства тільки починають свій шлях за європейською підтримкою. Наразі в нашій країні є перспектива вийти на європейський рівень розвитку малого підприємництва, проте багато чому слід ще навчитися. Усе залежить від активної взаємодії та використання можливостей та позитивного міжнародного досвіду діяльності суб'єкта господарювання. Якщо покласти в основу економічних процесів європейські засади, зможемо інтегрувати в економічний простір Євросоюзу значно швидкими темпами. Для досягнення бажаного результату, необхідно в першу чергу розробити дієве законодавство, створити сприятливі умови для розвитку та діяльності малого підприємництва, а також гідну фінансову підтримку. Якщо комплексно та послідовно створювати новий рівень в даній сфері, незабаром зможемо вивести українське мале підприємництво на рівень Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клепанчук О. Ю. Зарубіжний досвід державної підтримки розвитку малого підприємства та можливості його використання в Україні. *Наукове товариство Івана Кушніра*. 2015. С. 15-19.
2. Зілгалова О. А. Політика сприяння розвитку малого бізнесу: пріоритети і перспективи. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2695/1/Kurei_Article_HNU.pdf.
3. Стояненко І. В., Біленко Я. О. Розвиток малого та середнього бізнесу в країнах ЄС. 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/230.pdf>

REFERENCES

1. Klepanchuk O. Yu. (2015). Zarubizhnyi dosvid derzhavnoi pidtrymky rozvytku maloho pidpriemstva ta mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini. *Naukove tovarystvo Ivana Kushnira, 15-19* [in Ukrainian].
2. Zilhalova O. A. Polityka spriyannia rozvytku maloho biznesu: priorytety i perspektyvy. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2695/1/Kurei_Article_HNU.pdf [in Ukrainian].
3. Stoianenko I. V., Bilenko Ya. O. (2018). Rozvytok maloho ta serednoho biznesu v krainakh YeS. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/230.pdf> [in Ukrainian].

Чуприна Юлія Анатоліївна
здобувач кафедри трудового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ЯК ФОРМА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Розглянута проблема формування актуальних напрямків професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Виділено основні напрямки підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників на основі аналізу ситуації в системі професійного розвитку науково-педагогічних працівників, нормативно-правової бази. Зроблено висновок про необхідність оновлення змісту і форм реалізації програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, розробки нових курсів, освітніх модулів в контексті виділених напрямків; підвищення ролі науково-педагогічних працівників, управлінських кадрів закладів вищої освіти у формуванні замовлення на програми професійного розвитку науково-педагогічних кадрів вищої школи

Ключові слова: професійний розвиток, трудовий потенціал, науково-педагогічний працівник, заклад вищої освіти, підвищення кваліфікації, освіта дорослих.

Chupryna Julia
applicant for the Department of Labor Law
Yaroslav Mudryi National Law University

**QUALIFICATION DEVELOPMENT
AS A FORM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT
OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL WORKERS**

Current trends in education, related to the social importance of the development of human resources in science and education, ready for continuous professional growth and mobility require modernization of the professional development of research and teaching staff, which entails the addition of existing

mechanisms with new formats and technologies of formal, non-formal, informal learning, implementation of flexible modular training programs.

Keywords: professional development, labor potential, research and pedagogical worker, institution of higher education, advanced training, adult education.

Орієнтація України на інноваційну економіку, ініційовані державою зміни в системі професійної освіти (рівнева модель вищої освіти, участь роботодавця в розробці і реалізації програм та інше). Вимагають нової якості науково-педагогічної діяльності, а відповідно, і способів підготовки та професійного розвитку кадрів для вищої школи. Ефективний професійний розвиток сприятиме покращенню трудового потенціалу кадрів у сфері вищої освіти.

Одним з традиційних механізмів розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти залишається система підвищення кваліфікації, представлена як внутрішніми в закладі вищої освіти, так і виїзними додатковими професійними освітніми програмами.

На жаль, в нових умовах, що змінюються ця освітня підсистема не справляється з вирішенням усіх поставлених перед нею завданнями і, як і рівневі підсистеми освіти, зазнає серйозних труднощів, пов'язаних з ресурсним, в тому числі кадровим, забезпеченням, відсутністю відпрацьованих механізмів проектування актуальних програм професійного розвитку.

Водночас, структури підвищення кваліфікації закладів вищої освіти накопичили чималий багатоплановий досвід реалізації додаткових професійних освітніх програм, який може стати основою для створення оновленої системи розвитку науково-педагогічних кадрів закладів вищої освіти на базі відповідних структур.

Слід зауважити, що відповідно до частини першої статті 59 Закону України «Про освіту» професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації.

Водночас, відповідно до частини третьої статті 18 Закону України «Про освіту» підвищення кваліфікації є складником освіти дорослих, яка в свою чергу є складовою освіти впродовж життя.

Хочемо проаналізувати та висвітлити можливі варіанти підвищення кваліфікації як форми професійного розвитку науково-педагогічних працівників.

Перший – це додаткові освітні програми підвищення кваліфікації із застосуванням цифрового навчання та інституційної участі в науково-методичних заходах.

Наукові та науково-методичні заходи мають серйозним освітній потенціал за умови високої мотивації і активної залученості учасників. Науково-методичне подія вбудовується в якості стажувального або практичного модуля в додаткову професійну освітню програму і доповнюється іншими, як правило, теоретичними модулями, вивчення яких відбувається самостійно на базі електронних форм навчання (електронні матеріали).

Ще один варіант це корпоративні програми підвищення кваліфікації, навчальні модулі, кафедральні, факультетські науково-методичні заходи, які знаходяться на кордоні між формальним і неформальним навчанням. Оскільки їх освоєння відбувається без організації підсумкової атестації та видачі відповідного документа після закінчення програми або модуля.

Разом з тим такий варіант являє інтерес, так як є продуктивною формою задоволення колективних та індивідуальних потреб і запитів у професійному розвитку та розвитку структурних підрозділів закладу вищої освіти.

Також хочемо проаналізувати індивідуальні освітні програми підвищення кваліфікації у вигляді набору освітніх модулів і науково-методичних заходів. Індивідуальні додаткові професійні освітні програми це затребуваний, але поки мало розвинений продукт системи професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Вирішення цього перспективного завдання пов'язано як із перетворенням існуючої формалізованої системи професійного розвитку, формальних додаткових професійних освітніх програм, так і з інституційною формою професійного розвитку науково-педа-

гогічних працівників, які володіють високим освітнім потенціалом (неформальна, інформальна освіта).

В академічному, освітньому та науковому середовищі закладу вищої освіти це дозволить науково-педагогічним працівникам формувати свій особистий маршрут професійного розвитку за підтримки системи професійного розвитку. Це завдання вже продуктивно вирішується в середовищі підвищення кваліфікації педагогічних працівників загальноосвітніх установ, досвід може бути частково перенесений в систему вищої освіти.

Таким чином, ми робимо висновок, що підвищення кваліфікації – це ефективна форма професійного розвитку науково-педагогічних працівників. Однак особливості її реалізації мають знайти своє відображення в Законі України «Про освіту дорослих».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 2657-VIII. ст. 380.

REFERENCES

1. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. (2019). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2657-VIII, art. 380 [in Ukrainian].

Шапováлова Ольга Вікторівна

*провідна наукова співробітниця відділу правового забезпечення галузевого інноваційного розвитку НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри господарського права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля МОН України
ORCID: 0000-0002-8813-3849*

**ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНУ АКТИВНІСТЬ
ПОКАЗНИКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Тези присвячені дослідженню проблеми актуальності прояву інноваційної активності у залежності від наявності соціальної складової у підходах до обрання об'єкта/суб'єкта інвестування. Викладено результати вивчення досвіду правового забезпечення зростання економіки підприємств у способи, що є екологічно невиснажливими. Звітування про екологічно невиснажливі способи зростання економіки підприємств стає інформаційно-комунікативним інструментом для прояву ініціативи щодо інноваційної активності (запровадження новітніх технологій господарювання).

Ключові слова: стимулювання інноваційної активності, екологічно невиснажливе господарювання, нефінансова звітність підприємств.

Shapovalova Olga

*Leading Researcher at the Department for Legal Support of Sectoral Innovative Development of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Doctor of Laws, Professor, Head of the Department of Business Law of Volodymyr Dahl Ukrainian National University of Ministry of Education and Science of Ukraine
ORCID: 0000-0002-8813-3849*

**IMPACT ON INNOVATIVE ACTIVITY
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS**

Thesis are devoted to the study of the problem of relevance of the manifestation of innovation activity depending on the presence of a social

component in the approaches to the choice of object / subject of investment. The results of studying the experience of legal support of economic growth of enterprises in ways that are environmentally inexhaustible are presented. Reporting on environmentally inexhaustible ways of economic growth of enterprises becomes an information and communication tool for the initiative to innovate (introduction of the latest management technologies).

Keywords: stimulation of innovative activity, ecologically inexhaustible management, non-financial reporting of enterprises.

При вивченні проблем правового забезпечення зростання економіки підприємств у способи, що є екологічно невиснажливими, спостерігаємо вкрай низький рівень понятійного підходу до тлумачення знань про синергійний ефект від взаємодії основних напрямів економічної, правової та екологічної політики України.

Посиленню синергійного ефекту сприяють загальнонаукові передумови формування правової категорії «показники забезпечення сталого розвитку щодо мінімізації екологічного ризику для суспільства при здійсненні підприємницької діяльності» - скорочений варіант «показники сталого розвитку».

Міжнародною організацією «Глобальна ініціатива зі звітування» (Global Reporting Initiative – GRI) було розроблено сучасну систему звітування про показники сталого розвитку. Ставлення до неї неоднозначне. Дехто вважає її занадто «романтичною» та ідеалізованою, а отже - нереальною. Але слід констатувати визнання її з боку представників великого бізнесу, транснаціональних кампаній, неурядових організацій, інвесторів, контролюючих організацій та інших.

Прогресивним мотивом звітності у галузі сталого розвитку є оприлюднення відомостей, які мають значення показників макрорівня. А саме - засвідчення суб'єктами господарювання свого внеску щодо покращення або наміру зробити у майбутньому покращення економічної, екологічної і соціальної ситуації, а також – процесів та тенденцій розвитку економіки на місцевому, регіональному і глобальному рівнях. Фактично йдеться про такі макроекономічні показники звітування: реальні наявні природні ресурси; обсяг і спосіб їх залучення у господарський оборот; рівень і структура їх господарського використання; витрати на поводження з відходами кінцевого

споживання; показники економічної активності щодо відтворення природних ресурсів тощо.

Вивчення зарубіжного досвіду показує, що « у світі працюють близько 80 організацій, які оцінюють діяльність понад 50 000 компаній за екологічними, соціальними і управлінськими (далі – ЄСУ) показниками. Рейтинги, що виникають за підсумками аналізу цих відомостей, відображують те, чого не можуть зафіксувати фінансові звіти – це справжнє ставлення компаній до природи і суспільства, що представляє величезний інтерес для інвесторів, споживачів і громадської спільноти. Рейтинг, який складено на основі ЄСУ, ґрунтується на достовірних відомостях, надійній аналітичній методиці і принципах прозорості, тому він стає каталізатором економічних процесів світового масштабу» [1].

Тенденція з боку потенційних інвесторів щодо надання переваги отримання позикових коштів на вигідніших умовах тим компаніям, які звітують за ЄСУ показниками підтверджується статистикою. Так, оприлюднено лише за 2017 рік 6175 звітів із 120 країн: Китаю, Тайваню, Гонконгу, США, Великобританії, Індії, ЮАР, Бразилії, Японії, Франції, Німеччини та інших країн. Близько 25 % з їх кількості приходиться на великі мультинаціональні компанії, майже 35 % – на великі національні компанії [2].

Нині все більше компаній усвідомлюють необхідність розвитку діяльності у галузі соціальної відповідальності, що передбачає економічні, соціальні й екологічні аспекти. Її практичне значення з'ясували вчені Гарвардської школи бізнесу (Harvard Business School). За підсумками вивчення господарської практики 2 300 компаній (станом на 2016 рік), вони дійшли висновку, що організації з високими показниками ЄСУ нарощують ринкову вартість акцій набагато інтенсивніше, аніж менш відповідальні суб'єкти. Усі ці факти свідчать про те, що рейтинги ЄСУ зростатимуть і зроблять істотний внесок у реалізацію нового порядку денного сталого розвитку, націленого на вирішення найскладніших проблем людства [1].

Кількість компаній, які оприлюднили шляхом публікації свої звіти щодо показників забезпечення сталого розвитку за 9 років (2011-2019), постійно збільшується (станом на початок 2020 року близько

70 тисяч). Отже на практиці однією з передумов інноваційної активності стає екологічно невиснажлива стратегія ведення свого бізнесу, про що засвідчують показники нефінансової звітності. Даний факт стає вагомим аргументом для того, щоб вивчити вплив правової категорії «забезпечення сталого розвитку» на формування нормативних вимог і умов здійснення підприємницької діяльності.

Також, виходячи з того, що правовий режим господарського використання природних ресурсів скеровує правостановлення вимог стосовно екологічних обмежень в окремих галузях матеріального виробництва, актуалізуються дослідження щодо звітування про екологічно невиснажливі способи зростання економіки підприємств. 3 4 5

Суттєвий вклад у активізацію зазначених аспектів досліджень вносить методологія цільової функції правового режиму. Цільова функція правового режиму осподарського використання природних ресурсів з системних позицій уявляється як утворення комплексу збалансованого впливу на мотивацію бажаної поведінки господарюючого суб'єкта в його взаємозв'язках і відносинах. Цільова функція виступає індикатором оцінки правомірності поведінки (превенція господарських та економічних правопорушень). Також їй притаманна низка завдань щодо: раціоналізації форм господарювання; правового забезпечення відтворювальних процесів у комплексі з використанням природних ресурсів; детінізації і декриміналізації економіки; підвищення ефективності управління об'єктами державної власності та власності територіальних громад.

Проведене узагальнення дозволяє обґрунтувати висновок щодо необхідності підвищення рівня понятійного економіко-правового підходу до тлумачення знань про спостереження потенційних інвесторів за діяльністю потенційних контрагентів і партнерів за показниками не лише фінансових, але й - нефінансових звітів. Одним із позитивних наслідків їх активності стає економічне зростання підприємств на інвестиційній основі.

Слід вважати високим ступенем еволюції свідомості інвесторів, які обирають для інвестування свого капіталу ті компанії, що звітують про екологічно невиснажливі способи зростання економіки своїх підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. КСО и устойчивое развитие, Международный опыт. URL: <http://ep-digest.ru/p=6972> (MIT Sloan Management Review).
2. GRI's Sustainability Disclosure Database for reports published from 1999 till 3 September 2018. URL: https://www.globalreporting.org/servicees/reporting-tools/Reports_List/Pages/default.aspx.
3. Брайрактар Ю. П. Нефінансова звітність підприємств та етапи її формування. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2015. Вип. 1/1. Т. 20. С. 57–60.
4. Васильчук І. П. Нефінансова звітність як інструмент управління сталим розвитком корпорацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 11. С. 212–215.
5. Сікорська Т. С., Осадча О. О. Інтеграція не фінансових показників у звітність суб'єкта господарської діяльності. *Молодий вчений*. 2014. № 6 (09). С. 38–41.

REFERENCES

1. KSO i ustoychivoye razvitiye. Mezhdunarodnyy opyt. URL: <http://ep-digest.ru/p=6972> (MIT Sloan Management Review) [in Russian].
2. GRI's Sustainability Disclosure Database for reports published from 1999 till 3 September 2018. URL: https://www.globalreporting.org/servicees/reporting-tools/Reports_List/Pages/default.aspx [in English].
3. Brairaktar Yu. P. (2015). Nefinansova zvitnist pidpriemstv ta etapy yii formuvannya. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova – Bulletin of ONU named after Mechnikov*, issue 1/1, vol. 20, 57–60 [in Ukrainian].
4. Vasylychuk I. P. (2015). Nefinansova zvitnist yak instrument upravlinnia stalym rozvytkom korporatsii. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Economics and Management*, issue 11, 212–215 [in Ukrainian].
5. Sikorska T. S., Osadcha O. O. (2014). Intehratsiia ne finansovykh pokaznykiv u zvitnist subiekta hospodarskoi diialnosti. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 6 (09), 38–41 [in Ukrainian].

Шевченко Людмила Степанівна

*докторка економічних наук, професорка, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, завідувачка кафедри економічної теорії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-4567-0310*

КОНЦЕПЦІЯ «ЦИФРОВИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СФЕРУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

Наукова стаття присвячена вивченню впливу цифрової економіки на сферу людських ресурсів. Авторка зосередила увагу на реалізації концепції цифрових робочих місць та зміні вимог до ключових компетентностей персоналу.

Ключові слова: цифрова економіка, цифрове робоче місце, людські ресурси.

Shevchenko Liudmyla

*Doctor of Economic Sciences, Full Professor, Leading Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Head of Economic Theory Department of Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0002-4567-0310*

THE CONCEPT OF «DIGITAL WORKPLACES» AND ITS IMPACT ON THE SPHERE OF HUMAN RESOURCES

The article is devoted to the study of influence of digital economy on the sphere of human resources. The author focused on the implementation of the concept of digital workplaces and changing the requirements for key competencies of staff.

Keywords: digital economy, digital workplace, human resources.

Цифрова економіка й поширення штучного інтелекту активізують розроблення та впровадження нових рішень у сфері управління

людськими ресурсами, вносять зміни в кадрові стратегії організацій. Найбільш проблемним питанням залишається зміст роботи майбутнього: як взаємодіятимуть люди й машини – розподілятимуть між собою роботи чи будуть співпрацювати й взаємодоповнювати один одного? Есперти ВЕФ у звіті *The Future of Jobs 2020*, наприклад, стверджують, що матиме місце розподіл обов'язків між працівниками й інтелектуальними машинами: останні будуть сфокусовані на обробці даних, виконанні адміністративної та рутинної роботи, необхідної для «білих комірців», а люди збережуть свою перевагу в сферах управління, консультування, прийняття рішень, спілкування та взаємодії [1]. У дослідженнях *Deloitte 2015-2020 pp.*, навпаки, йдеться про взаємодоповнення, співробітництво працівників та інтелектуальних машин, яке потенційно може вивільнити набагато більше кадрового потенціалу, ніж проста заміна людських здібностей інтелектуальними машинами. У 2019 р. дослідження *Global Human Capital Trends* зафіксувало створення «суперкоманд», появу «супервакансій» і «супер-робіт» [2].

На особливу увагу заслуговує формування та реалізація концепції «цифрових робочих місць». Одне з перших визначень цифрового робочого місця дав Пол Міллер (Paul Miller), британський консультант із цифрових технологій і соціальний підприємець, у книзі «Цифрове робоче місце: як технології звільняють працю»: цифрове робоче місце – це «віртуальний цифровий еквівалент фізичного робочого місця» [3]. Однак за останній час визначення цифрового робочого місця потерпіло значних змін. Дослідники наголошують на тому, що цифрове робоче місце – це більше, ніж тільки «цифровий» елемент. Це концепція, згідно з якою компанії повинні використовувати цифрову трансформацію для узгодження технологій, співробітників і бізнес-процесів для підвищення операційної ефективності й досягнення цілей організації [4].

Саймон Денс (Simon Dance), CEO компанії *Interact Software*, пропонує бачення цифрового робочого місця як такого, що об'єднує співробітників організації і технології, які вони використовують, в екосистему, яка прагне полегшити гнучкі методи роботи, підвищити залучення співробітників і надати винятковий досвід для своїх

користувачів. На ключові показники будь-якої організації, на його думку, впливають: 1) люди (співробітники), їхні потреби в цифрових технологіях, залучення, продуктивність та інновації, вплив на клієнтів / споживачів, постачальників і зацікавлені сторони; 2) інструменти, технології та програми, що становлять «цифровий» елемент людської діяльності; 3) культура, яка об'єднує два попередні елементи – людей і інструменти, узгоджує бізнес-місію, цінності й напрями діяльності фірми [5].

Отже, в технологічному плані цифрове робоче місце передбачає створення високопродуктивного робочого середовища і повинно:

надавати доступ працівникам до всіх цифрових інструментів, необхідних для повсякденної роботи, насамперед віддаленої роботи, які дозволяють співробітникам працювати поза офісом так само продуктивно, як і в офісі;

мати покращений інтерфейс, що забезпечує безшовне з'єднання між віртуалізованими робочими інструментами, соціальними мережами співробітників і основними бізнес-додатками;

забезпечувати централізовані засоби зв'язку, які синхронізують спільну роботу онлайн і офлайн, включаючи електронну пошту, обмін миттєвими повідомленнями і інструменти корпоративних соціальних мереж.

При цьому практики, які мають досвід упровадження цифрових робочих місць, наполягають на тому, що поширеними помилками щодо розуміння платформи цифрового робочого місця є вважати його: 1) інтранетом, тобто приватною мережею, доступ до якої мають тільки авторизовані в мережі працівники, без використання для активних внутрішніх проєктів, процесів чи обговорень; 2) простим набором застосунків, що тільки ускладнює управління працівниками своєю роботою; 3) інструментом спільної роботи. Цифрове робоче місце – це набагато більше, оскільки уможливорює оптимізацію процесів, відслідкування сутності проєктів, автоматизацію завдань, що повторюються [6].

В економічному плані впровадження цифрових робочих місць уможливорює оптимізацію й навіть обмеження витрат підприємств, покращення якості послуг і процесів, підвищення ефективності праці.

У сфері управління бізнес-процесами та організацією створення цифрових робочих місць дозволяє одержувати комплексну, критично важливу інформацію за всіма напрямками діяльності підприємства з метою прийняття стратегічних, довгострокових управлінських рішень із наслідками, які будуть стосуватися майбутнього бізнесу. Для операційного управління створення цифрових робочих місць дає можливість узгоджувати роботу окремих структурних одиниць підприємств, долати бар'єри часу й місця розташування бізнесу.

У сфері управління персоналом створення цифрових робочих місць означає насамперед цифровий HR. Це допомагає компаніям: підвищити мобільність персоналу й гнучкість робіт; оптимізувати затрати на персонал; знизити плинність кадрів; успішно конкурувати за талановитих працівників із новими компетентностями; вести ефективну перепідготовку персоналу: реалізація концепції цифрових робочих місць потребує від працівників нових знань, умінь і навичок. Найвищим попитом сьогодні користуються фахівці, які володіють digital dexterity (умінням користуватися цифровими технологіями з метою поліпшення ефективності бізнесу).

Ключовою компетентністю в цифровій економіці стає аналітика великих даних, вміння працювати з великим обсягом інформації з метою оптимізації процесів і підвищення якості прогнозування попиту на ринку. Загалом «цифрова» грамотність («цифрова» компетентність) визнана ЄС однією з 8 ключових компетентностей для повноцінного життя та діяльності. Особливо ціняться цифрові експерти, а саме експерти з питань штучного інтелекту та експерти Agile, які мають спеціальні знання в області гнучких методів роботи й найчастіше працюють у сфері інформаційних технологій. Зверну увагу й на те, що цифрові робочі місця можуть включати системи управління навчанням (LMS) із метою наблизити навчання до співробітників і виміряти, наскільки швидко організація набуває нові навички та знання.

Цінності, переконання, традиції, норми і негласні домовленості стосовно способів поведінки працівників та здійснення спільної діяльності, які поділяють усі члени організації та яких вони дотримую-

ються під час використання інформаційно-комунікаційних технологій, утворюють цифрову культуру організації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Полякова А. Навички майбутнього: як не залишитися без роботи через п'ять років. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/10/27/666642/?fbclid=IwAR1uhmUOp2CbWHZQ0hgr2zu8lrfCElQAK-tirUIPnDIKrSKM22ZhQ6jNz6E>.

2. Volini E., Schwartz J., Denny B. Superteams. Putting AI in the group. URL: <https://www2.deloitte.com/global/en/insights/focus/human-capital-trends/2020/human-ai-collaboration.html>.

3. Miller P. The Digital Workplace: How Technology Is Liberating Work. Dog Ear Publishing, 2012. 220 с.

4. Rouse M. Digital workplace. URL: <https://searchcontentmanagement.techtarget.com/definition/digital-workplace>.

5. Hall B. What is a digital workplace? URL: <https://www.interact-intranet.com/blog/what-is-a-digital-workplace/>.

6. Everything About a Digital Workplace. URL: <https://kissflow.com/digital-workplace/everything-about-digital-workplace/>

REFERENCES

1. Poliakova, A. (2020). Navychky maibutnoho: yak ne zalyshytysia bez roboty cherez piat rokiv. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/10/27/666642/?fbclid=IwAR1uhmUOp2CbWHZQ0hgr2zu8lrfCElQAK-tirUIPnDIKrSKM22ZhQ6jNz6E> [in Ukrainian].

2. Volini, E., Schwartz, J., & Denny, B. (2020). Superteams. Putting AI in the group. URL: <https://www2.deloitte.com/global/en/insights/focus/human-capital-trends/2020/human-ai-collaboration.html> [in English].

3. Miller, P. (2012). The Digital Workplace: How Technology Is Liberating Work. Dog Ear Publishing [in English].

4. Rouse, M. (2016). Digital workplace. URL: <https://searchcontentmanagement.techtarget.com/definition/digital-workplace> [in English].

5. Hall, B. (2018, November 18). What is a digital workplace? URL: <https://www.interact-intranet.com/blog/what-is-a-digital-workplace/> [in English].

6. Everything About a Digital Workplace. (2020, August 18). URL: <https://kissflow.com/digital-workplace/everything-about-digital-workplace/> [in English].

Бринцев Олексій Васильович

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, суддя Господарського суду Харківської області

Тетерятник Богдан Сергійович

слідчий Другого слідчого відділу Слідчого управління Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Мелітополі

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ ДІДЖИТАЛІЗОВАНИХ ТА ВІРТУАЛІЗОВАНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Наукова доповідь присвячена дослідженню змісту та особливостей юридичного змісту діджиталізованих господарських правовідносин, комерційної таємниці, та їх порівнянню з віртуалізованими господарськими відносинами.

Ключові слова: діджиталізація, діджиталізовані господарські відносини, віртуалізовані господарські правовідносини, електронна форма господарського обороту.

Bryntsev Olexiy

PhD in Law, Associate Professor, Senior Researcher in Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Judge of the Commercial Court of Kharkiv Region

Teteryatnyk Bohdan

Investigator of the Second Investigative Division of the Investigative Department of the Territorial Department of the State Bureau of Investigation, located in Melitopol

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CONTENT OF DIGITALIZED AND VIRTUALIZED ECONOMIC RELATIONS

The scientific report is devoted to the study of the content and features of the legal content of digitalized economic relations, trade secrets, and their comparison with virtualized economic relations.

Keywords: digitalization, digitalized economic relations, virtualized economic legal relations, electronic form of economic turnover.

При визначенні змісту діджиталізованих господарських правовідносин необхідно виходити з того, що в цьому разі йдеться про реалізацію вже традиційних для правової системи суспільних відносин у новому середовищі — цифровому. Вплив новітнього середовища виявляється насамперед на матеріальному змісті цих відносин, наслідком чого є становлення та стрімкий сучасний розвиток електронної форми господарських правовідносин. Що ж до юридичного змісту таких відносин, то він фактично залишається незмінним, тожним юридичному змісту аналогічних правовідносин, що мають місце поза межами цифрового простору.

Специфіка сфери господарювання та особлива важливість окремої інформації для провадження господарської діяльності мали наслідком становлення та виокремлення в самостійний правовий інститут ще одного виду інформації, що розглядається сьогодні як різновид конфіденційної, — комерційної таємниці. Згідно з ч. 1 ст. 36 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-IV відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону [1]. Аналіз законодавства, зокрема положень Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV [2], дає підстави стверджувати, що наразі пов'язані з комерційною таємницею відносини регулюються не лише законодавством про інформацію, але також і нормами права інтелектуальної власності, в рамках якого комерційна таємниця розглядається як об'єкт права інтелектуальної власності. Так, наприклад, до майнових прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю нале-

жать: 1) право на використання комерційної таємниці; 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці; 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Таким чином, юридичний зміст віртуалізованих господарських відносин об'єктом яких є інформація, відмінна від інформації у формі товару або послуги, визначається положеннями чинного законодавства про інформацію, яким встановлюються особливості режиму доступу до тієї або іншої інформації, її зберігання, розповсюдження тощо. Поруч із тим, у окремих випадках до зазначених відносин можуть також застосовуватися норми права інтелектуальної власності.

Дещо подібними до правовідносин, пов'язаних із комерційною таємницею, за своїм юридичним змістом видаються нам віртуалізовані господарські правовідносини, об'єктом яких є інформація у формі інформаційного продукту. Головна відмінність між ними полягає, на наше переконання, в тому, що якщо у випадку з комерційною таємницею виключне право дозволяти її використання третім особам не завжди є кінцевою метою для суб'єкта господарювання-володільця такої інформації, то для інформаційного продукту наявність такої мети є вирішальною. Інакше кажучи, комерціалізація інформаційного продукту є, на відміну від комерційної таємниці, обов'язковим етапом його життєвого циклу в сфері господарювання. У зв'язку з цим перелік суб'єктивних прав та обов'язків суб'єктів відповідних правовідносин має виходити, на нашу думку, із загального переліку майнових та особистих немайнових прав інтелектуальної власності та загальних положень про договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Як свідчить сучасний досвід, досить поширеними на практиці є ситуації, коли для характеристики тих або інших проявів віртуалізованих правовідносин у реальному позацифровому середовищі використовується вже традиційний юридичний категоріально-понятійний апарат. Разом із тим при наближеному їх розгляді очевидним стає той факт, що в більшості випадків такі відносини не мають нічого спільного з використаними правовими поняттями та юридичними конструкціями. При цьому ретельний аналіз саме юридичного зміс-

ту зазначених відносин прояснює фактичний стан справ та дозволяє впорядкувати їх у відповідності до положень чинного законодавства. Так, наприклад, доволі резонансною стала новина про те, що білоруські міліціонери «розшукали та повернули власникові віртуальний танк, який було в нього викрадено» [3]. Не менш гучно пролунала інформація про першу в світі «електронну трансатлантичну угоду з купівлі нерухомості за криптовалюту», що була здійснена саме в Україні. Однак дослідження юридичного змісту фактичних правовідносин, що мали місце в обох цих випадках, свідчить, що насправді за чинним законодавством не було й не могло бути ані «викрадення віртуального танка, його розшуку та повернення власникові», ані «власне купівлі нерухомості за криптовалюту».

Нарешті, досліджуючи юридичний зміст віртуалізованих господарських правовідносин, не можливо оминати увагою проблему змісту подібних правовідносин у рамках надання віртуальних послуг. На жаль, за чинним законодавством питання правового регулювання віртуальних послуг як особливого різновиду правовідносин не знайшло свого відображення. Більшість законодавчих ініціатив сьогодні спрямовані на врегулювання або електронної форми надання послуг у цілому, або ж окремих їх різновидів. При цьому специфіка саме віртуальних послуг часто взагалі не враховується. За цих умов пов'язані з ними проблеми на практиці вирішуються з використанням загальних положень зобов'язального права про послуги та заснованого на принципах самоорганізації саморегулювання, насамперед із використанням договірних засобів.

Зазначимо, що практика саморегулювання (договірного, корпоративного або ж інституційного) електронної форми господарського обороту в цілому набула широкого поширення. За відсутності, часом, іншого правового забезпечення новітніх правовідносин саморегулювання було чи не єдиним засобом визначення їх змісту, його правового впорядкування.

У частині дослідження змісту віртуалізованих господарських правовідносин слід зазначити, що специфіка його проявляється як на рівні матеріального, так і передусім юридичного змісту. Особливості матеріального змісту визначаються тут тим, що в умовах віртуалізації господарських відносин зв'язок між новим цифровим та

традиційним фізичним середовищем втрачає своє принципове значення, що ще зберігається в рамках процесу діджиталізації: цифрове середовище все більше проявляє себе як транскордонне, в той час як все меншим стає вплив якого б то не було місцевого суверенітету.

Таким чином, юридичний зміст віртуалізованих господарських правовідносин як сукупність суб'єктивних прав і юридичних обов'язків їх учасників обумовлюється специфікою природи об'єктів таких відносин. На відміну від діджиталізованих господарських правовідносин, юридичний зміст яких визначається нормами конкретних традиційних правових інститутів, у випадку з віртуалізованими господарськими правовідносинами визначення юридичного змісту останніх потребує комплексного звернення до чинного законодавства про інформацію, положень права інтелектуальної власності, норм зобов'язального, речового, договірнього тощо права. Однак навіть за такого комплексного підходу подолання окремих проблемних аспектів не видається можливим. Зазначене свідчить про необхідність запровадження нових дієвих правових механізмів, яким повинні передувати ґрунтовні теоретичні дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Білоруська міліція знайшла вкрадений віртуальний танк. URL: <https://ua.korrespondent.net/business/web/1556068-biloruska-miliciya-znajshla-vkradenij-virtualnij-tank>

REFERENCES

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].
3. Biloruska militsiia znaishla vkradenyi virtualnyi tank. URL: <https://ua.korrespondent.net/business/web/1556068-biloruska-miliciya-znajshla-vkradenij-virtualnij-tank> [in Ukrainian].

Кириченко Ігор Олегович

*здобувач НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРІВ НА НАДАННЯ ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ У БУДІВНИЦТВІ

Наукова робота присвячена окресленню зарубіжного досвіду укладання спеціальних договорів на надання інжинірингових послуг. Розглянуто договір інжинірингу як синтезований різновид договору про надання послуг, будівельного підяду та здійснення проектно-пошукових робіт.

Ключові слова: інжиніринг, будівництво, інжинірингові послуги, договір інжинірингу, інженерно-будівельний контракт (NEC).

Kyrychenko Ihor

*postgraduate of the Research Institute of Providing Legal Framework
for the Innovate Development of NALS of Ukraine*

PECULIARITIES OF APPLICATION OF FOREIGN EXPERIENCE OF CONCLUDING CONTRACTS IN UKRAINE FOR PROVISION OF ENGINEERING SERVICES IN CONSTRUCTION

Scientific work is devoted to outlining the foreign experience of concluding special agreements for the provision of engineering services. The engineering contract is considered as a synthesized type of contract for the provision of services, construction contract and design and survey works.

Keywords: engineering, construction, engineering services, engineering contract, New Engineering Contract (NEC).

В останні десятиліття в Україні ринок інжинірингової діяльності активно розвивається. Цьому сприяв розвиток будівельної галузі та

створення проектів, які фінансуються міжнародними фінансовими організаціями. Тому спостерігається зростання експорту інженерно-консультаційних послуг із європейських країн.

Складність регламентації процесу надання послуг, узгодження технічних і законодавчих вимог для сторін, викликає потребу в створенні єдиного правового поля у сфері таких робіт для України, що дало б можливість більш активного залучення міжнародних інвестицій з метою реалізації різних проектів у будівельній галузі.

Основним у цьому повинна стати уніфікована форма договору на надання інжинірингових послуг. Для такої уніфікації понять, пов'язаних із інжинірингом, і належної регламентації такої діяльності доцільно звернути увагу на найбільш відому форму будівельних контрактів і документів у Європі, якою є NEC (The New Engineering Contract) – це форма контракту, що використовується у Великій Британії [1].

Контракти NEC спрямовані на запобігання дорогим суперечкам. Вперше розроблені в 1993 році, вони були розроблені для заміни типових будівельних контрактів, які до того часу в основному мали «змагальний» підхід.

Перший контракт NEC, відомий як Новий інженерний контракт, був опублікований в 1993 році після 7 років досліджень та розробок. Друге видання, NEC (інженерно-будівельний контракт), з'явилося в 1995 році. До супровідних публікацій входили договір про надання професійних послуг, розроблених на допомогу у врегулюванні суперечок [2].

Контракти NEC є примірними формами договорів, які є частиною стандартного комплексу для закупівлі робіт або консультаційних послуг, серед яких не є винятком й договір інжинірингу.

Проте, в силу того, що в Україні відсутні навіть бланкетні чи взагалі абстрактні норми, в яких би згадувалися договірні відносини з приводу інжинірингу цілком логічно можна вважати інжиніринг новим видом діяльності, невідомим взагалі вітчизняній господарсько-правовій чи цивільно-правовій доктрині. Розуміючи, що правова наука одним із завдань має створення та уніфікацію механізмів

регулювання, форм та моделей господарських відносин, слід зауважити на тому, що відсутність належного законодавчого регулювання інжинірингової діяльності є суттєвим недоліком вітчизняного законодавства.

Особливості інжинірингових договірних відносин відображає техніко-технологічну (дотримання правил експлуатації, перевезення, розвантаження вантажу тощо) та юридичну (завершення будівництва, передача проектно-будівельної та іншої документації тощо) складові [3].

Будь-який договір укладається для досягнення певної мети, у договорі інжинірингу – виконання робіт, зокрема будівельних та надання консультаційних послуг, зокрема щодо експлуатації будівельної техніки.

Особливістю такого виду договору є тісний зв'язок з договором будівельного підряду, перш за все з обов'язками замовника здійснювати будівельний контроль робіт, необхідність якого передбачена як нормами приватного права, так і нормами публічного. У договорі інжинірингу сторони мають дотримуватися усіх імперативно визначених стандартних вимог щодо виконання робіт. Якість у договорі інжинірингу є насамперед обов'язковим виконанням взятих на себе інжинірингових зобов'язань, а також дотримання різних рекомендацій щодо результату виконаних робіт.

За загальним правилом підрядних договорів у замовника є обов'язок прийняти та оплатити виконану роботу. Обов'язок щодо оплати отриманого результату існує і в договорах про надання послуг. Відповідно, у договорі інжинірингу, зважаючи на його змішаний предмет, обов'язок прийняти та оплатити отримані послуги, а також отриманий матеріалізований результат впливає із кореспондуючого обов'язку підрядника виконати роботи.

Окрім прийняти та оплатити отриманий результат на замовника, за правилами договорів підряду, покладається обов'язок оглянути отриманий

результат. Саме на цьому етапі виконавець договору інжинірингу повинен виконати обов'язок щодо надання повної та достовірної ін-

формації, при потреби роз'яснити відповідну інструктивну інформацію, тлумаченні різних даних тощо, наприклад, при переданні проектно-кошторисної інформації. Зазначимо, що в законодавстві щодо передавання проектно-кошторисної інформації у підрядних договорах існують розбіжності.

Саме тому, за договором інжинірингу до зобов'язань виконавця слід відносити також й гарантування повноти наданої інформації, зокрема й щодо належного володіння чи експлуатації отриманого матеріалізованого результату.

До завдання, яке лежить на замовнику, то варто зазначити, що воно може бути передбачено й певною програмою виконання робіт, складовою яких може бути й надання послуг. Так, наприклад, за загальним підходом договір інжинірингу включає в себе допроектні техніко-економічні дослідження й обґрунтування запланованих капітальних вкладів, проектування, будівництво та введення об'єкта в експлуатацію, з розробкою нових технологічних процесів, вдосконалення наявних виробничих процесів тощо [1].

Узагальнюючи теоретичні погляди та практичні аспекти регулювання договірних відносин в сфері інжинірингу в будівництві, доходимо висновку, що договір інжинірингу є синтезованим різновидом договору надання послуг, будівельного підряду та здійснення проектно-пошукових робіт.

До характерних ознак договору інжинірингу віднесено, зокрема, такі: двосторонність, оплатність, фидуціарність, алеаторність, конгломеративний характер. За своєю правовою сутністю договір інжинірингу можна визначити в якості домовленості між замовником та виконавцем щодо здійснення інжинірингових робіт чітко визначені та окреслені в договорі стосовно конкретного будівельного об'єкту у строки, розумні та необхідні для якісного виконання подібного роду робіт із дотриманням всіх будівельних норм та правил.

Безумовно для України сьогодні існує нагальна потреба застосування іноземного досвіду укладання договорів із надання інжинірингових послуг на основі міжнародно визнаних форм контрактів і доцільність запозичення окремих положень щодо розширення складових частин договору, порівняно з типовими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Непомнящий М. О. Перспективи застосування в Україні міжнародно визнаних форм договорів на надання інжинірингових послуг у будівництві. *Державне управління*. 2019. № 2 (66). С. 106–111.
2. New Engineering Contract (NEC). URL: <https://www.ice.org.uk/what-is-civil-engineering/what-do-civil-engineers-do/new-engineering-contract>.
3. Мехеда В. Д. URL: https://drive.google.com/file/d/1_7lkMeC_vaEqRYdtn_DUaCYNbmO96qt2/vie

REFERENCES

1. Nepomniashchy, M. O. (2019). Perspektyvy zastosuvannia v Ukraini mizhnarodno vyznanykh form dohovoriv na nadannia inzhynirnykhovykh posluh u budivnytstvi. *Derzhavne upravlinnia - Governance*, 2 (66), 106–111 [in Ukrainian].
2. New Engineering Contract (NEC). URL: <https://www.ice.org.uk/what-is-civil-engineering/what-do-civil-engineers-do/new-engineering-contract> [in English].
3. Mekheda V. D. URL: https://drive.google.com/file/d/1_7lkMeC_vaEqRYdtn_DUaCYNbmO96qt2/vie [in Ukrainian].

Кролевецький Кирило Ігорович
здобувач НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України

ДО ПИТАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ

Наукова доповідь присвячена дослідженню особливостей відносин між оптовими постачальниками і торговельними мережами, які виставляють низку дискримінаційних умов до постачальників. У зв'язку з цим в Україні за прикладом успішного зарубіжного досвіду необхідно прийняти нормативно-правові акти, які б завадили дискримінувати постачальників.

Ключові слова: торгові мережі, постачальники, опт, ринок оптової торгівлі.

Krolevetsky Kyrylo
*PhD candidate of the Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

TO THE ISSUE OF NECESSITY TO SETTLE THE ACTIVITY OF TRADE NETWORKS

The scientific report is devoted to the study of the peculiarities of the relationship between wholesale suppliers and retail chains, which expose a number of discriminatory conditions to suppliers. In this regard, in Ukraine, following the example of successful foreign experience, it is necessary to adopt regulations that would prevent discrimination against suppliers.

Keywords: trade networks, suppliers, wholesale, wholesale market.

Взаємодія торговельних мереж і їх постачальників, якими можуть виступати в тому числі й виробники, на ринку оптової торгівлі є яскравим прикладом координації ринкової інфраструктури у вертикальних відносинах. Процес узгодження поведінки контрагентів досить довго відбувався без зовнішнього втручання через відсутність в Україні належного правового регулювання ринку на законодавчому

рівні як ринку внутрішньої торгівлі взагалі, так і ринку оптової торгівлі зокрема. До цього критичного моменту модель функціонування ринкової інфраструктури при укладанні угод працювала завдяки компромісу, «коли сторони змушені відмовитися від максимально повної реалізації свого інтересу для того, щоб він був реалізований хоч в якійсь мірі».

Один з учасників ринку, перш за все той, хто займає залежну позицію в товаропровідних ланцюгах (в сучасній вітчизняній торгівлі вона найчастіше належить постачальникам) поступається контрагенту – торговій мережі, і погоджується на його умови.

Сьогодні, на ринку як оптової, так і роздрібною торгівлі продовольчих товарів намітилася стійка тенденція розширення впливу торгових мереж.

У торгових мереж в силу властивого їм ефекту масштабу, є можливість впливати на стан конкуренції на ринку. Як правило, поява такої мережі впливає на місцеві невеликі магазини і не рідко вони спочатку знижують ціни на товари, а потім і зовсім припиняють свою діяльність. Внаслідок цього, коло суб'єктів господарювання для збуту продукції для оптових постачальників звужується, що ставить їх в залежне становище від торгових мереж. Значна ринкова частка торгової мережі як оптового покупця на ринку ставить його в привілейоване становище в договірних відносинах з постачальниками (виробниками), що дає можливість нав'язувати постачальникам дискримінаційні та не вигідні умови договору.

До дискримінаційним умов можна віднести встановлення торговельною мережею різних умов договорів поставки для постачальників одного виду продукції (різних термінів оплати товару, різного розміру штрафних санкцій за однорідні порушення умов договору поставки, різного розміру винагороди).

А не вигідні умови можуть виражатися у забороні на укладення договорів поставки товарів з іншими торговими мережами, у вилученні у постачальників відомостей про укладені договори з іншими торговими об'єктами, у примусі до зниження ціни товару до рівня не вигідного постачальнику (виробнику), нав'язуванні умов

договору про повернення суб'єкту господарювання нереалізованої продукції, необґрунтованої затримки платежу та інші.

Крім того, до категорії недобросовісної практики щодо постачальників можна віднести також ненадання постачальнику чітких і однозначних критеріїв відбору постачальників та істотних умов договору поставки, необґрунтована відмова від розгляду комерційних пропозицій постачальників, вимога внести «вхідну» плату за право поставки тощо.

Досвід регулювання зарубіжних країн в даному питанні показує, що Австрія, Німеччина, Республіка Корея, Латвія, Італія, Японія, Франція, Словаччина, Росія, Казахстан встановили спеціальні анти-монопольні вимоги для не домінуючих суб'єктів господарювання, які здійснюють оптові закупівлі та роздрібну торговельну діяльність, і відповідальність за їх порушення.

У деяких з цих країн (Німеччина, Латвія, Японія, Республіка Корея) такі правила встановлені безпосередньо в антимонопольному законодавстві, а в інших країнах – галузевими законами, зокрема: закон «Про захист місцевих постачальників в сільських районах» (Австрія), Комерційний кодекс (Франція); закон «Про адміністративне регулювання роздрібних мереж» (Словаччина), Федеральний закон «Про основи державного регулювання торговельної діяльності в Російській Федерації» (Росія), закон «Про регулювання торговельної діяльності» (Казахстан) [1].

У багатьох з перерахованих вище країн, за винятком країн СНД, для визначення наявності факту порушення антимонопольних вимог у сфері торгівлі використовується поняття «переважне (більш вигідне) становище в торгово-договірних відносинах». При цьому, загальними критеріями «переважного становища» виступає залежність контрагента від іншої сторони в договорі, відсутність можливості заміни контрагента, наявність тривалих торгових відносин.

Так, з метою врегулювання потенційних конфліктів у Словаччині було прийнято закон «Про адміністративне регулювання роздрібних мереж» № 358/2003 від 4 липня 2003 року, націлений на регулювання методу оцінки та запобігання зловживанню економічною владою торговими мережами. Відповідно до ч. 6 ст. 3 названого закону зло-

вживання економічною владою прямо заборонено. Це зловживання визначається у законі як «відносини між оператором мережі та його постачальником, при яких торговельна перевага оператора мережі є наслідком його економічної сили і дозволяє оператору мережі вступати в договірні відносини з постачальником на значно вигідніших умовах, ніж він міг би досягти без такої торговельної переваги» [2].

З країн СНД заслуговує на увагу досвід регулювання Російської Федерації. Так, Федеральний закон РФ «Про основи державного регулювання торговельної діяльності в Російській Федерації» встановлює конкретні антимонопольні правила для господарюючих суб'єктів, які здійснюють торговельну діяльність, і господарюючих суб'єктів, які здійснюють поставки продовольчих товарів в торгові мережі. Даний закон фактично забороняє створювати відносно постачальників товарів дискримінаційні умови, перешкоди для доступу на товарний ринок або виходу з товарного ринку, а також нав'язувати їм, серед інших, також умови про заборону на укладення договорів поставки з іншими господарюючими суб'єктами, які займаються подібною діяльністю, або на аналогічних або інших умовах; повернення постачальнику товарів, термін придатності на які встановлено понад тридцять днів, за винятком випадків, якщо повернення таких товарів допускається або передбачений законодавством.

Таким чином, використовуючи позитивний досвід зарубіжних країн щодо врегулювання відносин торговельних мереж та захисту від дискримінаційних договорів поставників як суб'єктів ринку оптової торгівлі, в Україні теж необхідно прийняти відповідні нормативно-правові акти, спрямовані на заборону створення з боку торговельних мереж дискримінаційних та невідповідних умов щодо постачальників, в тому числі: перешкоди для доступу на ринок оптової торгівлі або виходу з ринку інших суб'єктів господарювання; порушення встановленого порядку ціноутворення; нав'язування контрагенту умов про обмеження співпраці з конкурентами, про плату за право поставки або за зміну асортименту, про повернення непроданих товарів.

Необхідно передбачити, що включення суб'єктом господарювання, який здійснює торговельну діяльність на ринку оптової торгівлі,

в договір поставки товарів умов про вчинення суб'єктом господарювання необхідних дій, пов'язаних з наданням послуг з просування товарів, послуг з підготовки, обробки, пакування цих товарів, інших подібних послуг, або виконання (реалізація) такого договору у відповідній частині не допускається. При укладанні та (або) виконанні (реалізації) договору поставки забороняється примушування контрагента до укладення договору платного надання послуг (в тому числі з третіми особами), спрямованого на надання послуг з просування товарів, послуг з підготовки, обробки, пакування цих товарів, інших подібних послуг, а також інших договорів.

А також встановити відповідальність за порушення антимонопольних вимог у сфері торгівлі зі сторони не домінуючих господарюючих суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постачальників товарів захистять від дискримінації торгових мереж. URL: <https://review.uz/post/postavshikov-tovarov-zashityat-ot-diskriminatsii-torgoviyx-setey>.
2. Zákon zo 4 júla 2003 o obchodných reťazcoch. URL: https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/358/vyhlasene_znenie.html.

REFERENCES

1. Postachalnykiv tovariv zakhystiat vid dyskryminatsii torhovykh merezh. URL: <https://review.uz/post/postavshikov-tovarov-zashityat-ot-diskriminatsii-torgoviyx-setey> [in Ukrainian].
2. Zákon zo 4 júla 2003 o obchodných reťazcoch. URL: https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/358/vyhlasene_znenie.html. [in Slovak].

Sergii Bilousov

the judge of Commercial Court of Poltava Oblast

SOME ISSUES OF INSOLVENCY OF NON-PROFIT ENTITIES (PROBLEM STATEMENT)

This scientific work is dedicated to research some issues of insolvency with non-profit entities, that is an entirely independent type of relationship and form a separate economic and legal institution – the relationship of bankruptcy.

Keywords: insolvency; bankruptcy; non-profit entities.

Сергій Миколайович Білоусов

суддя господарського суду Полтавської області

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ НЕКОМЕРЦІЙНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)

Наукова доповідь присвячена окремим питанням відносини неплатоспроможності щодо суб'єктів некомерційного господарювання, які є цілком самостійним видом відносин та формують окремий господарсько-правовий інститут – відносини з приводу банкрутства.

Ключові слова: неплатоспроможність; банкрутство; суб'єкти некомерційного господарювання.

Revealing the signs of insolvency of non-profit entities at the stage of their operation should refer to a systematic analysis of the structure of the subject of legal regulation in insolvency and its elements such as legal content and legal facts that determine the nature of relations. Analyzing the legal scope of relations regarding non-profit entities' insolvency, we must note the lack of relevant rules in modern domestic law. Therefore, the consolidation of the legal level of the legal content of such relations in such a subjective composition cannot be established. Applying the same analogy of law, we can establish the following:

- subjective right of the subjects of insolvency is embodied in the search for the debtor and creditor in the aggregate and interaction, the most optimal and rational way to overcome insolvency and satisfy creditors' claims and restore such financial and economic condition, where the debtor's activities will focus solely on goals of operation;

- legal obligation, is embodied through the proper conduct of the debtor and the creditor, which are determined by the rules of bankruptcy law and indicate the possibility of applying to the debtor measures of coercion.

It is the application of such measures embodied in the introduction of bankruptcy proceedings, namely: the procedure of disposition of property, reorganization, liquidation, limitation of powers of the debtor / bankrupt, removal of the debtor / bankrupt from its functions, enforcement of the debtor's property, etc. - determines legal content of insolvency relations. As for the non-profit entity, such legal content's peculiarity will be revealed due to the unique nature of legal facts that are the cause or means of overcoming insolvency. Legal points, reflecting the nature of the circumstances and the real situation of the non-profit entity, determine the need to apply to it a specific model of legal regulation. That is why, about the non-commercial nature of the economic activity, it is logical to conclude about some complications in applying the analogy of law because the very nature of commercial and non-commercial activities is just different in content element. Therefore, in our opinion, it is appropriate to talk about the possibility of determining the characteristics of the insolvency of non-profit entities in two aspects:

- considering such features by analogy with the corresponding features of business entities, but in terms of economic activity of health care, education, the culture of the state, and communal ownership;

- considering potential determinants of insolvency of such institutions, related to the special nature of management relations and organizational, legal, and financial support of health care, education, culture, etc.

If you conduct a systematic analysis of the provisions of Art. 209 of the Commercial Code of Ukraine [1], it can be seen that the legislator applies the legal regulation of bankruptcy only in relation to business

entities. However, given the wording and understanding of insolvency and bankruptcy, such an approach is considered wrong, as it significantly restricts the rights of creditors in the first place to meet their claims in the event such claims arose about the business entity. Also, revealing the essence of the state of insolvency, we can conclude that there are both external and internal signs. External signs do not depend on the nature of the debtor's activities (in the sense of the obligation relationship), as they mean the debtor's inability to fulfill its monetary obligations to the creditor (in the sense of the obligation relationship). Applying the doctrine of the law of obligations to economic relations in which a non-profit entity is a party, we can see that insolvency is an entirely objective state about the use of monetary or commodity form.

Also, it raises the question of establishing the essential (internal or actual) signs of insolvency, which are disclosed only through the legal fact of insolvency, established in court. In such circumstances, it is unclear why it is impossible to determine in court the signs of insolvency of a non-profit entity, given the fact that it also carries out economic activities. At least in terms of economic activity, insolvency, as a separate legal regime, can be applied to non-profit entities. This means the need to expand the regulatory effect of the provisions of Part 3 of Article 209 of the Commercial Code of Ukraine, which requires a statement of this rule as follows:

“3. The subject of bankruptcy (hereinafter - bankruptcy) may be a business entity and non-profit entities. State-owned enterprises cannot be declared bankrupt.”

In this context, the state of insolvency of a non-profit entity in understanding the needs of Ukrainian bankruptcy legislation should be understood in the same way – that is, by defining “the debtor's inability to meet monetary obligations to creditors after the deadline” [through the restoration of its solvency” [2]. This definition is transformed into two criteria of bankruptcy, which the doctrine of economic law has developed for business entities, and their content is equally suitable for business entities:

- insolvency – the lack of timely fulfillment of obligations promptly and manner;

- non-payment – the excess of the value of liabilities over the value of assets.

In our opinion, it is non-payment that is the internal (real) sign, the proof, and establishment of which must take place in court. As for the non-profit entity, it should be noted that such entities have both liabilities and assets. The only difference from business entities in the essential sense is that such assets are most often owned by the governing bodies of the non-profit entity.

Thus, it can be argued that insolvency with non-profit entities is an entirely independent type of relationship and form a separate economic and legal institution – the relationship of bankruptcy, which forms a specific dimension of organizational and legal support and regulation of all without exclusion of procedural aspects of restoring the debtor’s solvency or declaring him bankrupt with the subsequent application of several measures of legal coercive influence.

LITERATURE

1. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#n67>.

REFERENCES

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom: Zakon Ukrainy vid 14.05.1992 r. № 2343-XI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#n67>.

Яковлев Андрій Анатолійович
*Проректор Національної академії прокуратури України,
кандидат юридичних наук*

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

У публікації зосереджена увага на розгляді принципів правової держави. Підкреслено, що наразі вони потребують більш змістовного вивчення, оскільки їх значення важко переоцінити. Принципи мають втілюватися в життя, а не залишатися лише в текстах конституційно-правових норм, оскільки в нормативних приписах вони знаходять лише своє підтвердження, а фактична реалізація їх відбувається лише через правозастосування.

Ключові слова: правова держава, конституційний процес, принципи правової держави, верховенство права, законність, гуманізм.

Yakovliev Andrii
*Vice-rector of the National Academy of Prosecutor's Office of Ukraine,
PhD of Legal Sciences*

PRINCIPLES OF THE RULE OF LAW AND THEIR PROVISION IN THE DEVELOPMENT OF THE CONSTITUTIONAL PROCESS

The publication focuses on considering the principles of the rule of law. It is emphasized that they are currently in need of a more meaningful study, since their values are difficult to overestimate. Principles must be implemented, and not to remain only in the texts of constitutional and legal norms, since in normative arrays they find only their confirmation, and the actual realization of them occurs only through enforcement.

Keywords: legal state, constitutional process, principles of the rule of law, rule of law, legality, humanism.

Дослідження принципів права не є новим для сучасної науки. У той же час під впливом різноманітних чинників роль та значення

певною мірою трансформується. Загальновідомо, що Україна – суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (ст. 1 Конституції України). Для правової держави найбільш важливим є дотримання прав і свобод людини і громадянина. На думку М. Козюбри, в основі концепції правової держави покладено ідею про необхідність підкорення державної влади праву заради гарантування і захисту прав і свобод людини [4, с. 24]. Реалізація такого підходу можлива у разі встановлення тих основ, керівних засад, за допомогою яких обмежується абсолютність державної влади й закріплюються правові механізми забезпечення, гарантування, захист прав і свобод людини і громадянина. Як вбачається, такими основами (базисом) виступають принципи, закріплені у чинному законодавстві (передусім, конституційному). До них зазвичай відносять такі, як: рівність, законність, справедливість, верховенство права, неупередженість прийняття рішень, гуманізм, пропорційність, стабільність законодавства, прозорість тощо. Всі вони безумовно відіграють значну роль у розвитку конституційного процесу, але виходячи з обмеженого обсягу публікації, ми зосередимо свою увагу на розгляді лише деяких з вищевказаних засад.

Так, при характеристиці правової держави науковці, перш за все, звертають увагу на основоположний характер принципу верховенства права як основної умови формування та функціонування правової держави. Принцип верховенства права віднайшов своє закріплення й в Основному законі України. Так, у ст. 8 вказаного нормативно-правового акта зазначено: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується» [6]. З огляду на наведене констатуємо, що у наведеній статті Конституції законодавець позначив декілька принципових, на нашу думку аспектів, зокрема: (а) закріпив принцип верховенства права в Україні (однак не розкрив його змісту, на цьому зупинимося далі за

текстом); (б) визначив вищу силу норм Основного закону в ієрархії нормативно-правових актів та їх пряму дію; (в) гарантію захисту конституційних прав і свобод в судовому порядку. Зупинимося на цьому докладніше.

Показово, що сучасне розуміння поняття «верховенство права» запровадив британський правник – конституціоналіст А. В. Дайсі у своїй праці «Introduction to the Study of the Law of the Constitution» (1885) [3]. На його переконання, існує два принципи, властиві британській конституції. Перший – це суверенітет (верховенство) парламенту (в такий спосіб було закріплено поняття представницької влади як основної характеристики демократичної держави). Другим принципом, який стримував перший (але в контексті Об'єднаного Королівства не міг переважати над першим), було верховенство права [3]. При цьому вчений визначав такі характеристики верховенства права, як-от: 1) жодна людина не може зазнавати покарання, окрім як у випадку явного порушення закону, який повинен забезпечувати визначеність та передбачуваність, щоб ним могли керуватись громадяни при вчиненні дій чи веденні справ, і який не повинен дозволяти карати особу ретроспективно; 2) жодна людина не перебуває понад законом й усі суспільні класи є загальнопідпорядкованими єдиним приписам права; 3) верховенство права повинно впливати не із писаної конституції, а із «звичаєвого (вितвореного суддями) права» [2]. За такого підходу верховенство права охоплює законність й визначеність, а також рівність перед законом. Дійсно, законність і верховенство права взаємопов'язані категорії, однак ми вважаємо, що зміст верховенства права не обмежується лише законністю.

Певні характеристики верховенства права були надані й Організацією економічного співробітництва та розвитку, зокрема, було запропоновано виділяти такі його складові: наявність основних правил та цінностей, які люди спільно визнають та яким вони згодні себе підпорядкувати (конституціоналізм); підпорядкування влади закону; незалежне і безсторонне судочинство тлумачить закон; ті, хто застосовує закон, мають діяти відповідно до нього, уникаючи несправедливої дискримінації; прозорість та доступність закону для всіх, особливо для тих незахищених, хто найбільше потребує його

захисту; застосування закону має бути ефективним та своєчасним; закон можна змінювати за встановленою процедурою, яка сама по собі є прозорою, відповідальною та демократичною [1]. Таким чином, принцип верховенства права як основна засада правової держави становить собою комплексну категорію, яка визначає пріоритет права в державі й передбачає реалізацію таких принципів, як законність, рівність, недопущення проявів дискримінації, справедливість у забезпеченні реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина.

З приводу того, що Конституція України має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії нам імпонує позиція висловлена свого часу ще Ю. М. Тодікою. Вчений підкреслював: пряма дія Конституції України може розглядатися у двох аспектах. Першим є законотворчий, відповідно до якого на виконання конституційних норм видаються інші нормативно-правові акти. Другим виокремлюється правозастосовний аспект, згідно з яким норми Конституції України безпосередньо використовуються правозастосовними державними органами [9, с. 26]. Також вважаємо у цьому сенсі доречними міркування О. В. Онищенко, який констатує, що у свідомості громадян і посадових осіб необхідно утверджувати, що Конституція України – це нормативно-правовий акт, який визначає поведінку суб'єктів права. Пряма дія норм Конституції України є однією з вирішальних умов інтеграції її правового змісту у соціальну практику [7, с. 10].

Аналізуючи принципи правової держави, слід навести міркування В. П. Колісника, який відзначає, важливість врегулювання окремих сфер суспільного життя виключно законами (ст. 92 Конституції України). Вчений наголошує, що з моменту ухвалення Конституції – 28 червня 1996 р., Верховна Рада України фактично взяла на себе зобов'язання всі зазначені питання, сфери діяльності та суспільні відносини, що з ними пов'язані, стосуються зазначених сфер чи опосередковують їх, врегулювати саме законами, а не шляхом прийняття якихось інших актів (постанов, заяв, декларацій, звернень, актів тощо). Імперативні вимоги, вміщені у ст. 92 Основного Закону України, слід розуміти так, що всім іншим органам публічної влади

(як віднесеним до інших гілок влади, так і тим з них, які формально перебувають поза межами поділу влади) категорично забороняється ухвалювати будь-які нормативно-правові акти, спрямовані на безпосереднє чи опосередковане регулювання зазначених у цій конституційній нормі питань [5, с. 6]. Такий підхід вбачаємо цілком логічним та обґрунтованим.

С. П. Погребняк акцентує увагу на іншому аспекті, вказуючи, що Конституція України послідовно закріплює на правовому рівні важливі гуманістичні постулати, зокрема: багатоманітність (ст. 15); право людини на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей (ст. 23); свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості (ст. 54); інші різноманітні свободи (ст. 27-35 та ін.); право на достатній життєвий рівень (ст. 48); існування обов'язків перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (ст. 23); обов'язок не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68). Усе це дає підстави вважати гуманізм невід'ємним конституційним принципом [8, с. 142]. На наш погляд, вказаний принцип притаманний Україні як правовій, демократичній і соціальній державі. Вказані характеристики є взаємопов'язаними й передбачають певне корелювання між принципами правової та соціальної держави. Перші передбачають сукупність правових можливостей, за допомогою яких реалізуватимуться, гарантуватимуться та захищатимуться права й свободи людини і громадянина, а також інших суб'єктів відповідних правовідносин, а другі – якраз й визначають цей соціальний аспект. Зрозуміло, що такий поділ є доволі умовним і на практиці має бути відсутнім, оскільки такі принципи функціонують у єдності.

Підбиваючи певні підсумки зазначимо, що наразі принципи права й принципи правової держави потребують більш змістовного вивчення, оскільки їх значення важко переоцінити. Принципи мають втілюватися в життя, а не залишатися лише в текстах конституційно-правових норм, оскільки в нормативних приписах вони знаходять лише своє підтвердження, а фактична реалізація їх відбувається лише через правозастосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Equal Access to Justice and the Rule of Law, OECD Development Assistance Committee (DAC). Mainstreaming Conflict Prevention (2005).
2. Erik O. Wennerström, The Rule of Law and the European Union, Uppsala: Iustus Förlag 2007, pp. 61 ff.
3. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія). Верховенство права Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr).
4. Козюбра М. Принцип верховенства права і конституційна юрисдикція. *Вісн. Конституц. Суду України*. 2000. № 4. С. 24.
5. Колісник В. П. Конституційне визначення сфер виключного законодавчого врегулювання. Конституція України: досвід реалізації та шляхи удосконалення: матеріали „круглого столу” з нагоди 10-ї річн. прийн. Конституції України (м. Харків, 21 черв. 2006 р.) / ред. кол.: Ю.П. Битяк, І.В. Яковюк, Г.В. Чапала. – Харків: Право, 2006.
6. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Оніщенко О. В. Конституція України як основне джерело конституційного права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2005. 214 с.
8. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Харків: Право. 2008. 240 с.
9. Тодика Ю.М. Конституція України – Основний закон держави і суспільства. Харьков: Факт, 2001. 328 с.

REFERENCE

1. Equal Access to Justice and the Rule of Law, OECD Development Assistance Committee (DAC). Mainstreaming Conflict Prevention (2005).
2. Erik O. Wennerström, The Rule of Law and the European Union, Uppsala: Iustus Förlag 2007, pp. 61 ff.
3. Ievropeiska komisiia «Za demokratiuu cherez pravo» (Venetsiiska Komisiia). Verkhovenstvo prava Dopovid, skhvalena Venetsiiskoiu Komisiieiu na 86-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiia, 25–26 bereznia 2011 roku). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr).

4. Koziubra M. Pryntsyp verkhovenstva prava i konstytutsiina yurysdyktsiia. Visn. Konstytuts. Sudu Ukrainy. 2000. № 4. S. 24.
5. Kolisnyk V. P. Konstytutsiine vyznachennia sfer vykliuchnoho zakonodavchoho vrehuliuvannia. Konstytutsiia Ukrainy: dosvid realizatsii ta shliakhy udoskonalennia: materialy „kruhloho stolu” z nahody 10-yi richn. pryin. Konstytutsii Ukrainy (m. Kharkiv, 21 cherv. 2006 r.) / red. kol.: Yu.P. Bytiak, I.V. Yakoviuk, H.V. Chapala. – Kharkiv: Pravo, 2006.
6. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Onishchenko O. V. Konstytutsiia Ukrainy yak osnovne dzherelo konstytutsiinoho prava Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.02. Kyiv, 2005. 214 s.
8. Pohrebniak S. P. Osnovopolozhni pryntsypy prava (zmistovna kharakterystyka): monohrafiia. Kharkiv: Pravo. 2008. 240 s.
9. Todyka Yu.M. Konstytutsiia Ukrainy – Osnovnyi zakon derzhavy i suspilstva. Kharkov: Fakt, 2001. 328 s.

Кохан Вероніка Павлівна

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-3129-9266*

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДОЛОГІЮ ДОСЛІДЖЕНЬ КОРУПЦІЇ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Наукова робота присвячена методології здійснення досліджень проблем корупції у трудових відносинах. Автором наголошено на важливості розробки методології для вивчення корупційних проявів на ринку праці України. Завдяки методології конкретизується об’єкт і предмет дослідження, визначаються його мета і завдання, встановлюються етапи дослідження, здійснюється відбір необхідних і достатніх методів дослідження, що підлягають застосуванню на кожному етапі дослідження. У кінці дослідження автором запропоновано оцінити відповідність розробленої та застосованої методології отриманим результатам дослідження, визначити, наскільки

правильним було застосування тих чи інших методів, та чи в повній мірі досягнуто мету роботи.

Ключові слова: корупція, трудові відносини, методологія, дослідження.

Kokhan Veronika

*PhD, Senior Researcher of the Scientific & Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-3129-9266

TO THE ISSUE OF THE METHODOLOGY OF CORRUPTION RESEARCHES IN LABOUR RELATIONS

Scientific work is devoted to the methodology for conducting studies of corruption problems in labor relations. The author emphasizes the importance of developing a methodology for studying corruption manifestations in the labor market of Ukraine. Methodology allows: specify the object and subject of research, determine the purpose and tasks of research, determine the stages of the study, select research methods to be used at each stage of the study, assess the compliance of the developed and applied methodology by the results of the study.

Keywords: corruption, labor relations, methodology, research.

Проблематика корупції в Україні є надзвичайно актуальною у всіх сферах суспільного життя. Прояви корупції є дуже різноманітними, вони можуть бути непомітними і не кидатися в око. Масштаб цієї проблеми змусив законодавця прийняти Закон України «Про запобігання корупції» і низку підзаконних актів, якими було розроблено методологію оцінки корупційних ризиків у державних органах, однак ефективність цих нормативно-правових актів залишається низькою.

Актуальність корупції як суспільного явища підтверджується й численними дослідженнями в цій галузі, які проводяться з початку 2000 років, як українськими громадськими, так і міжнародними неурядовими організаціями.

Одним із найперших масштабних соціологічних українських досліджень у сфері корупції є «Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загально національних досліджень: 2007, 2009, 2011 та 2015». Цей звіт підготовлено Київським міжнародним інститутом соціології в координації з Лейк Ресеч Партнерс та Каракоюн Стретеджіз в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з Міжнародного Розвитку (USAID) та здійснюється PACT, Inc. в Україні [1]. Метою дослідження було вивчення сприйняття громадянами проблеми корупції та їхнього досвіду зіткнення з корупцією.

У 2006 році Україна приєдналася до Групи держав проти корупції (The Group of States against Corruption – GRECO) – органу Ради Європи з антикорупційного моніторингу. Діяльність GRECO спрямована на покращення спроможності своїх членів боротися з корупцією шляхом контролю за дотриманням антикорупційних стандартів Ради Європи і динамічного процесу взаємної оцінки та тиску з боку колег. GRECO також забезпечує платформу для обміну передовим досвідом у галузі запобігання та виявлення корупції [2].

З часу приєднання України до GRECO було проведено спільні перший і другий (у листопаді 2006 р.), третій (у квітні 2011 р.) та четвертий (тривав з 1 січня 2012р.) раунди оцінювання України. Було підготовлено відповідні звіти за результатами оцінювання, а також звіти про виконання рекомендацій. Вони доступні на веб-сторінці GRECO (<http://www.coe.int/greco>). Кожний раунд присвячено окремим питанням у сфері корупції.

У сфері корупції існує чимало досліджень окремих її аспектів. Наприклад, дослідження «Корупція очима жінок і чоловіків» 2018 року, здійснене під егідою Програми розвитку ООН в Україні [3], яке спрямоване на оцінку сприйняття корупції жінками і чоловіками та впливу корупційних практик на їх життя. Результати аналізу дозволять більш ефективно спрямувати спільні зусилля всіх заінтересованих сторін щодо протидії корупції, просування гендерної рівності та розширення можливостей жінок.

Практичний характер має дослідження громадських організацій «Разом проти корупції» і «Антикорупційний штаб» з назвою «100

корупційних схем в регіонах України» 2020 року [4]. Автори посібника зазначають, що «у повсякденному житті ми потерпаємо не від корупційних ризиків, що можуть настати, а від усталених, діючих корупційних практик. Корупційні практики попри їхнє різноманіття найчастіше здійснюються одним і тим же способом, за однією і тією ж схемою». У дослідженні розкриті прояви корупції у найбільш поширених відносинах – дитсадки, школи, реклама, паркування і транспорт, комунальні підприємства, ринки, земля, медицина, кадри тощо.

Будь-яке дослідження неможливо здійснити без розробки його методології. Методологія – система певних правил, принципів і операцій, що застосовуються у тій чи іншій сфері діяльності з метою отримання кінцевого результату. Вивчення проблеми корупції у трудових відносинах так само неможливе без розробки відповідної методології дослідження.

Завданнями методології здійснення досліджень корупції у сфері трудових відносин є:

- конкретизація об'єкта і предмета дослідження;
- визначення мети і завдань дослідження;
- визначення етапів дослідження корупції у сфері праці;
- вибір методів дослідження, що підлягають застосуванню на кожному етапі дослідження;
- оцінка ефективності методології, її відповідність отриманим результатам.

Трудові відносини, як врегульовані нормами трудового права суспільні відносини, є різноманітними, тому з точки зору ефективності корупційного дослідження варто визначити їх вид або сферу, яка й стане об'єктом дослідження проявів корупції. Конкретизацію трудових відносин можна здійснити за видом праці (постійна, тимчасова, дистанційна), сферою трудової діяльності (працівники, державні службовці, посадові особи і ще вужче – судді, народні депутати), формою власності юридичної особи (державні, приватні, комунальні) тощо.

Наступним етапом розробки методології є визначення мети дослідження. При її формулюванні важливо зрозуміти, на що спрямо-

ване дослідження, які результати заплановано одержати внаслідок здійснення вивчення проявів корупції у трудових відносинах. Для досягнення мети її можна розділити на окремі завдання за кожною стадією дослідження.

Приміром, при вивченні корупції у сфері праці державних службовців метою роботи може бути виявлення та оцінка корупційних ризиків та факторів в діяльності державних службовців, розробка системи управління корупційними ризиками та підготовка рекомендації щодо їх мінімізації та усунення.

Для ефективного дослідження корупції в галузі трудових відносин істотне значення має визначення етапів такого дослідження, на кожному з яких вирішується відповідне завдання як частина загальної мети роботи.

Вбачається, що в межах вивчення корупційних проявів у сфері праці стадіями дослідження можуть бути:

1. Огляд накопиченого досвіду щодо виявлення корупції та боротьби з нею. На цьому етапі варто вивчити поточне національне нормативно-правове регулювання боротьби з корупцією, а також взяти до уваги міжнародні акти у згаданій сфері. Цікавим доповненням було б звернення до досвіду українських громадських та міжнародних неурядових організацій, які досліджували проблематику корупції в Україні в певних аспектах суспільних відносин, зокрема й на ринку праці. Крім того, корисно здійснити огляд наукової літератури з питань корупції.

2. Розробка методології вивчення корупційних проявів у трудових відносинах передбачає формулювання загальної мети і завдань дослідження, вибір методів дослідження, які підлягають застосуванню, визначення окремих стадій дослідження. При цьому варто звернути увагу на методах дослідження, використання яких повинно бути обґрунтованим і достатнім для отримання результатів. Корупція – явище багатогранне, воно може виражатися в соціальних, економічних, правових, політичних та інших аспектах, відповідно для її вивчення доцільно застосовувати методи соціології, економіки, права, політології, інших суспільних і математичних наук.

3. Збір інформації щодо проявів корупції у трудових відносинах. По-перше, необхідно визначити джерела одержання інформації, якими можуть бути:

нормативно-правові акти та розпорядчі документи, що регулюють діяльність установи, підрозділів та окремих процедур;

внутрішні інструкції, посібники тощо, які регулюють різні аспекти діяльності установи, включаючи управління персоналом, фінансове управління, кодекс етики та урегулювання конфлікту інтересів тощо;

посадові інструкції керівного складу, власників бізнес процесів, та задіяних в процесах осіб;

результати зовнішніх та внутрішніх перевірок;

результати внутрішніх службових розслідувань правопорушень;

листи, звернення, скарги щодо установи та її працівників, які містять інформацію про сфери діяльності, в яких можливе вчинення корупційних правопорушень;

інформація в засобах масової інформації та соціальних мережах стосовно установи та її працівників; результати відповідних соціологічних досліджень тощо [5].

По-друге, для збору інформації можна застосовувати соціологічні методи – опитування, зокрема, проведення фокус-груп, а також залучити експертів для отримання експертної думки про стан корупції в Україні.

4. Аналіз інформації щодо проявів корупції у трудових відносинах. На підставі отриманої інформації здійснюється основна частина дослідження – аналітична. На цьому етапі застосуванню підлягають логічні методи, такі як аналіз і синтез, дедукція, моделювання, методи абстрагування та конкретизації. Результативно також застосувати порівняльний метод при аналізі чинного і минулого антикорупційного законодавства. Крім того, варто застосувати порівняння українського законодавства з антикорупційним законодавством країн, де проблему корупції подолано, як з еталоном, а також територіальне-просторове порівняння українського законодавства з міжнародними актами у зазначеній галузі.

5. Підготовка підсумкового звіту щодо проведеного дослідження та розробка рекомендацій щодо вдосконалення. Останній етап дослідження, який полягає у викладенні результатів аналізу у підсумковому звіті, та наданні пропозицій та рекомендацій щодо шляхів вирішення корупційних проявів у сфері праці. На цьому етапі можна оцінити відповідність розробленої та застосованої методології отриманим результатам дослідження, визначити, наскільки правильним було застосування тих чи інших методів, та чи в повній мірі досягнуто мету роботи.

Успіх дослідження корупції на ринку праці в Україні залежить від того, наскільки чітко, послідовно сформульовані мета і завдання дослідження, наскільки розумно і адекватно розроблено методологію, яка буде застосована в процесі аналізу. Правильність і адекватність методології дослідження корупції сприяє якісному аналізу матеріалу, забезпечує формулювання рекомендацій і пропозицій, що працюють на практиці, а не є суто теоретичними висновками. Отже, не можна нехтувати методологією дослідження корупції в трудових відносинах, оскільки від цього залежить його ефективність і практичність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загально національних досліджень: 2007, 2009, 2011 та 2015. URL: http://kiis.com.ua/materials/pr/20161602_corruption/Corruption%20in%20Ukraine%202015%20UKR.pdf].
2. What is GRECO? URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/what-is-greco>.
3. Корупція очима жінок і чоловіків. Програма розвитку ООН в Україні. 2018 р. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/ETI/Gender_corruption_report%20UA.pdf
4. 100 корупційних схем в регіонах України. 2020. URL: <https://rpr.org.ua/news/100-koruptsiynykh-skhem-v-rehionakh-ukrainy/>
5. С. Вінборн, В. Сисоев, В. Ткаченко. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції. Київ. 2015. URL: https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%9Fosibnik_z_ocinki_korupcijnih_rizikiv_ta_rozrobki_planiv_protidii_korupcii.pdf.

REFERENCES

1. Stan koruptsii v Ukraini. Porivnialnyi analiz zahalno natsionalnykh doslidzhen: 2007, 2009, 2011 ta 2015. URL: http://kiis.com.ua/materials/pr/20161602_corruption/Corruption%20in%20Ukraine%202015%20UKR.pdf. [in Ukrainian].
2. What is GRECO? URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/what-is-greco>.
3. Koruptsiia ochyma zhinok i cholovikiv. Prohrama rozvytku OON v Ukraini. 2018 r. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/ETI/Gender_corruption_report%20UA.pdf [in Ukrainian].
4. 100 koruptsiinykh skhem v rehionakh Ukrainy. 2020. URL: <https://rpr.org.ua/news/100-koruptsiinykh-skhem-v-rehionakh-ukrainy/> [in Ukrainian].
5. S. Vinborn, V. Sysoiev, V. Tkachenko. (2015). Posibnyk z otsinky koruptsiinykh ryzykiv ta rozrobky planiv protydii koruptsii. Kyiv. URL: https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%9Fosibnik_z_ocinki_korypcijnih_rizikiv_ta_rozrobki_planiv_protidii_korypcii.pdf. [in Ukrainian].

**Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі, а також організації та діяльності центрів надання адміністративних послуг», розроблений науковцями інституту НДІ ПЗІР НАПрН України в рамках теми наукового дослідження «Правове забезпечення розвитку технологій цифрової економіки та суспільства»
РК № 0119U103826**

Верховна Рада України **постановляє**:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У пункті 1 частини першої статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122):

в абзаці «міських рад міст обласного або республіканського Автономної Республіки Крим значення (їх виконавчих органів), районних і районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій - адміністратори (стаття 166¹⁰ у разі вчинення порушення при наданні адміністративної послуги через центр надання адміністративних послуг, в якому здійснює свою діяльність відповідний адміністратор)» слова «міських рад міст обласного або республіканського Автономної Республіки Крим значення (їх виконавчих органів), районних і районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій» замінити словами «органів, які утворили центри надання адміністративних послуг»;

2. У підпункті 4 пункту «б» статті 27 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170 із наступними змінами) слова «через центри» замінити словами «у центрах».

3. В абзаці третьому статті 6 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 15, ст. 232; 2016 р., № 3, ст. 30) слова «через центр» замінити словами «у центрі».

4. В Законі України «Про Державний земельний кадастр» (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 8, ст. 61; 2016 р., № 3, ст. 30):

1) в абзаці другому частини першої статті 9 слова «та відповідають кваліфікаційним вимогам, зазначеним у частині третій цієї статті» виключити.

5. У Законі України «Про адміністративні послуги» (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 32, ст. 409; 2016 р., № 3, ст. 30, № 47, ст. 800):

1) у пункті 1 статті 1:

слова «чи припинення» замінити словами «, припинення чи реалізацію»;

доповнити пункт новим реченням такого змісту: «У визначених законодавством випадках послуга може надаватися без заяви фізичної чи юридичної особи»;

2) доповнити статтю 7 новою частиною четвертою такого змісту:

«4. Моніторинг якості надання адміністративних послуг здійснюється за показниками та у порядку, що встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.

Моніторинг включає збір, обробку та аналіз даних з метою визначення та вжиття заходів щодо підвищення рівня якості надання адміністративних послуг.

Суб'єктами моніторингу є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг, Київська, Севастопольська міська, обласні державні адміністрації, суб'єкти надання адміністративних послуг, центри надання адміністративних послуг.

Суб'єкти моніторингу мають право запитувати та отримувати інформацію, яка необхідна для формування та підтвердження встановлених показників, від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ або організацій, що належать до сфери їх управління.

Результати моніторингу, а також заходи щодо підвищення рівня якості надання адміністративних послуг, є відкритими та підлягають

оприлюдненню не рідше ніж один раз на рік у порядку та за формою, що встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.»;

4) у статті 9:

у частині першій:

в абзаці першому слова «через центри» замінити словами «у центрах»;

у частині четвертій:

доповнити частину новим абзацом такого змісту:

«Заява може не подаватися у разі наявності відомостей, необхідних для отримання адміністративної послуги, в поданих суб'єктом звернення документах або національних електронних інформаційних ресурсах, зокрема у випадках, коли послуга одразу надається під час звернення, мету звернення можна зафіксувати в інший спосіб ніж шляхом подання заяви, в інших випадках, коли необхідність надання послуги зумовлена настанням певної події.»;

5) у частині п'ятій статті 10 слова та знак «може бути надісланий поштою (рекомендованим листом)» замінити словами та знаком «або інший результат надання адміністративної послуги може бути надісланий поштою (поштовим відправленням, яке забезпечує збереження вкладення,»;

6) у статті 12:

частини першу – четверту викласти в такій редакції:

«1. Центр надання адміністративних послуг – це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ органу місцевого самоврядування, що зазначений у частині другій цієї статті, в якому надаються адміністративні послуги адміністратором центру, представниками суб'єктів надання адміністративних послуг або через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.

Центри надання адміністративних послуг мають власні найменування та можуть мати символіку. Окремо від найменування та символіки, центри використовують позначення «Центр Дії», що є суспільним брендом у сфері надання адміністративних послуг для

популяризації центрів незалежно від їх місцезнаходження, сприяння інтеграції до національного інформаційного простору, підвищення рівня загальної обізнаності населення про послуги, які вони надають.

2. Центри надання адміністративних послуг утворюються при виконавчому органі Київської та Севастопольської міської ради (районної у містах Києві та Севастополі ради у разі її утворення), міської ради (районної у місті ради у разі її утворення) міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного, районного значення, селищної, сільської ради з урахуванням особливостей, передбачених частиною третьою цієї статті.

3. У випадку створення відповідно до закону об'єднаної територіальної громади, центр надання адміністративних послуг утворюється при виконавчому органі ради об'єднаної територіальної громади.

Якщо кількість жителів територіальної громади, яка має власний представницький орган місцевого самоврядування і не входить до складу об'єднаної територіальної громади, не перевищує трьох тисяч, центр надання адміністративних послуг може утворюватися у разі прийняття зазначеним представницьким органом такого рішення.

Сільська, селищна, міська рада, яка не утворила центр надання адміністративних послуг, та рада об'єднаних територіальних громад, сільська, селищна, міська рада, яка утворила такий центр, можуть укласти між собою договір щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади. Примірна форма таких договорів та методика розрахунку ціни договору затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.

4. З метою забезпечення належної доступності адміністративних послуг орган, який прийняв рішення про утворення центру надання адміністративних послуг, зобов'язаний створити мережу територіальних підрозділів зазначеного центру та/або віддалених робочих місць (які можуть бути пересувними) адміністраторів такого центру.

Мережа територіальних підрозділів та/або віддалених робочих місць повинна забезпечувати доступ суб'єктів звернення до центру надання адміністративних послуг відповідно до встановлених Кабінетом Міністрів України критеріїв територіальної доступності до центру надання адміністративних послуг.

Якщо згідно з договором на центр надання адміністративних послуг покладається обов'язок обслуговування жителів іншої територіальної громади, мережа територіальних підрозділів такого центру та/або віддалених робочих місць його адміністраторів створюється також на території іншої територіальної громади.»;

у частині п'ятій слова «міської ради, міської, районної державної адміністрації» замінити словом «ради»;

частини шосту і сьому викласти у такій редакції:

«6. У центрі надання адміністративних послуг надаються усі адміністративні послуги, суб'єктом надання яких є рада, що прийняла рішення про утворення такого центру, її виконавчі органи, адміністративні послуги, які надаються територіальними органами центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, їх посадовими особами на території, яку обслуговує центр надання адміністративних послуг, а також адміністративні послуги, які надаються відповідно до договорів щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади.

7. На основі узгоджених рішень із суб'єктами надання послуг у центрах надання адміністративних послуг можуть надаватися інші публічні послуги, зокрема ті, що визначаються у примірному переліку публічних послуг, які рекомендується надавати у центрах надання адміністративних послуг. Примірний перелік затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.»;

частину восьму викласти в такій редакції:

частину дев'яту доповнити пунктом 5 такого змісту:

«5) надання публічних послуг, у тому числі визначених у примірному переліку публічних послуг, які рекомендується надавати у центрах надання адміністративних послуг.»;

у частині десятій:

абзац першої доповнити словами «, у яких зокрема встановлюються критерії територіальної доступності до центру надання адміністративних послуг, територіального підрозділу центру, віддаленого робочого місця адміністратора, вимоги до їх приміщень, обладнання та чисельності адміністраторів у них, порядок використання позначення «Центр Дії»»;

в абзаці другому слова «через центр» замінити словами «у центрі»;

у частині одинадцятій:

в абзаці першому слова «через центр» замінити словами «у центрі»;

у пункті 1 слова «державних адміністраціях» замінити словами та знаками «радах (у разі їх утворення)»;

в абзаці п'ятому слова «та не менше» замінити словами «, а в центрах надання адміністративних послуг міст обласного значення, міст Києва і Севастополя – не менше»;

7) у статті 13:

частину першу та третю викласти в такій редакції:

«1. Адміністратор – це посадова особа органу, що утворив центр надання адміністративних послуг, яка надає адміністративні послуги або організовує їх надання шляхом взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.»;

«3. Адміністратор має особисту печатку (штамп) із зазначенням його прізвища, імені, по батькові або порядкового номера печатки (штампа) та найменування центру надання адміністративних послуг.»;

доповнити статтю новою частиною шостою такого змісту:

«6. За рішенням органу, що утворив центр надання адміністративних послуг, окремі функції адміністратора, пов'язані з наданням адміністративних послуг, отриманням заяви та документів, видачею результатів надання адміністративних послуг можуть здійснюватися старостою.»;

8) частину третю статті 16 викласти в такій редакції:

«3. Порядок ведення Реєстру, зокрема строки та порядок подання до Реєстру інформації, передбаченої частиною другою цієї

статті, органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.»;

9) у статті 17:

10) частину другу статті 19 доповнити новим абзацом такого змісту:

«Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг, Київська, Севастопольська міська, обласні державні адміністрації мають право звернутися до адміністративного суду, якщо вважають, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта надання адміністративної послуги, центру надання адміністративних послуг, адміністратора, органу, до повноважень якого належить утворення центру надання адміністративних послуг або укладення договорів щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади, порушені права, свободи або законні інтереси суб'єктів звернення або територіальних громад у сфері надання адміністративних послуг.»

7. Абзац третій частини першої статті 9 Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (Відомості Верховної Ради, 2014 р., № 34, ст.1167) доповнити словами «, а договору щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади, передбаченого Законом України «Про адміністративні послуги», – центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг».

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набуває чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Київська, Севастопольська міські, районні у місті Києві, Севастополі державні адміністрації продовжують виконувати повноваження щодо утримання створених ними центрів надання адміністра-

тивних послуг до початку роботи відповідних виконавчих органів міських та районних у місті рад.

3. Кабінету Міністрів України:

1) з метою утворення та утримання центрів надання адміністративних послуг при виконавчих органах ради об'єднаної територіальної громади, міської ради (районної ради у разі утворення) міста Київ, Севастополь, міської міста обласного, районного значення, селищної, сільської ради забезпечити:

протягом трьох місяців з дня набуття чинності цим Законом, а що стосується міст Київ, Севастополь – протягом трьох місяців з дня початку роботи відповідних виконавчих органів міських та районних у місті рад – передачу повноважень із необхідним матеріальним забезпеченням (у разі потреби) центрів надання адміністративних послуг, утворених місцевими державними адміністраціями, зокрема шляхом прийняття відповідними державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування узгоджених рішень; затвердити рекомендації щодо порядку передачі/приймання зазначених повноважень та матеріальною базою;

збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій, здійснення видатків на цю мету за окремою бюджетною програмою або у випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, шляхом залишення у місцевому бюджеті відповідної частини надлишку;

включення до інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися у відповідному році за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку, об'єктів лише тих органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад, при виконавчих комітетах рад яких утворені центри надання адміністративних послуг;

2) врегулювати порядок пересилки та вручення документів або інших результатів надання адміністративних послуг, зокрема розглянувши можливість застосування у внутрішніх поштових відправленнях позначки «Адміністративна послуга», а також доставки таких відправлень кур'єром.

За поданням, Київської, Севастопольської міської, обласної ради або державної адміністрації Кабінет Міністрів України може прийняти рішення про продовження здійснення повноважень центрів надання адміністративних послуг, утворених місцевими державними адміністраціями, на території окремих адміністративно-територіальних одиниць, зокрема, у зв'язку з відсутністю центрів надання адміністративних послуг при виконавчих органах відповідних рад, до яких можна передати функцій, завдання та за необхідності майно.

4. Органам місцевого самоврядування, об'єднаним територіальним громадам:

1) протягом трьох місяців з дня набуття чинності цим Законом здійснити заходи щодо утворення при виконавчих органах рад центрів надання адміністративних послуг, прийняття повноважень та за необхідності майна центрів надання адміністративних послуг, утворених місцевими державними адміністраціями, а також укладення договорів щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади;

2) здійснити розрахунки та подати у встановленому порядку документи, необхідні для збалансування місцевих бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад у зв'язку із проведенням заходів, визначених підпунктом 1 цього пункту.

5. Обласним державним адміністраціям спільно з обласними радами у двомісячний строк подати до Кабінету Міністрів України для прийняття відповідного рішення пропозиції про продовження здійснення повноважень центрів надання адміністративних послуг, утворених місцевими державними адміністраціями, на території окремих адміністративно-територіальних одиниць.

6. Утворення нових центрів надання адміністративних послуг після набуття чинності цим Законом здійснювати одночасно з ліквідацією відповідних центрів надання адміністративних послуг, утворених місцевими державними адміністраціями, та передачею в повному обсязі повноважень від центру, що ліквідується, до центру, що утворюється.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі, а також удосконалення організації та діяльності центрів надання адміністративних послуг»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Сучасні європейські та світові тенденції, що спрямовані на розширення прав та можливостей місцевого самоврядування, а також демократизоване суспільство, яке стає більш вимогливим до посадових осіб органів публічної влади, стимулюють публічно-владний сектор України орієнтувати свою діяльність на максимальне задоволення потреб, запитів та інтересів як приватних осіб, так і суб'єктів господарювання через надання якісних адміністративних послуг.

Практика надання адміністративних послуг як органами державної влади, так і органами місцевого самоврядування в Україні потребує вдосконалення. Існуючі недоліки сучасної системи надання адміністративних послуг призводять не лише до незадоволеності фізичних та юридичних осіб. У такому разі може йтися не лише про зниження ефективності та дієвості органів державної влади та місцевого самоврядування в зазначеній сфері, а й відповідно про зниження рівня довіри у взаємовідносинах влади й суспільства.

Надання адміністративних послуг належної якості, а також забезпечення подальшого розвитку сфери надання адміністративних послуг потребує розв'язання на законодавчому рівні проблем, наявних у зазначеній сфері.

Так, низку проблем спричиняє функціонування на одній території одночасно центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), які утворені районними державними адміністраціями та ЦНАП, утворених органами місцевого самоврядування. Це призводить до витрачання бюджетних коштів на утримання штатів, приміщень, здійснення інших зайвих витрат, пов'язаних з одночасним функціонуванням двох ЦНАП, що утворені різними органами публічної влади. Крім того, для отримання певного виду послуги виникає необ-

хідність з'ясувати до якого саме ЦНАП потрібно звертатися, що також спричиняє незручності фізичним та юридичним особам.

Незважаючи на те, що Законом України «Про адміністративні послуги» передбачено, що державна політика у відповідній сфері повинна базуватися, зокрема, на принципі доступності й зручності для суб'єктів звернення, у цьому акті й досі чітко та повно не визначені обов'язкові вимоги до ЦНАП, у тому числі вимоги щодо територіальної доступності, мережі територіальних підрозділів та відданих робочих місць зазначених центрів, облаштування приміщень тощо. Це ускладнює, а інколи й унеможлиблює реалізацію в повній мірі прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг, створення відповідних стандартів, проведення вартісної оцінки послуг.

Суттєвим недоліком ЦНАП є також те, що відповідно до закону послуги надаються не в центрі, а через (за посередництвом) центр. Відтак цілий комплекс працює переважно на прийом/видачу документів через адміністратора центру. Використання ЦНАП у такому виді є нелогічним, а також, зокрема з урахуванням того, що більшість центрів підключена до основних національних електронних інформаційних ресурсів є усі умови отримати послугу безпосередньо у центрі. Для громадян надання послуг через центр, а не у центрі означає необхідність відвідувати його мінімум двічі: один раз подати документи, другий раз забрати.

Крім того, обмеженість у доступі до послуг ЦНАП обумовлена не обов'язковістю утворення зазначених центрів органами місцевого самоврядування (*відповідно до закону ЦНАП обов'язково утворюється лише у містах обласного (республіканського АРК) значення*), неврегульованістю питання утворення ЦНАП об'єднаними територіальними громадами, не обов'язковістю надання послуг в населеному пункті виключно у ЦНАП (*адміністративні послуги можуть надаватися в інших місцях, визначених суб'єктами їх надання*).

Проблемами у сфері надання адміністративних послуг є також: недосконалість законодавчого визначення адміністративної послуги, відповідно до якого, по-перше, така послуга надаються ви-

ключно за заявою, а по-друге, не вважаються адміністративними послугами дії органів влади, спрямовані на реалізацію прав осіб (*тільки набуття, зміна чи припинення прав та обов'язків*). Ця термінологічна недосконалість призводить на практиці до різного тлумачення адміністративної послуги, а також і до вимагання зайвих документів або невизнання владним органом своїх дій адміністративною послугою (*внаслідок чого процедура та строки надання послуги, а також документи для її отримання встановлюються на розсуд органу*);

неможливість отримання поштою паспортів, посвідчень, інших документів або, наприклад, номерних знаків на транспортний засіб, оскільки відповідно до закону результати надання адміністративних послуг можна відправити тільки рекомендованим листом (*який не придатний для пересилання таких документів та речей*);

невизначеність законом засад моніторингу якості надання адміністративних послуг. Як результат, аналіз якості не здійснюється, проблеми не ідентифікуються, заходи з підвищення рівня якості надання адміністративних послуг не визначаються/ недостатньо вивчаються;

відсутність механізму захисту органами виконавчої влади прав осіб у сфері надання адміністративних послуг, що може призводити на місцях до нехтування вимог законодавства посадовими особами, до їх недбайливого ставлення до громадян та суб'єктів господарювання.

Наявний стан справ у сфері надання адміністративних послуг також порушує покладені в основу державної політики у зазначеній сфері принципи юридичної визначеності, оперативності та своєчасності, раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, доступності та зручності (стаття 4 Закону України «Про адміністративні послуги»).

Для створення правової основи вирішення згаданих проблем пропонується прийняти Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі, а також організації та діяльності центрів надання адміністративних послуг», проект якого подається на розгляд.

2. Цілі і завдання прийняття акту

Прийняття акта має такі цілі та завдання:

1) оптимізація мережі та функціонування ЦНАП, зокрема:

ліквідація ЦНАП, утворених районними державними адміністраціями, та надання послуг тільки у ЦНАП органів місцевого самоврядування;

надання повноважень Кабінету Міністрів України встановлювати вимоги до ЦНАП;

надання послуг не через ЦНАП, а у ЦНАП – адміністративні послуги надаватимуться розташованими у ЦНАП представниками суб'єктів надання адміністративних послуг, адміністраторами або через адміністраторів шляхом їх взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг;

надання у ЦНАП усіх послуг на відповідній території – у ЦНАП надаватимуться усі адміністративні послуги органів місцевого самоврядування, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, а також адміністративні послуги за договорами щодо обслуговування у ЦНАП жителів інших територіальних громад; у ЦНАП також надаватимуться інші публічні послуги;

розширення доступу до послуг – ЦНАП органів місцевого самоврядування будуть обов'язково утворюватимуться в усіх населених пунктах з чисельністю населення більше 1 тис; врегулювання питань утворення ЦНАП об'єднаними територіальними громадами; надання старостам окремих функцій адміністратора.

2) розв'язання законопроектом інших проблем у сфері надання адміністративних послуг, зокрема:

уточнення терміну «адміністративна послуга» – у випадках, визначених законом адміністративні послуги можуть надаватися без подання заяви; дії органів влади, пов'язані з реалізацією прав осіб також визнаються адміністративними послугами;

надання результатів адміністративних послуг іншими видами поштових відправлень, а не лише рекомендованим листом;

запровадження механізму моніторингу якості надання адміністративних послуг, зокрема надання повноважень Міністерству цифрової трансформації встановлювати порядок та показники моніторингу та порядок оприлюднення результатів моніторингу;

надання повноважень Міністерству цифрової трансформації та обласним державним адміністраціям звертатися до адміністративного суду щодо захисту прав осіб у сфері надання адміністративних послуг.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту акта

Законопроєктом пропонується внести зміни до таких Законів України:

до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» в частині визначення того, що послуги надаються не через ЦНАП, а у ЦНАП;

до Закону України «Про адміністративні послуги» в частині виконання цілей та завдань, зазначених у розділі 2 цієї Пояснювальної записки;

У Перехідних положеннях проєкту визначаються завдання Кабінету Міністрів України та органам місцевого самоврядування щодо порядку реалізації прийнятого закону.

4. Стан нормативно-правової бази для прийняття проєкту акта

У зазначеній сфері суспільних відносин діють Конституція України, Закон України «Про адміністративні послуги», окремі повноваження органів, що уповноважені утворювати ЦНАП передбачені Законом України «Про місцеві державні адміністрації», Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Реалізація акта не передбачає внесення змін до законів України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація акта не потребує додаткових витрат державного бюджету та буде здійснюватися у межах бюджетних призначень відповідним центральним органам виконавчої влади з урахуванням того, що у зв'язку з ліквідацією ЦНАП, утворених місцевими державними адміністраціями, та передачею їх функцій та завдань до ЦНАП орга-

нів місцевого самоврядування відбудуться міжбюджетні трансферти для збалансування місцевих бюджетів.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття акту

За прогнозом реалізація акта буде характеризуватися значним покращенням стану справ у сфері надання адміністративних послуг.

Особам буде надана можливість отримувати усі адміністративні послуги, що надаються на відповідній території, в одному місці – у ЦНАП (їх мережі) органів місцевого самоврядування.

Запроваджується моніторинг якості надання адміністративних послуг, що дасть змогу аналізувати якість надання адміністративних послуг, визначати та здійснювати заходи з підвищення рівня якості надання послуг.

Деякі адміністративні послуги можна буде отримати без подання заяви. Дії органів влади, пов'язані з реалізацією прав осіб, визнаватимуться адміністративними послугами, а тому будуть здійснюватися не на розсуд владних органів, а за процедурою, у строки та на підставі документів, визначених нормативно-правовими актами.

Поштою можна буде отримати паспорта, посвідчення, інші документи та речі, які видаються особам за результатами надання адміністративних послуг.

Встановлення повноважень деяким органам виконавчої влади звертатися до адміністративного суду щодо захисту прав осіб у сфері надання адміністративних послуг сприятиме підвищенню відповідальності у зазначеній сфері.

Порівняльна таблиця

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі, а також організації та діяльності центрів надання адміністративних послуг»

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст відповідного положення (норми) проекту акта
<p>Кодекс України про адміністративні правопорушення</p> <p>Стаття 255. Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення</p> <p>У справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218 - 221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати:</p> <p>1) уповноважені на те посадові особи:</p> <p>...</p> <p>міських рад міст обласного або республіканського Автономної Республіки Крим значення (їх виконавчих органів), районних і районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій - адміністратори (стаття 166-10 у разі вчинення порушення при наданні адміністративної послуги через центр надання адміністративних послуг, в якому здійснює свою діяльність відповідний адміністратор);</p>	<p>Стаття 255. Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення</p> <p>У справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218 - 221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати:</p> <p>1) уповноважені на те посадові особи:</p> <p>...</p> <p>органів, які утворили центри надання адміністративних послуг, - адміністратори (стаття 166-10 у разі вчинення порушення при наданні адміністративної послуги через центр надання адміністративних послуг, в якому здійснює свою діяльність відповідний адміністратор);</p>
<p>Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»</p> <p>Стаття 27. Повноваження у сфері соціально-економічного розвитку, планування та обліку</p>	<p>Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»</p> <p>Стаття 27. Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та</p>

	обліку
До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: ... б) делеговані повноваження: ... 4) організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади у центрах надання адміністративних послуг.	До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: ... б) делеговані повноваження: ... 4) організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг.
Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»	
Стаття 6. Реєстрація місця проживання особи ... Для реєстрації особа або її представник подає органу реєстрації (у тому числі через центр надання адміністративних послуг): ...	Стаття 6. Реєстрація місця проживання особи ... Для реєстрації особа або її представник подає органу реєстрації (у тому числі у центрі надання адміністративних послуг): ...
Закон України «Про Державний земельний кадастр»	
Стаття 9. Державний кадастровий реєстратор 1. Внесення відомостей до Державного земельного кадастру і надання таких відомостей здійснюються	Стаття 9. Державний кадастровий реєстратор 1. Внесення відомостей до Державного земельного кадастру і надання таких відомостей здійснюються

<p>державними кадастровими реєстраторами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин.</p> <p>Надання відомостей з Державного земельного кадастру у визначених частиною першою статті 38 цього Закону випадках може здійснюватися також адміністраторами центрів надання адміністративних послуг у порядку, встановленому Законом України "Про адміністративні послуги", або уповноваженими посадовими особами виконавчих органів місцевого самоврядування, які успішно пройшли стажування у сфері земельних відносин та відповідають кваліфікаційним вимогам, зазначеним у частині третій цієї статті.</p>	<p>державними кадастровими реєстраторами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин.</p> <p>Надання відомостей з Державного земельного кадастру у визначених частиною першою статті 38 цього Закону випадках може здійснюватися також адміністраторами центрів надання адміністративних послуг у порядку, встановленому Законом України "Про адміністративні послуги", або уповноваженими посадовими особами виконавчих органів місцевого самоврядування, які успішно пройшли стажування у сфері земельних відносин.</p>
<p>Закон України «Про адміністративні послуги»</p>	
<p>Стаття 1. Визначення термінів</p> <p>У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:</p> <p>1) адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону;</p> <p>...</p>	<p>Стаття 1. Визначення термінів</p> <p>У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:</p> <p>1) адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону. У визначених законодавством випадках послуга може надаватися без заяви фізичної чи</p>

	юрідичної особи; ...
Стаття 7. Вимоги щодо якості надання адміністративних послуг	Стаття 7. Моніторинг та вимоги щодо якості надання адміністративних послуг
... <i>Частина відсутня</i>	... 4. Моніторинг якості надання адміністративних послуг здійснюється за показниками та у порядку, що встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг. Моніторинг включає збір, обробку та аналіз даних з метою визначення та вжиття заходів щодо підвищення рівня якості надання адміністративних послуг. Суб'єктами моніторингу є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг, Київська, Севастопольська міська, обласні державні адміністрації, суб'єкти надання адміністративних послуг, центри надання адміністративних послуг. Суб'єкти моніторингу мають право запитувати та отримувати інформацію, яка необхідна для формування та підтвердження встановлених показників, від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого

	<p>самоврядування, підприємств, установ або організацій, що належать до сфери їх управління.</p> <p>Результати моніторингу, а також заходи щодо підвищення рівня якості надання адміністративних послуг, є відкритими та підлягають оприлюдненню не рідше ніж один раз на рік у порядку та за формою, що встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.</p>
<p>Стаття 9. Порядок надання адміністративних послуг</p>	<p>Стаття 9. Порядок надання адміністративних послуг</p>
<p>1. Адміністративні послуги надаються суб'єктами надання адміністративних послуг безпосередньо або через центри надання адміністративних послуг.</p> <p>Адміністративні послуги в електронній формі надаються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування. Порядок та вимоги інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування з Єдиним державним порталом адміністративних послуг затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку електронного</p>	<p>1. Адміністративні послуги надаються суб'єктами надання адміністративних послуг безпосередньо або у центрах надання адміністративних послуг.</p> <p>Адміністративні послуги в електронній формі надаються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування. Порядок та вимоги інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування з Єдиним державним порталом адміністративних послуг затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.</p> <p>...</p>

<p>урядування.</p> <p>...</p>	
<p>4. ...</p> <p>Відсутня</p>	<p>4. ...</p> <p>Заява може не подаватися у разі наявності відомостей, необхідних для отримання адміністративної послуги, в поданих суб'єктом звернення документах або національних електронних інформаційних ресурсах, зокрема у випадках, коли послуга одразу надається під час звернення, мету звернення можна зафіксувати в інший спосіб ніж шляхом подання заяви, в інших випадках, коли необхідність надання послуги зумовлена настанням певної події.</p>
<p>Стаття 10. Строки надання адміністративних послуг</p>	<p>Стаття 10. Строки надання адміністративних послуг</p>
<p>...</p> <p>5. Адміністративна послуга вважається наданою з моменту отримання її суб'єктом звернення особою або направлення поштою (рекомендованим листом з повідомленням про вручення) листа з повідомленням про можливість отримання такої послуги на адресу суб'єкта звернення. У випадках, передбачених законодавством, відповідний документ має бути надісланий поштою (рекомендованим листом з повідомленням про вручення) або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку. При цьому строк доставки поштової кореспонденції не</p>	<p>...</p> <p>5. Адміністративна послуга вважається наданою з моменту отримання її суб'єктом звернення особою або направлення поштою (рекомендованим листом з повідомленням про вручення) листа з повідомленням про можливість отримання такої послуги на адресу суб'єкта звернення. У випадках, передбачених законодавством, відповідний документ або інший результат надання адміністративної послуги може бути надісланий поштою (поштовим відправленням, яке забезпечує збереження вкладення, з повідомленням про вручення) або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку.</p>

<p>зберігається до строку надання адміністративної послуги.</p>	<p>При цьому строк доставки поштової кореспонденції не зберігається до строку надання адміністративної послуги.</p>
<p>Стаття 12. Центр надання адміністративних послуг</p> <p>1. Центр надання адміністративних послуг - це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ місцевого самоврядування, що зазначений у частині другій цієї статті, в якому надаються адміністративні послуги адміністратором центру, представниками суб'єктів надання адміністративних послуг або через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.</p> <p>Центри надання адміністративних послуг мають власні найменування та можуть мати символіку. Окремо від найменування та символіки, центри використовують позначення «Центр Дії», що є суспільним брендом у сфері надання адміністративних послуг для популяризації центрів незалежно від їх місцезнаходження, сприяння інтеграції до національного інформаційного простору, підвищення рівня загальної обізнаності населення про послуги, які вони надають.</p>	<p>Стаття 12. Центр надання адміністративних послуг</p> <p>1. Центр надання адміністративних послуг - це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування, що зазначений у частині другій цієї статті, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.</p>
<p>2. Центри надання адміністративних послуг утворюються при виконавчому органі Київської та Севастопольської міської ради (районної у містах Києві та Севастополі ради у разі її утворення), міської ради (районної у місті</p>	<p>2. Центри надання адміністративних послуг утворюються при:</p> <p>1) Київській міській державній адміністрації;</p>

<p>2) Севастопольській міській державній адміністрації;</p> <p>3) районній державній адміністрації;</p> <p>4) районній у місті Києві державній адміністрації;</p> <p>5) районній у місті Севастополі державній адміністрації;</p> <p>6) виконавчому органі міської ради міста обласного, республіканського Автономної Республіки Крим значення.</p> <p>Центри надання адміністративних послуг можуть утворюватися при виконавчому органі міської міста районного значення, селищної, сільської ради у разі прийняття відповідною радою такого рішення.</p>	<p>ради у разі її утворення) міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного, районного значення, селищної, сільської ради з урахуванням особливостей, передбачених частиною третьою цієї статті.</p>
<p>3. У містах і селищах, які є адміністративними центрами Автономної Республіки Крим, областей чи районів, а також у містах Києві та Севастополі центри надання адміністративних послуг можуть забезпечувати надання адміністративних послуг обласних, районних і відповідних міських державних адміністрацій на основі їх узгоджених рішень.</p> <p>У разі утворення центрів надання адміністративних послуг районними державними адміністраціями такі центри можуть забезпечувати надання адміністративних послуг обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування на основі їх узгоджених рішень.</p>	<p>3. У випадку створення відповідно до закону об'єднаної територіальної громади, центр надання адміністративних послуг утворюється при виконавчому органі ради об'єднаної територіальної громади.</p> <p>Якщо кількість жителів територіальної громади, яка має власний представницький орган місцевого самоврядування і не входить до складу об'єднаної територіальної громади, не перевищує трьох тисяч, центр надання адміністративних послуг може утворюватися у разі прийняття зазначеним представницьким органом такого рішення.</p> <p>Сільська, селищна, міська рада, яка не утворила центр надання адміністративних послуг, та рада</p>

	<p>об'єднаних територіальних громад, сільська, селищна, міська рада, яка утворила такий центр, можуть укладати між собою договір щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади. Примірна форма таких договорів та методика розрахунку ціни договору затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.</p>
<p>4. 3 метою забезпечення належної доступності адміністративних послуг можуть утворюватися територіальні підрозділи центру надання адміністративних послуг та віддалені місця для роботи адміністраторів такого центру.</p>	<p>4. 3 метою забезпечення належної доступності адміністративних послуг орган, який прийняв рішення про утворення центру надання адміністративних послуг, зобов'язаний створити мережу територіальних підрозділів зазначеного центру та/або віддалених робочих місць (які можуть бути пересувними) адміністраторів такого центру.</p> <p>Мережа територіальних підрозділів та/або віддалених робочих місць повинна забезпечувати доступ суб'єктів звернення до центру надання адміністративних послуг відповідно до встановлених Кабінетом Міністрів України критеріїв територіальної доступності до центру надання адміністративних послуг.</p> <p>Якщо згідно з договором на центр надання адміністративних послуг покладається обов'язок обслуговування жителів іншої територіальної громади, мережа територіальних підрозділів такого центру</p>

<p>та/або віддалених робочих місць його адміністраторів створюється також на території іншої територіальної громади.</p>	<p>5. У разі утворення центру надання адміністративних послуг як постійно діючого робочого органу для здійснення матеріально-технічного та організаційного забезпечення діяльності центру надання адміністративних послуг у структурі відповідної ради, міської, районної державної адміністрації утворюється відповідний структурний підрозділ (виконавчий орган), на який покладаються керівництво та відповідальність за організацію діяльності такого центру.</p>
<p>6. У центрі надання адміністративних послуг надаються усі адміністративні послуги, суб'єктом надання яких є рада, що прийняла рішення про утворення такого центру, її виконавчі органи, адміністративні послуги, які надаються територіальними органами центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, їх посадовими особами на території, яку обслуговує центр надання адміністративних послуг, а також адміністративні послуги, які надаються відповідно до договорів щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади.</p>	<p>6. Перелік адміністративних послуг, які надаються через центр надання адміністративних послуг, визначається органом, який прийняв рішення про утворення центру надання адміністративних послуг.</p>

<p>7. Перелік адміністративних послуг, які надаються через центр надання адміністративних послуг, має включати адміністративні послуги органів виконавчої влади, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України.</p> <p>На основі узгоджених рішень із суб'єктами надання адміністративних послуг через центр надання адміністративних послуг також можуть надаватися інші адміністративні послуги.</p>	<p>7. На основі узгоджених рішень із суб'єктами надання послуг у центрах надання адміністративних послуг можуть надаватися інші публічні послуги, зокрема ті, що визначаються у примірному переліку публічних послуг, які рекомендуються надавати у центрах надання адміністративних послуг. Примірний перелік затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.</p>
<p>8. Суб'єктам надання адміністративних послуг забороняється приймати заяви, видавати суб'єктам звернень оформлені результати надання адміністративних послуг (у тому числі рішення про відмову в наданні адміністративних послуг), якщо такі послуги надаються через центри надання адміністративних послуг, крім випадків подання заяв через Єдиний державний портал адміністративних послуг.</p>	<p>8. Якщо адміністративні послуги надаються у центрах надання адміністративних послуг, суб'єктам надання адміністративних послуг забороняється приймати заяви, видавати суб'єктам звернень оформлені результати надання адміністративних послуг (у тому числі рішення про відмову в наданні адміністративних послуг) поза зазначеними центрами, їх територіальними підрозділами та відділеннями робочими місцями, крім випадків подання заяв через Єдиний державний портал адміністративних послуг.</p>
<p>9. За рішенням органу, що утворив центр надання адміністративних послуг, у такому центрі також може здійснюватися:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прийняття звітів, декларацій, скарг; 2) надання консультацій; 3) прийняття та видача документів, не пов'язаних з 	<p>9. За рішенням органу, що утворив центр надання адміністративних послуг, у такому центрі також може здійснюватися:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прийняття звітів, декларацій, скарг; 2) надання консультацій; 3) прийняття та видача документів, не пов'язаних з

<p>наданням адміністративних послуг;</p> <p>4) укладення договорів і угод представниками суб'єктів господарювання, які займають монополічне становище на відповідному ринку послуг, які мають соціальне значення для населення (водо-, тепло-, газо-, електропостачання тощо).</p>	<p>наданням адміністративних послуг;</p> <p>4) укладення договорів і угод представниками суб'єктів господарювання, які займають монополічне становище на відповідному ринку послуг, які мають соціальне значення для населення (водо-, тепло-, газо-, електропостачання тощо);</p> <p>5) надання публічних послуг, у тому числі визначених у примірному переліку публічних послуг, які рекомендуються надавати у центрах надання адміністративних послуг.</p>
<p>10. Положення про центр надання адміністративних послуг та його регламент затверджуються органом, який прийняв рішення про утворення центру. Кабінет Міністрів України затверджує примірне положення про центр надання адміністративних послуг та його регламент.</p> <p>Рішення про утворення центру, про затвердження положення про центр надання адміністративних послуг, а також переліку адміністративних послуг, що надаються через центр надання адміністративних послуг, які прийняті на підставі примірного положення про центр надання адміністративних послуг та з урахуванням</p>	<p>10. Положення про центр надання адміністративних послуг та його регламент затверджуються органом, який прийняв рішення про утворення центру. Кабінет Міністрів України затверджує примірне положення про центр надання адміністративних послуг та його регламент, у яких зокрема встановлюються критерії територіальної доступності до центру надання адміністративних послуг, територіального підрозділу центру, віддаленого робочого місця адміністратора, вимоги до їх приміщень, обладнання та чисельності адміністраторів у них, порядок використання позначення «Центр Дії».</p> <p>Рішення про утворення центру, про затвердження положення про центр надання адміністративних послуг, а також переліку адміністративних послуг, що надаються у центрі надання адміністративних послуг, які прийняті на підставі примірного положення про центр надання</p>

<p>положень частини сьомої цієї статті, не є регуляторними актами у сфері господарської діяльності та не підлягають державній реєстрації.</p>	<p>адміністративних послуг та з урахуванням положень частини сьомої цієї статті, не є регуляторними актами у сфері господарської діяльності та не підлягають державній реєстрації.</p>
<p>11. Час прийому суб'єктів звернень є загальним (єдиним) для всіх адміністративних послуг, що надаються через центр надання адміністративних послуг, і становить:</p> <p>1) у центрах надання адміністративних послуг, утворених при виконавчих органах міських рад міст, що є адміністративними центрами областей, Автономної Республіки Крим, а також при Київській, Севастопольській міських та районних у містах Києві та Севастополі державних адміністраціях, - не менше шести днів на тиждень та семи годин на день;</p> <p>...</p> <p>При цьому прийом суб'єктів звернень у центрі надання адміністративних послуг здійснюється без перерви на обід та не менше одного дня на тиждень до двадцяті години.</p> <p>...</p>	<p>11. Час прийому суб'єктів звернень є загальним (єдиним) для всіх адміністративних послуг, що надаються у центрі надання адміністративних послуг, і становить:</p> <p>1) у центрах надання адміністративних послуг, утворених при виконавчих органах міських рад міст, що є адміністративними центрами областей, Автономної Республіки Крим, а також при Київській, Севастопольській міських та районних у містах Києві та Севастополі радах (у разі їх утворення), - не менше шести днів на тиждень та семи годин на день;</p> <p>...</p> <p>При цьому прийом суб'єктів звернень у центрі надання адміністративних послуг здійснюється без перерви на обід, а в центрах надання адміністративних послуг міст обласного значення, міст Києва і Севастополя - не менше одного дня на тиждень до двадцяті години.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 13. Адміністратор</p>	<p>Стаття 13. Адміністратор</p>
<p>1. Суб'єкт звернення для отримання адміністративної послуги в центрі надання адміністративних послуг</p>	<p>1. Адміністратор – це посадова особа органу, що утворив центр надання адміністративних послуг, яка</p>

<p>звертається до адміністратора - посадової особи органу, що утворив центр надання адміністративних послуг, яка організовує надання адміністративних послуг шляхом взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.</p>	<p>надає адміністративні послуги або організовує їх надання шляхом взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.</p>
<p>3. Адміністратор має іменну печатку (штамп) із зазначенням його прізвища, імені, по батькові та найменування центру надання адміністративних послуг.</p>	<p>3. Адміністратор має особисту печатку (штамп) із зазначенням його прізвища, імені, по батькові або порядкового номера печатки (штампа) та найменування центру надання адміністративних послуг.</p>
<p>Частина відсутня</p>	<p>6. За рішенням органу, що утворив центр надання адміністративних послуг, окремі функції адміністратора, пов'язані з наданням адміністративних послуг, отриманням заяви та документів, видачею результатів надання адміністративних послуг можуть здійснюватися старостою.</p>
<p>Стаття 16. Реєстр адміністративних послуг</p>	<p>Стаття 16. Реєстр адміністративних послуг</p>
<p>...</p> <p>3. Порядок ведення Реєстру визначається Кабінетом Міністрів України.</p>	<p>...</p> <p>3. Порядок ведення Реєстру, зокрема строки та порядок подання до Реєстру інформації, передбаченої частиною другою цієї статті, органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері</p>

<p>Стаття 19. Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері надання адміністративних послуг</p> <p>...</p> <p>2. Дії або бездіяльність посадових осіб, уповноважених відповідно до закону надавати адміністративні послуги, адміністраторів можуть бути оскаржені до суду в порядку, встановленому законом.</p> <p><i>Абзац відсутній</i></p>	<p>надання адміністративних послуг.</p> <p>Стаття 19. Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері надання адміністративних послуг</p> <p>...</p> <p>2. Дії або бездіяльність посадових осіб, уповноважених відповідно до закону надавати адміністративні послуги, адміністраторів можуть бути оскаржені до суду в порядку, встановленому законом.</p> <p>Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг, Київська, Севастопольська міська, обласні державні адміністрації мають право звернутися до адміністративного суду, якщо вважають, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта надання адміністративної послуги, центру надання адміністративних послуг, адміністратора, органу, до повноважень якого належить утворення центру надання адміністративних послуг або укладення договорів щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади, порушені права, свободи або законні інтереси суб'єктів звернення або територіальних громад у сфері надання адміністративних послуг.</p>
---	--

Закон України «Про співробітництво територіальних громад»	
<p>Стаття 9. Договір про співробітництво</p> <p>1....</p> <p>Примірна форма договору про співробітництво визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.</p> <p>....</p>	<p>Стаття 9. Договір про співробітництво</p> <p>1....</p> <p>Примірна форма договору про співробітництво визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування, а договору щодо обслуговування жителів однієї громади у центрі надання адміністративних послуг, створеному радою іншої громади, передбаченого Законом України «Про адміністративні послуги», – центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг.</p> <p>....</p>

Електронне видання

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
НДІ ПЗІР НАПрН УКРАЇНИ
№ 2**

**СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО
І СЕРЕДНЬОГО ІННОВАЦІЙНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Комп'ютерне макетування *А. Г. Якишиної*

Формат 60×84 ¹/₁₆. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 11,5.

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
61002, Харків, вул. Чернишевська, 80
Тел.: (057) 700-06-64
E-mail: ndipzir@gmail.com
Сайт: ndipzir.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4814 від 17.12.2014 р.